

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR

04/2024

JUBELÅRET 2025

JULEKVISS

MØT BISKOP-ELEKT
FREDRIK HANSEN

Hvorfor vil så
få ha babyer?

42

Min tro: Marie Foss

Nº 04/2024

Innhold

Leder	3
Biskop Erik har ordet	4
Intervju med biskop-elekt Fredrik Hansen	6

FØDSELSTALL 14

Christine Emba:	
Grunnen til at folk ikke får barn	16
Enquête om fødselstall	21

Synoden: En oppsummering	26
Katolsk profil: Sigrid Undset	26
Bokintervju: Bernt Oftestad med ny bok om Sigrid Undset	32

JUBELÅRET 2025 34

Hvordan feires et jubelår?	36
Romas syv valfartskirker	37
Pilegrimsreise til Roma	40
Avlat	41
Bønn for jubelåret	41

Min tro: Marie Foss	42
Kunst: Vermeers Kvinnen med vekten	48
Aktuelt: Norge rundt	50
Aktuelt: Verden rundt	52
Kirkevandring i Roma: Den hellige Benedikt og Romas minste klokketårn	54
Overgrep: Ikke glem røykvarsleren!	57
Georg Rieber-Mohn: To bøker om norsk nazisme	58
Norske helgener: Sankt Magnus	62
Klostertanker ved søster Hanne-Maria Berentzen OSCO	64
Signert ved Nils Heyerdahl	66

06

Intervju med biskop-elekt Fredrik Hansen

12 SIDER JULESTOFF

«Derfor jubler englene ved Herrens fødsel. De synger: 'Ære være Gud i det høye!' De bærer bud om 'fred på jorden for alle mennesker av god vilje'.»

PAVE LEO DEN STORE, SIDE 68

JUL

Julepreken av pave Leo den store	68
Guds ord ved pater Torbjørn Holt	70
Gavetips	72
Julemusikk	73
Min søndagsmiddag	74
Julequiz	76
Sannhetsserum: Østerlands vise – hvor hen?	78

Bokomtaler	81
Leserinlegg: Unyansert av Pollestad	91
Aktuell profil	92
Nytt om navn	93
In Memoriam: Søster Maria Aloysia Brux, Kari Vogt og Mgr. John Chaloner	95
Utgangsort: Fra Sigrid Undsets Kristin Lavransdatter	98

34
13 sider om
JUBELÅRET
2025!

I HÅPETS TEGN

Optimisme og fremtidstro har trange kår for tiden. Verden rives opp av krig, konflikter, klimaforverring, og groteske forskjeller mellom fattige og rike. Ekstremvær vitner om ubalanse i det økosystemet vi er en del av. Forurensning og tap av biologisk mangfold truer planetens fremtid. Noen steder omkommer tusener på slagmarker og i byer som bombes. Andre steder lever de fleste i overflod og trygghet. Atter andre steder dør tusener av underernæring og sult. Det er ikke rettferdig.

Midt i denne elendigheten proklamerer så Kirken at 2025 skal være et jubelår. Det kan saktens få en og annen til å stusse. Hva i all verden er det vi skal juble for, omgitt som vi er av problemer og kriser som mennesker har skapt, men ikke klarer å løse?

fra synd til nåde, som alle kristne er kalt til å fullføre. Det er enhver troendes ansvar å gå over terskelen til denne døren.

OGSÅ PAVE FRANS UNDERSTREKER den dype religiøse dimensjonen i dette: «I katolsk tradisjon representerer Den hellige port veien til frelse – veien til et nytt og evig liv, som ble åpnet for menneskeheten av Jesus». Bullen som proklamerer jubelåret 2025, bærer tittelen etter dokumentets åpningsord, *Spes Non Confundit* – «Håpet skuffer ikke». Og paven erklærer at det overordnede mål og innhold for dette året skal være nettopp *håpet*. Enn videre knytter han dette håpet både til den enkeltes møte med Frelseren, og direkte til konflikter, kriser og problemer menneskeslekten nå står oppe i.

SER VI NÆRMERE ETTER, eller leser orienteringen om jubelåret fra s. 34 i dette bladet, finner vi kanskje allikevel en forbindelse som knytter feiringen til tingenes bedrøvelige tilstand. Institusjonen *annus jubilaeus* er ikke primært knyttet til jubel, men til jubileum, bare så det er sagt. Den har gammeltestamentlige røtter i en tradisjon som viet hvert 50. år til Gud. I middelalderen overtok Kirken skikken ved å markere at hvert 25. år, regnet fra Kristi fødsel, skulle være hellig og en milepæl i Gudsfolkets vandring gjennom historien.

UNDER SLIKE ÅR blir de troende oppfordret til å foreta pilegrimsreiser, først og fremst til Roma, men også til andre steder. I den evige stad skal «hellige dører» som ellers er stengt, åpnes av paven. Det begynner i Peterskirken julaften, i ukene etter etter følger San Giovanni in Laterano, Santa Maria Maggiore og San Paolo fuori le Mura. Også i andre katedraler, verden over, skal dører åpnes og valfarter arrangeres.

Symbolikken er åpenbar. Dører som slås på vid vegg, terskler som overskrides, skritt fra ett rom til et annet, gir tydelige signaler til samtiden om vilje til fornyelse, bevegelse og omvendelse, hva enten året var 1425 eller er 2025. Som pave Johannes Paul II skrev i sin bulle *Incarnationis Mysterium*, der han proklamerte det store jubelåret 2000, skal disse seremoniene minne oss om overgangen

HAN OPPFORDRER INNSTENDIG til stans av krigshandlingene og ber de troende vise særlig omsorg og omtanke for dem som er rammet av kriger, fattigdom og sykdom. Samt for de fengslede, de unge, de eldre og for migranter som har måttet bryte opp fra sine hjem. Heller ikke i dette dokumentet er det vanskelig å få øye på grunnleggende verdier som pave Frans har fremmet under sitt pontifikat.

Her i «St.Olav» vil vi selvsagt dekke jubelåret, slik bladet gjorde det i 1900 og ved de fire etterfølgende milepælene. I det kommende år håper vi å kunne følge opp tradisjonen med reportasjer, intervjuer og kommentarer fra Roma. Der blir nå kirker, skulpturer og fontener pusset opp og satt i stand for å ta imot millioner av besøkende, både vanlige turister og pilegrimer.

MEN DET SENTRALE i det hellige år 2025 er ikke oppussede fasader, rensede kunstskatter eller nyvaskede attraksjoner for de tilreisende, men viljen til fornyelse i troen og det trassige håpet om at det nytter å be og arbeide hardt og konkret for fred og rettferdighet i en brutal verden.

NILS HEYERDAHL
REDAKTØR

26

Katolsk profil:
Sigrid Undset

Lys i en mørk tid

«Verden av i dag faktisk ikke er så ulik den verden Faderens evige Ord lot seg føde inn i. Den var også en verden i oppløsning. Kirkens vekst forløp parallelt med at politiske strukturer kollapset.»

Labiliteten i vår globale hverdag er gruffull. FNs klimakonferanse i Baku åpnet med et opprop til massiv handling ingen stor aktør vil følge. Presidentvalget i USA inngir usikkerhet på mange plan. I Ukraina raser invasjonskrigen videre mens vi for lengst har slått oppmerksom-

heten over på en annen kanal. Russisk pretensjon får gradvis gjennomslag. I Tyskland er en sårbar koalisjon brutt sammen. Frankrike klarte såvidt å samle en regjering som vertskap for OL. I London er det en heltidsbeskjeftigelse å flytte ministre ut av og inn i 10 Downing Street. Krisen i Midtøsten eskalerer.

OG VI, VI ER I FERD MED Å TENNE LYS på adventstaken: «No tenner vi det første lys, åleine må det stå. Vi ventar på

det vesle barn i krubba lagt på strå.»

Hva kan det bety å utføre en slik handling i en verden som vår?

Det første vi må si, er at verden av i dag faktisk ikke er så ulik den verden Faderens evige Ord lot

seg føde inn i. Den var også en verden i oppløsning. Kirkens vekst forløp parallelt med at politiske strukturer kollapset. Folkevandringene, forskyvelsen fra Øst, omdefinerte Vesten og gav opphav til «Europa». Jordsmonnet hvor evangeliets sæd ble sådd var ingen fredfull, symmetrisk harvet åker i en trøndersk flatbygd. Nei, sæden ble nærmest kastet ut i et jordskjelv. Derved ble den del av det nye landskap som oppstod, uavhengig av etablert forventning. Derved ble Kirken, Kristi Brud, et nyskapende element i en ny samfunnsordning, som med tiden frembragte kristen sivilisasjon, en av menneskehetens edleste bedrifter.

HVORDAN GIKK DETTE TIL? Det gikk til ved at kristne tok på alvor kallet til å bli nye kvinner og menn. En kristens tilværelse utfolder seg i verden, men er ikke av denne verden. Den står for ny menneskelighet som vil heve samfunnet som sådan: når Herren bruker surdeigen som bilde, skal vi ta det på alvor. Vi skal føle oss truffet av Paulus' tidløse formaning til Filipperne: «Gjer alt utan murring og tvilsmål, so de kann vera lastelause og reine, Guds ulastande born midt i ei ukyndt og rangsnudd ætt, der de syner dykk som ljøs i verdi, med di de held fram livsens ord» (2.14-16). Jeg siterer fra Fyrebilsbibelen, ikke for å være sær, men

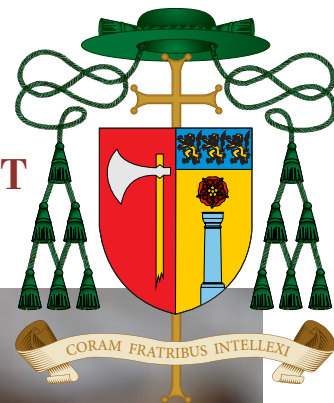

FOTO: OLIVER NEALE

fordi dens ordvalg er så treffende. Ja, vi lever faktisk i en «rangsnudd» verden – et bakvendtland, for å si det med Prøysen. Mangt her er «ukyndt», altså uhensiktsmessig, ikke i samsvar med en sant naturlig, salig ordning ifølge Guds skapende hensikt. Her skal vi opprettholde «livsens ord».

OMGITT AV MØRKE, metafysisk og moralsk, skal vi kristne være *ljøs*, ikke ved å gå rundt og glimte av oss selv, men ved å la Kristus lyse i oss, ved å grunne og fostre våre liv i *Kristus*. Vi har mottatt stor nåde ved å døpes som Guds barn, ved innlemmelse i Kirkens Kropp. Det skal være synlig og merkbart i valgene vi tar. Vi skal ikke bare la oss drive med av rangsnudd strøm.

I det siste har det gått en debatt om hva vi bør forvente av oss selv og hverandre som kristne. Vi skal vokte oss, i slik utveksling, for enhver fariseisme. Ærlighet skal verdsettes, hykleri avsløres. Men når det er sagt: vi må ikke glemme at kristenlivet utgjør en fordring og at vi av nåde *settes i stand* til å handle på et vis som kan se ut til å overskride menneskelig kraft. Gud ble menneske for å fornye vår natur innenfra. Hans kall til oss er gedigent. Hans forventning er enorm. Evangeliet lar seg ikke redusere til et banalt, "I'm OK – You're OK". Da ville det opphøre å være evangelium.

Da ville det bli, med rasende fart, et middel til selvbedrag.

VI STÅR PÅ TERSKELEN til et jubelår med mottoet, *Peregrinantes in spes*. Håpet, *spes*, står i akkusativ. Det er et mål vi pilgrimmes, *peregrinantes*, beveger oss mot. Vi kalles ut av stillstand til omvendelse. Kirken formaner oss til å avkle oss passiv resignasjon, den være seg selvtilfreds eller angstfylt, i tiltro til verdens Herre, som fra tidenes opphav og inntil historiens slutt gjør alle ting nye. Følger vi kallet fullt og helt, kan vi ved Guds nåde bære et lysende håp inn i en verden som i stor grad har glemt hva ordet betyr. Da er alt mulig. Da er ingen ødeleggelse uunngåelig.

Vi kaller oss Jesu følgesvenner, lemmer på hans Legeme. «Den som sier at han blir i ham, han er óg skyldig å vandre således som han vandret» (Johannes 2.6). Å konstruere eget liv på slike premisser, sikre på at for Gud er ingenting umulig, dét er å vandre trøstig mot håpet. La oss da oppmuntre hverandre i fremdrift langs veien. Alle skylder vi hverandre et godt forbilde.

+ Erik Varden

+ Erik Varden

BISKOP AV TRONDHEIM

Biskop-elekt Fredrik Hansen:

– Jeg har alltid funnet
meg til rette der Kirken
har plassert meg

Han er født i Drammen, har vært kapellan på Lillehammer, diplomat i New York, dommer i tribunalet i Oslo og dekan ved *St. Mary's Seminary and University* i USA. Nå blir han koadjutor-biskop i Oslo katolske bispedømme.

TEKST: NILS HEYERDAHL FOTO: TOR STENERSEN

KALLET AV PAVEN:
Biskop-elekt,
monsignore Fredrik
Hansen.

Da den unge presten Fredrik Hansen ble tatt opp i Vatikanets diplomatiskole i 2011, var det mange her hjemme som ble lei seg. Selvsagt er det viktig at Den hellige stols diplomati rekrutterer blant de dyktigste prestene, men slike trenger vi da også sårt her hjemme? Henrik Wergeland hadde et uttrykk for akkurat dette. Da den begavede naturforskeren Henrik Steffens bosatte seg i Tyskland, kalte dikteren ham «et bortblæst laurbærblad». Og der ble han. Sånn går det vel også med pater Hansen, tenkte mange av oss.

Vi kunne tatt det med ro. Nå sitter han som pavelig kapellan foran meg i biskop Bernts hyggelige stue i Akersveien i Oslo, og er nylig blitt utnevnt til hjelpebiskop med etterfølgelsesrett for Oslo Katolske Bispedømme. Vinden har ført det bortblåste bladet tilbake til hjemlig jord for godt – får vi tro.

I vårt karrieresamfunn er det katolske bispeembedet noe så sjeldent som en stilling ingen kan søke. Til dette høye apostoliske oppdraget blir man kallet av paven, og det kommer visst nesten alltid overraskende på dem som blir utpekt. Budskapet nådde pater Hansen da han sto midt i sin gjerning som lærer ved universitetet i Baltimore. Siden har det gått slag i slag. Etter raskt å ha innfunnet seg i

Oslo, har det vært intervjuer og møter med mennesker og institusjoner på løpende bånd. Kanskje vel mye oppmerksomhet for en som sier han egentlig er litt sjenert.

Han er slett ikke pressevant fra tidligere stillinger han har hatt, men virker allerede trygg og sikker i sin rolle som kommende leder for Norges største katolske bispedømme. Svarene artikuleres klart og tydelig. Og jeg undres ikke over alvoret i hans ansiktsuttrykk. 45 år gammel har han plutselig og uventet fått omkalfatret sitt liv, og ser for seg, om Gud vil det så, sine neste 30 år i en krevende og utsatt posisjon. Men mimikken lysner fort når et tema eller en formulering treffer hans sans for humor og vekker hans gode humør. Også de egenskapene blir nok en god ballast å ta med seg videre.

– Du er født i Drammen i 1979, vokste opp i Larvik og konverterte i 1999 da du var 20 år gammel. Kan du i tilbakeblikk se hva som først og fremst førte deg til Kirken?

– To faktorer var nok særlig utslagsgivende. Det første var en dragning mot nattverden som sakrament. Jeg var aktiv i en menighet i Den norske kirke der nattverden nærmest var et unntak som fant sted bare én gang i måneden. Som lutheraner fikk jeg etter hvert en mer og mer høykirkelig oppfatning

«Som lutheraner fikk jeg etter hvert en mer og mer høykirkelig oppfatning av nattverdenen, og dette førte meg videre til den katolske forståelsen: at kommunionen er i sannhet Kristi legeme og blod. »

av nattverdenen, og dette førte meg videre til den katolske forståelsen: at kommunionen er i sannhet Kristi legeme og blod.

Det andre var fascinasjonen over det historiske, å tilhøre en kirke med dype røtter i historien, en kirke der ikke brudd, men kontinuitet var hovedsaken. Det hadde en appell som sikkert ble styrket av at den kirken jeg gikk i hver søndag, var den gamle middelalderkirken Tanum utenfor Larvik, i sin tid viet til St. Olav. Her kunne jeg sitte og kjenne de lange og dype linjer som forente meg med kristne fra tidligere tider. Også dette pekte mot den katolske kirke og ledet meg dit.

– *Opplevde du din konversjon som et brudd?*

– Nei, snarere var det resultatet av en utvikling og en videreføring av det jeg var vokst opp i. Men det var selvfølgelig en ganske stor omstilling å bli del av en katolsk menighet. Jeg kom fra en menighet der kanskje 15-20 mennesker deltok i søndagsgudstjenestene og der jeg selv var 30-40 år yngre enn gjennomsnittet. Den katolske menigheten i Larvik var svært annerledes: multikulturell, internasjonal, og preget av unge familier. Dette var før St. Frans' kirke ble bygget, og vi holdt til i gamle og noe trange lokaler. Men menigheten var så levende!

Helt fra han gikk i barneskolen hadde Fredrik hatt tanker om å bli prest i Den norske Kirke. De ble ikke svekket i møtet med Den katolske kirke. Å gå inn i prestegjerningen sto etter hvert for ham som et kall og en forpliktelse. Etter filosofi og engelskstudier ved Universitetet i Oslo, ble han tatt opp som student ved Allen Hall i London, en institusjon som har utdannet prester siden 1500-tallet, først i Frankrike, siden i England. Studiet omfattet både filosofi og teologi, samt praksis i en menighet – for Fredriks vedkommende ble det et år i Arendal, veiledet av pater Sigurd Markussen. Han studerte også ved *Heythrop College*, jesuittenes teologiske fakultet ved *University of London*. Han ble diakonviet, og i 2007 presteviet av biskop Bernt Eidsvig, i St. Olav domkirke.

– *Så du på det tidspunktet for deg et livsløp som prest i katolske menigheter i Norge?*

– Det var planen. Jeg begynte i menigheten i Lillehammer, samtidig som jeg en del av tiden

arbeidet ved biskopens kontor i Oslo. Etter et år foreslo biskop Eidsvig at jeg skulle dra til Roma og studere kirkerett. Det hadde jeg slett ikke noe imot. Allerede i studietiden hadde jeg tjenestegjort ved tribunalet, den kirkelige domstolen, i London, og hadde fått erfaring fra ekteskapssaker. Jeg syntes dette området var svært interessant.

Det ble fem år i Roma. Studiene ved det pavelige universitetet Gregoriana kulminerte med doktorgrad med en avhandling om den lokale biskopens styringsmyndighet. Og midt i det hele ble han til sin overraskelse tilbudt plass ved Det pavelige kirkeakademi, også kalt diplomatskolen. Det tilbudet tok han imot – og lurte fremdeles på hvem det var som hadde anbefalt ham.

Moderne kommunikasjonsmidler, både de fysiske og de digitale, gjorde det mulig for ham å ivareta verv hjemme i Norge også i disse studieårene i Italia. Han satt i tribunalet, var sekretær »

FREDRIK HANSEN

- **Født** 1979 i Drammen, vokst opp i Larvik
- **Studerte** ved Universitetet i Oslo (B.A., 2004) og ved presteseminar Allen Hall (M.A., 2005; S.T.B., 2007)
- **Diakonviet** 1. juli 2006 og **presteviet** 21. april 2007 av biskop Bernt Eidsvig i St. Olav domkirke i Oslo
- **Kapellan** i St. Maria Menighet, Lillehammer (2007–2008)
- **Privatsekretær** for biskop Bernt Eidsvig, Oslo (2007–2011)
- **Prefekt** for St. Eystein presteseminar (2007–2008)
- **Viserektor** for St. Eystein presteseminar (2008–2010)
- **Viserektor** ved det svenske presteseminar i Roma (2008–2009)
- **Notar** for Trondheim stift (2009–2016)
- **Sekretær** i Norsk Katolsk Bispe råd (2009–2011)
- **Dommer** ved Tribunalet i Oslo Katolske Bispedømme (2011–2016)
- **Attaché** ved det apostoliske nuntiatur i Honduras (2013–2015)
- **Sekretær** ved Den Hellige Stols permanente misjon ved de internasjonale organisasjonene i Wien (2015–2019)
- **Nuntiatursekretær 1. klasse** ved Den Hellige Stols permanente misjon til FNs hovedkvarter i New York (2019–2022)
- **Høyskolelektor og dekan** for seminaristene ved St. Mary's Seminary and University i Baltimore, USA (2022–2024)
- **Koadjutorbiskop** i Oslo Katolske Bispedømme, utnevnt 1. november 2024
- **Bispevigsel:** Lørdag 18. januar blir monsignore Fredrik Hansen vigslet til biskop

for Norsk katolsk bisperåd, notar ved OKBs kontor og vise-rektor ved St. Eystein presteseminar. Og det var ikke bare nordmenn som så den unge mannens kvalifikasjoner. I en periode var han viserektor ved *Collegio Svedese*, det svenske presteseminar, og deretter vise-rektor for det teutonske kollegium *Santa Maria dell'Anima* i Roma. Ved *Anima* studerer prester fra land som tilhørte Det hellige romerske rike av den tyske nasjon, og brorparten av prestene studerer kirkerett. Begge de andre to norske kanonistene – mgr. Torbjørn Olsen og p. Claes Tande – var i sin tid studenter ved kollegiet.

Etter studietiden kom en ny og spennende fase: livet som diplomat i Den hellige stols tjeneste. Først ved det apostoliske nuntiat i Honduras, så ved *Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)*, *FN-kontorene* og *Det internasjonale atome-nergibyrådet*, alle i Wien. Og til slutt ved *Den hellige stols delegasjon til FN* i New York.

– *Ble diplomatiet et sidespor i din livsbane?*

– Nei, det var 11 år med rike opplevelser og ulike og givende erfaringer. Helheten tror jeg vil være meg til nytte i mitt kommende virke her hjemme. Det hele kom litt brått på, for den opprinnelige planen var at jeg skulle hjem til Norge etter endte studier og arbeide med ekteskapsaker her. Jeg trodde ikke at diplomatiet var noe for meg, samtidig som det sto klart for meg at dersom dette var Vatikanets ønske, var jeg beredt til å gjøre et forsøk.

Så da bar det i vei til Mellom-Amerika. Det ble to og et halvt veldig flotte år i Honduras. Ennå bærer jeg det landet med meg i mitt hjerte. Det var som å komme til en helt annen verden. Den katolske kirke der, som er den samme som vår, har et helt annet uttrykk. Det var et fattig land, preget av en nærmest kontinuerlig, brutal narkotikakrig som det var hjerteskjærende å se konsekvensene av. Men samtidig lærte jeg å kjenne et folk med et håp og med en vital katolsk tro. Og på toppen av det hele lærte jeg der et verdensspråk, nemlig spansk.

– *Det må ha vært litt av en overgang å komme tilbake til Vest-Europa?*

– Definitivt. I Wien tilhørte jeg en delegasjon som arbeidet mot en hel klasse med internasjonale organisasjoner. Jeg brukte det meste av tiden på saker knyttet til menneskerettigheter og til internasjonal kriminalitet, spørsmål som jeg hadde arbeidet med i løpet av min tid i diplomatakademiet i Roma. Jeg måtte forholde meg til hele verden. I Wien gjorde jeg også tjeneste for en menighet som Klosterneuburg, biskop Eidsvigs gamle kloster, hadde ansvar for. Det ble tre og et halvt utbytterike år.

Neste stopp var FN i New York. Der hadde jeg lignende typer oppgaver, spesielt i forhold til forhandlinger omkring menneskerettigheter, miljø

og utvikling og internasjonal rett. Den hellige stols delegasjon i New York er betydelig større en delegasjonen i Wien, og jeg fungerte som nummer to i delegasjonen, som «Deputy Permanent Observer». Jeg hadde ansvar for tre meget dyktige forhandlere som arbeidet for Den hellige stol. Også her hadde jeg noen oppgaver for en menighet knyttet til Klosterneuburg.

– *I New York?*

– Ja, Klosterneuburg-augustinerne har grunnlagt et lite kloster utenfor byen, der de driver flere menigheter. Det ble et første møte med amerikansk katolisisme på grasrota, men skulle ikke bli det siste.

Mgr Hansen forteller at oftere og oftere i løpet av hans mange år med diplomatisk virke meldte spørsmålet seg: Er det slik han skulle leve ut kallet som prest? Flytte hvert tredje år rundt i verden? Eller var det noe annet? En langvarig tankeprosess førte ham til noe jeg ærlig talt aldri har hørt om: «Prestefellesskapet av den hellige Sulpisius».

– *Er det et ordenssamfunn?*

– Nei, sulpisianerne er et samfunn av sekulærprester. Man må være sekularprest for å tre inn blant sulpisianerne og forblir inkardinert i ens eget bispedømme. Det ble grunnlagt i Paris på 1600-tallet for å sørge for å realisere tridentinerkonsillets dekret om prestestudier. Tanken var å samle sekulærprester som skulle vie seg til den formende undervisning i presteseminarer. Samtidig har det visse trekk som minner om ordenslivet. Både Vatikanet og biskop Eidsvig var innforstått med at jeg skulle forsøke dette. Og fellesskapet ønsket at jeg skulle begynne som høyskolelektor («assistant professor») og etterhvert også dekan for studentene ved St. Mary's Seminary and University i Baltimore i staten Maryland, det eldste katolske seminaret i USA, grunnlagt i 1791.

– *Opplever du kirken i USA som veldig ulik kirken i Norge?*

– Både ja og nei. Den katolske kirke i USA er mye større enn her hjemme og har enorme ressurser. Det er også en voldsom dynamikk i den amerikanske kirke, som forklarer hvorfor den påvirker katolikker langt utenfor USAs grenser. Det er for meg ikke lenger overraskende at mange norske katolikker får impulser rundt troen og tros livet fra Amerika. Dette har også sammenheng med det som gjør kirken i USA lik vår her hjemme: den er veldig multikulturell, har alltid vært en innvandrerkirke, den lever i et samfunn hvor protestanter er i flertall, og hvor sekularisering stadig gjør seg gjeldende.

Pater Fredrik Hansen kunne utvilsomt ha fortsatt i det diplomatiske korps og kanskje endt som nuntius et sted i verden. Eller han kunne fortsatt

«Jeg gledet meg over
å få lov til å komme
hjem og bidra aktivt
til den katolske kirkes
liv i Norge.»

i den akademiske verden og endt som professor i teologi ved et eller annet universitet. Men Kirken ville det annerledes.

– Kjente du et lite stikk av skuffelse da Den hellige stol ville det annerledes, og kalte deg ut av interessante oppgaver for å forberede deg til å bli biskop?

– Nei, jeg ble ikke skuffet, men jeg kjente sterkt at dette ville bli en ganske drastisk overgang til noe som er veldig annerledes. Og jeg gledet meg over å få lov til å komme hjem og bidra aktivt til den katolske kirkes liv i Norge. Både mitt doktorgradsstudium og mitt akademiske arbeid rundt ekklesiologi (læren om Kirken) har omhandlet hvilken plass og myndighet en biskop har. Og jeg var vant til å omstille meg, og har alltid funnet meg til rette der hvor Kirken har plassert meg. Det blir et helt annerledes liv. Men jeg må innrømme at jeg håper

innimellom å kunne bruke noe av min tid på mer akademiske gjøremål.

– Du har gitt ut en bok om Kirken som mysterium og som institusjon, et emne som også kaster lys over en biskops dobbelte funksjon. Av ham kreves det at han er både overhyrde og en slags administrerende direktør, at han både ivaretar en sentral pastoral funksjon og er leder for en bedrift med mange avdelinger og et bispedømme med et stort antall troende. Biskop Mangers hadde 6-7000 i sin hjord, du får antagelig nærmere 200 000! Er det skremmende?

– Om ikke skremmende, så svært utfordrende. Jeg overtar et bispedømme som jeg riktignok kjenner, men antagelig i dag litt for overfladisk, ettersom jeg har vært så mye i utlandet. OKB har vokst veldig raskt og mye. Det er blitt mange flere prester, messesteder, kirker og fremfor alt »►

en eksplosiv økning av katolikker med forskjellig slags bakgrunn. Det er mye å lære og det er mye å ta tak i. Men jeg er optimist. Det er ikke uoverkommelig å bli bedre kjent med og ta del i det som rører seg i bispedømmet.

– I den katolske befolkning i Norge er de norskættede i mindretall. Vi har et stort og fargerikt fellesskap med større og mindre grupper fra andre land og kulturer. Hva er viktigst: å la kulturene blomstre eller forsøke å integrere mangfoldet i en norsk form for katolisitet?

– Det er åpenbart at vi må gjøre begge deler. I det katolske Norge som helhet, i bispedømmet og i den enkelte menighet må vi forsøke å skape en enhet som samler de ulike grupper, språk, tradisjoner. Det er utfordrende, for kirken består ikke av én stor del og mange små. Vi har større grupper (blant dem polakkene og litauerne), og så mange noe mindre grupper, blant dem den norske. Og som biskop Eidsvig har sagt: man kan ikke integre et flertall inn i et mindretall! Oppgaven er å finne en enhet som tar på alvor den multikulturelle realiteten vi er og lever i. Mange innvandrere i vår kirke er såpass nye at de trenger sjelesorg på sitt språk og hjelp til å ta del i kirkens liv på deres eget språk og i deres egen kultur. Vi har også mange grupper som har vært her i lengre tid, men som

er bærere av viktige og sterke tradisjoner som de naturlig og forståelig ønsker skal holdes i hevd. Det må det også være rom for, innenfor enheten og fellesskapet.

– Du kjenner Det annet vatikankonsil bedre enn de aller fleste, ettersom du har redigert og kommentert en komplett utgave av dette kirkemøtets dokumenter. Mange så på konsilet som et nødvendig opp-

brudd og en gledelig fornyelse. Andre var skeptiske og forsvarte det gamle og stabile som de var glad i. Siden har det vært en vedvarende spenning mellom det som litt unyansert kalles de liberale og de konservative katolikkenes. Hvordan vurderer du alt i alt konsilets historiske betydning?

– Ingen tvil: konsilet hadde enorm betydning for kirken, og ikke bare den gang, men fortsatt i dag. Som alle de andre økumeniske kirkemøtene gjennom historien la Det annet vatikankonsil frem en visjon og en lære som kirken fortsatt grunner over, tar opp i seg og iverksetter. Det vi har sett i løpet av de siste 20–30 årene, er diskusjoner rundt selve forståelsen av hva konsilet var og hvordan det skal forstås. Og her har de to siste pavene, Benedikt XVI og Frans, gitt viktige innspill. Benedikt oppfordret kirken til ikke å se på konsilet som et brudd, men

som en kontinuitet, en fortsettelse og videreutvikling. Når brudd-tenkningen rendyrkes, kan den bli ytterliggående, polariserende og skape problemer. Valget står ikke mellom en forståelse som sier: «alt før konsilet var rosenrødt og flott, alt etterpå er bare forferdelig» og det motsatte: «alt før konsilet var forferdelig, mens alt etter er det beste som noen gang har skjedd». Da klarer man ikke å holde det hele sammen, som er den katolske vei. Målet må heller være å lese konsilet i lys av kirkens tidløse lære. Det pave Frans stadig kommer tilbake til, er konsilet som begivenhet i Kirkens liv, noe som utløste nye tanker, nye ideer og impulser for å fremme evangeliseringen.

– Det er vel nettopp tanken bak hans synodalitetsprosjekt?

– Absolutt. Pave Frans har gang på gang understreket at synodalitet handler om å fremme evangeliseringen og aktiv deltakelse i kirkens liv. Synodalitet står etter min mening på to grunnstenar. Det ene er kapittel 2 i konsildokumentet om kirken, *Lumen gentium*. Kapitlet taler om Kirken som Guds folk, og understreker dåpen som det sakrament som ikke bare gjør oss til medlem av denne Kirken, men som også krever at vi alle tar del i liv og misjon. Som pave Frans sier, det er ingen passive tilskuere i kirken. Den andre grunnstenen er pavens og biskopenes ansvar for å lede og veilede kirken, kapittel 3 i det samme dokument. Jesus valgte og sendte ut apostlene som kirkens hyrder. Deres etterfølgere skal hyrde kirken videre i dag.

– Du brukte ordet «polarisering», et fenomen som vi ser både i politikken og i kirken. Representerer konfliktfylte motsetninger en fare også for det katolske Norge?

– Som kirke må vi alltid være på vakt rundt splittelser, konflikt og polarisering. Og ikke bare være på vakt, men aktivt arbeide mot dette og for enhet. Det som lider som en konsekvens av splittelser og polarisering i kirken er både den enkeltes trosliv og kirkens oppdrag. Man ser dette temmelig sterkt til tider i kirken i USA (som i politikken). Samtidig har nok de siste årene vist at temperaturen også øker her hjemme, i politikken og i diskusjoner rundt tro og kirkeliv. Derfor blir enhet i våre menigheter og i kirken generelt så viktig. Både for å kunne gjøre det vi er satt til: å forkynne det glade budskap og for å bli et tydelig tegn på et sant fellesskap..

– Får du tid til ro og til bønn i det livet du lever?

– Det gjør jeg. Det vil også være noe av det første jeg ønsker å få på plass: å bygge en dagsrytme som ikke er basert på papirbunken på skrivebordet, men rundt bønneliv og det Kirken lærer om bispegjerningen. Driften av sentraladministrasjonen er viktig. Samtidig vil jeg sørge for også å

«I det katolske Norge som helhet, i bispedømmet og i den enkelte menighet må vi forsøke å skape en enhet som samler de ulike grupper, språk og tradisjoner.»

VÆRE PÅ VAKT: – Som kirke må vi være på vakt mot splittelser og aktivt arbeide for enhet, sier biskop-elekt Fredrik Hansen.

ha tid til å besøke menighetene, utføre pastorale oppgaver som det å høre skriftemål i domkirken – samt i ny og ne å skrive innenfor en mer akademisk ramme. Det handler rett og slett om å få til en fornuftig ukeplan.

– *Et siste og enkelt, men viktig spørsmål: Har du det bra?*

– Jeg har det bra. Etter at jeg sa ja til utnevnelsen, har jeg ventet på en uro rundt dette. Det har

foreløpig ikke kommet. Jeg har blitt veldig godt mottatt, og hørt mange si at de var glade for at jeg kom hjem igjen. Jeg vet det er mange mennesker som ønsker å bidra, hjelpe til og bistå meg så mye de kan, og dét har lettet det hele ganske betydelig. Og jeg ser frem til igjen regelmesig å ta langrennsturer, som også vil bidra til å gjøre det godt å komme hjem igjen. Dette skal nok gå bra!

Lørdag 18. januar blir han viet til biskop •

HUNDEVOGN: Et par går tur med hunden utenfor Gyeongbokgung-palasset i hovedstaden Seoul i Sør-Korea. FOTO: Anthony Wallace/AFP/NTB

Hvorfor er fødselstallene så lave?

- Hver norsk kvinne **får rundt 1,4 barn**. I 2009 var fødselsraten 1,98.
 - Gjennomsnittet i **EU var 1,46 i 2022**, raten må være 2,1 for jevn befolkningsvekst.
 - I Sør-Korea er **fruktbarhetsraten 0,7 barn per kvinne**. Der selges det nå flere hundevogner enn barnevogner.
 - Allerede i 2011 ble det solgt **flere bleier til eldre enn til barn** i Japan.
- Ungarn har rause støtteordninger for familier som får flere barn. Fertilitetsraten i landet **er likevel bare 1,36 barn pr. kvinne**.
 - På 1960-tallet fikk **hver kvinne globalt 5 barn**, i 2019 var antallet 2,5.
 - Barne- og familieminister Kjersti Toppe har oppnevnt **et eget utvalg** som skal finne årsakene til lave fødselstall.
- Myndighetenes politikk kan bare **hjelpe oss et stykke på vei**, skriver den amerikanske journalisten Christine Emba.

(KILDER: MORGENBLADET/DAGENS NÆRINGS LIV)

CHRISTINE EMBA er amerikansk katolikk, journalist og forfatter. Hun skriver for *Washington Post* og *The Atlantic*.

GRUNNEN TIL AT FOLK IKKE FÅR BARN

Det finnes et behov som statlige subsidier og bedre familiepolitikk nødvendigvis ikke kan dekke.

TEKST: CHRISTINE EMBA

Fakta om den såkalte fruktbarhetskrisen er godt kjent: Fødselstallene i USA har vist en nedadgående tendens i nesten to tiår, og andre rike land opplever det samme. Blant dem som foreslår løsninger for å snu trenden, er den generelle konklusjonen at hvis bare myndighetene tilbyr mer økonomisk støtte til foreldre, vil fødselstallene begynne å tikke oppover igjen.

Men hva om disse løsningsforslagene tar feil?

ANTALL BARNLØSE ØKER

I 1960 fikk amerikanske kvinner i gjennomsnitt 3,6 barn. I 2023 var den totale fruktbarhetsraten, (det gjennomsnittlige antallet barn en kvinne forventer å få i løpet av livet), på 1,62, det laveste som er registrert, og godt under reproduksjonsraten på 2,1.

I mellomtiden øker andelen barnløse: I 2018 hadde mer enn én av syv kvinner i alderen 40–44 år ingen biologiske barn, sammenlignet med én av ti i 1976. Og ifølge en ny rapport fra Pew Research Center har andelen voksne amerikanere under 50 år som sier at de sannsynligvis aldri kommer til å få barn, økt med 10 prosentpoeng mellom 2018 og 2023, til 47 prosent.

I den amerikanske samfunnsdebatten har forklaringene på disse trendene en tendens til å fokusere på økonomiske begrensninger: Folk velger ikke å få barn på grunn av høye kostnader ved barnepass, mangel på god nok foreldrepermisjon og «lønnsstraff» for mødre. Noen politiske beslutningstakere, (og bekymrede

borgere), antyder at nye kostbare statlige tiltak kan få folk til å ombestemme seg.

SØR-KOREA LAVEST

Men data fra andre deler av verden, inkludert land med en sjenerøs familiepolitikk, tyder på noe annet. I dag har alle OECD-land, unntatt Israel, en fruktbarhet som ligger under reproduksjonsraten. Nedgangen det siste tiåret har gått raskere enn demografene hadde forventet. I 2022 var den gjennomsnittlige fruktbarhetsraten i EU-landene 1,46; i 2023 var Sør-Koreas 0,72: det laveste i verden.

Sør-Korea har brukt mer enn 200 milliarder dollar de siste 16 årene på tiltak som er ment å øke fruktbarheten, inkludert månedlige stipender til foreldre, utvidet foreldrepermisjon og subsidiert svangerskapsomsorg. Likevel har det totale fruktbarhetstallet falt med 25 prosent i løpet av denne perioden.

SKANDINAVIA

Frankrike bruker en høyere prosentandel av BNP på familien enn noe annet OECD-land, men i fjor hadde landet det laveste fødselstallet siden andre verdenskrig. Selv de nordiske landene, med sine veletablerte velferdsstater, garanti for barneomsorg og utvidet foreldrepermisjon, opplever en kraftig nedgang i fruktbarheten.

Politiske endringer som gjør livet enklere og billigere for foreldre, er i seg selv verdifulle. Men så langt har slike forbedringer ikke endret de lave fruktbarhetstallene ➤➤

A close-up, high-resolution photograph of a baby's face, focusing on the right side. The baby has light brown hair, dark eyes, and a soft, rosy complexion. The background is a plain, light color.

«I dag har alle OECD-land, unntatt Israel, en fruktbarhet som ligger under reproduksjonsraten. Nedgangen det siste tiåret har gått raskere enn demografene hadde forventet.»

«Mange i dagens generasjon av unge voksne virker ikke helt overbevist om at det er en mening med deres liv, eller med menneskeheten som helhet, for ikke å snakke om meningen med et barn.»

i de fleste land. Dette tyder på at det finnes en annen, undervurdert grunn til at folk ikke får barn – en grunn som, etter min mening, har lite med politikk å gjøre, snarere med et dypt, men ikke kvantifiserbart menneskelig behov.

BEHOVET FOR MENING

Dette behovet er behovet for mening. I forsøket på å løse fruktbarhetsgåten, har forståelsegjøre henvist til folks bekymring for økonomi, klimaendringer, politisk ustabilitet eller til og med fare for krig. Men når jeg har lyttet nøye til folks historier, har jeg oppdaget en dypere usikkerhet, som handler om livets verdi og en grunn til å være til.

Mange i dagens generasjon av unge voksne virker ikke helt overbevist om at det er en mening med deres liv, eller med menneskeheten som helhet, for ikke å snakke om meningen med et barn. Det kan være at mange mennesker, i mangel av en klar følelse av mening, opplever at utfordringene ved å få barn veier tyngre enn eventuelle subsidier fra myndighetene.

BARN SOM «VARER»

I sitt arbeid om familieøkonomi på 1960-tallet, lanserte nobelprisvinneren Gary Becker en teori om at beslutninger i husholdningen, inkludert valg av fruktbarhet, kan analyseres ut fra et økonomisk perspektiv. Mer spesifikt kunne barn sammenlignes med varer, som et hus eller en bil; hvor mange barn foreldrene fikk, hadde sammenheng med hva de hadde råd til i form av tid og penger. Ifølge denne logikken burde det å gjøre varene billigere – ved å utvide husholdningsbudsjettene med subsidier, lønnsгарантиer og andre økonomiske gulrøtter – være nok til å motivere foreldre til å få flere barn.

Myndighetene har generelt fulgt denne antakelsen når de har lansert nye forslag til fødselspolitikk. Men to nye bøker som utforsker hvorfor folk får eller ikke får barn – verk som har vidt forskjellige tilnærminger til spørsmålet – tyder på at denne metoden er feil.

UBETINGET GODE

I *Hannah's Children: The Women Quietly Defying the Birth Dearth* har Catherine Ruth Pakaluk, økonom og katolsk åttebarnsmor, samlet intervjuer med 55 kvinner fra hele USA som har fem eller flere barn. Hennes bok er en kvalitativ studie av amerikanere som bryter med normen

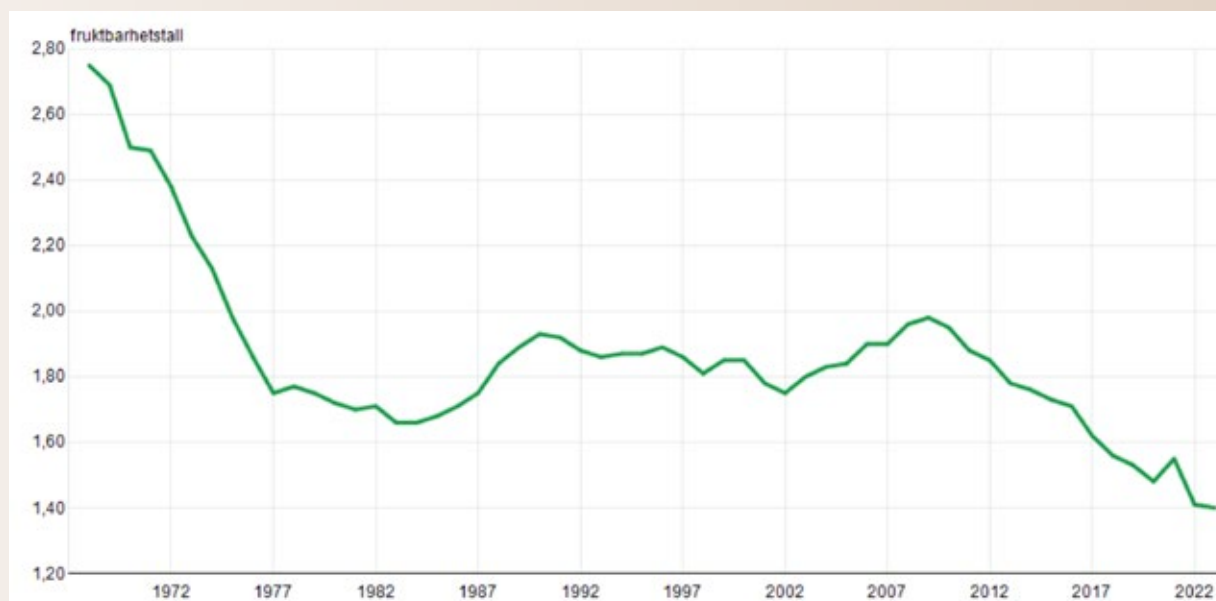
om lave fødselstall. Forfatteren og hennes uvanlige intervjuobjekter, (bare rundt 5 prosent av amerikanske mødre har fem eller flere barn), har en felles overbevisning om at barn er et ubetinget gode, og at det å oppdra dem er en aktivitet som er fylt med positiv mening.

DELVIS LØSNING

Så er det dem som er mye mindre sikre. I *What are children for? On Ambivalence and Choice*, tar Anastasia Berg, forsker og redaktør i The Point, og Rachel Wiseman,

Samlet fruktbarhetstall, kvinner, etter år. Kilde: SSB

Pave Frans har ved flere anledninger uttrykt bekymring for lave fødselsrater og en såkalt «demografisk vinter». I 2022 sa han at manglende vilje til å få barn, og trenden med å erstatte barn med kjæledyr, svekker menneskeheten og bidrar til en aldrende sivilisasjon. «Ja, hunder og katter tar barnas plass», sa paven. Han fremhevet viktigheten av farsskap og morskap, og oppfordret til å vurdere adopsjon som et alternativ for dem som ikke kan få egne barn.

Under sin reise til Luxembourg og Belgia i september i år, gjentok han oppfordringen til å få flere barn, og omtalte synkende fødselsrater i Europa som en «katastrofe». Derimot roste han Indonesias høye fødselsrate som et eksempel til etterfølgelse, under sin tidligere reise til Asia og Oceania.

redaktør i samme magasin, utgangspunkt i litteratur, filosofi og anti-natalistiske tekster (man bør avstå fra å få barn) for å finne ut om det i det hele tatt er verdt å ha barn. Konklusjonen beskrives som «lammende» og «angstprovoserende», og man bør nærme seg den med engstelse (selv om forfatterne til slutt kommer til full klarhet for eget vedkommende).

Men deres bok er et ekko av Pakaluks på ett slående punkt: Begge deler synet om at dagens politiske strategier for å oppmuntre folk til å få barn mangler et avgjørende element: «Selv om økonomi kan være en attraktiv løsning på gåten om den økende ambivalensen rundt det å få barn, er den i beste fall en delvis løsning», skriver Berg og Wiseman.

KASTE SEG UTFOR ET STUP

Pakaluk bemerker: «Insentiver i form av kontanter og skattelette vil ikke overtale folk til å gi opp livene sine. Folk vil gjøre det for Gud, for familien sin og for sine fremtidige barn.» Med andre ord vil hverken penger eller sosial støtte inspirere folk til å få barn – ikke med mindre det finnes en dypere visshet om at det gir mening å gjøre det.

I mange kretser har denne vissheten blitt vanskelig å oppnå. Berg og Wiseman dveler ved det motsatte: engstelse for om det er bra å få barn, eller om det

er en tvang, en beslutning som kan frata en person individuell tilfredsstillelse eller til og med gjøre verden verre i det lange løp – ved for eksempel å bidra til klimaendringer, overbefolkning eller videreføring av gammeldagse kjønnsnormer. «Å bli forelder», skriver de, «kan virke mindre som en overgang og mer som å kaste seg utfor et stup.»

STANDARDFORTELLINGER

Forfatterne kommer inn på standardfortellingene om hvorfor unge mennesker utsetter eller avstår fra å få barn – økonomiske bekymringer, problemer med å finne en partner, bekymring for at det å få barn vil være uforenlig med karrieren, men disse beskriver de som «ytre forhold», for å låne et begrep fra familierapeuten og forfatteren Ann Davidman, og ikke som kjernen i bekymringen.

En av de intervjuede bemerker at hvis penger ikke var noe problem, ville hun vært «i det minste nøytral» til det å få barn, noe som likevel er et stykke unna det å være klart positiv. I stedet dukker det opp mer eksistensielle bekymringer, som peker på et tap av stabiliserende selvtillit blant de siste generasjonene, eller på mangelen på et overordnet rammeverk, (religiøst eller annet), som kan bidra til å veilede folk mot et «godt» liv. «De gamle rammene, hva enn de var, ser ikke lenger »►

ut til å gjelde», skriver Berg og Wiseman. «Og de nye gir oss knapt noen svar i det hele tatt.»

OPPRIKTIG TRO

Mødrene som Pakaluk portretterer, har en langt mindre tvetydig tilnærming til det å få barn. Som en av dem sa til henne: «Jeg må bare stole på at det er en mening med det hele.»

De intervjuede mødrenes liv er preget av en oppriktig tro på forsynet. Deres religiøse tro spiller en viktig rolle. Disse mødrene har tillit til at barna deres kan trives uten de fineste tingene i livet, at familiemedlemmer kan hjelpe med å støtte hverandre, og at økonomiske og andre bekymringer løser seg til slutt.

Og selv om de åpenbare bekymringene er til stede – kvinnene beskriver bekymringer knyttet til å bevare sin fysiske helse, yrkesmessige status og identitet – er de ikke avgjørende.

Seksbarnsmoren Ann sier til Pakaluk at hun ikke føler seg «forpliktet» til å ha en stor familie, men at hun ser «flere barn som en større velsignelse enn reiser og karriere ... Jeg håper vi fortsatt får gjort noen av de tingene, men jeg tror dette er viktigere. Eller et større gode.»

Dette er en enkel påstand – og forsterker forestillingen om at hvis folk skal få barn, trenger de mer enn en fornemmelse av at menneskeliv er verdifullt.

MØTT MED SKEPSIS

«Det er ikke bare muligheten for et godt liv, men opplevelsen av at et slik liv er mulig som gir næring til vår dypeste lengsel etter å sikre en menneskelig fremtid», hevder Berg og Wiseman.

Likevel lever vi i en tid der selv de som er sikre på at de vil ha barn, av og til blir møtt med skepsis. Å påstå at foreldreskap kan være en positiv opplevelse, blir i noen kretser ansett som litt taktløst. «Å hevde at ens eget liv er godt», skriver forfatterne, «er å risikere å fremstå som privilegert, eller bare håpløst naiv.»

BARN BRINGER GLEDE

I kontrast til dette står holdningen til syvbarnsmoren Hannah, som forteller Pakaluk at hvert nytt barn «gagner familien og verden». Hun og de andre mødrene er eksempler på hva som skjer når det meningsfylte blir dypt internalisert: Resultatet har en tendens til å være mange barn – og ifølge disse kvinnene bringer de glede med seg.

Det er selvsagt vanskelig for en politikk å love glede. Offentlige etater er avhengige av statistikk – inntekt,

antall år, «produktivitet» – for å argumentere for tiltak, og har en tendens til å overse det som ikke kan måles.

Immaterielle insentiver som mening, tilhørighet og kjærlighet virker ikke alltid like rasjonelle.

ROBERT F. KENNEDY

Som Robert F. Kennedy uttrykte det i en tale ved University of Kansas i 1968, holdt mindre enn tre måneder før han ble myrdet: «Bruttonasjonalproduktet tar ikke hensyn til våre barns helse, kvaliteten på deres utdanning eller gleden ved deres lek ... Det måler hverken vår intelligens eller vårt mot, hverken vår visdom eller vår lærdom, hverken vår medfølelse eller vår hengivenhet til vårt land. Det måler kort sagt alt, bortsett fra det som gjør livet verdt det.»

Kennedy oppfordret amerikanerne til å søke etter mening og antydte at bare ved å gjøre det, ville de få styrke til å bekjempe fortvilelsen. Men «mening» er ikke noe myndighetene kan gi. Den kommer når vi står sammen i møtet med uønskede kriser (kriger, pandemier) eller fra den typen bredt håndhevede normer (religiøse, kulturelle) som mange ikke lenger deler. Dette kan være en ledetråd til hvorfor Israel har gått imot trenden med lave fødselstall: Det religiøse påbudet om å «være fruktbare og bli mange» er en akseptert del av den nasjonale kulturen. Barnefødsler blir sett på som et bidrag til et kollektivt mål.

Politisk sett er det svært lite positivt – og ofte betydelig negativt – å peke på abstraksjoner uten enkle løsninger. Hvis fallende fødselstall kan tilskrives tapet av mening, blir spørsmålet om det egentlig kan finnes noen statlig løsning på fruktbarhetsnedgangen.

EN ANNEN KILDE

Folk som diskuterer om de skal få barn, ser ut til å søke visshet om at livet er et gode, at mer liv dermed er bedre, og at hjelp, om nødvendig, vil komme. Myndighetenes politikk kan hjelpe til med den siste delen. De to første forsikringene vil mest sannsynlig bare komme fra en annen kilde. •

«Folk som diskuterer om de skal få barn, ser ut til å søke visshet om at livet er en god ting, at mer liv dermed vil være bedre, og at hjelp, om nødvendig, vil komme.»

Denne artikkelen er opprinnelig trykket i *The Atlantic*.

Enquête

– Embas artikkel er interessant, men bildet er mer komplekst. Mine studier viser at fertilitetsnedgangen er knyttet til et større sett med samfunnsendringer.

Vegard Skirbekk, demograf og forskningsleder ved Senter for fruktbarhet og helse ved Folkehelseinstituttet

– Hva er din kommentar til Embas synspunkter?

– Embas artikkel er interessant, men bildet er mer komplekst. Mine studier, en del av dem sammenfattet i boken *Decline and Prosper*, viser at fertilitetsnedgangen er knyttet til et større sett med samfunnsendringer – til dels verdiendringer, men og endringer i unge voksnes økonomiske situasjon, endringer i utdanningslengde, ny teknologi og arbeidsmarkedsendringer, og endringer i syn på partnerskap, familie i forhold til andre livsmål.

– Hva er din forklaring på at kvinner i Vesten føder færre barn?

– Den lave fertiliteten i mange land i Vesten skyldes en kombinasjon av faktorer: Nye normer rundt når og hvorvidt og hvor mange barn man får, endring i arbeidsmarkedsforhold, kulturelle endringer, nye preferanser for familjestørrelse, og endringer i boligpriser. Også verdimeslige endringer spiller inn, med økt individualisme i tillegg til sekularisering.

– Bør det gjøres noe for å få opp fødselsraten, eller er det positivt med lav fødselsrate med tanke på en overbefolket klode?

– Dette er et omfattende spørsmål som jeg ikke kan gi et fullstendig svar på her. Svært lave fødselsrater gir institusjonelle, økonomiske, militære og politiske utfordringer for mange land. Men en viss fertilitetsnedgang vil kunne være mer bærekraftig. Behovet for mange typer arbeidskraft blir endret fundamentalt som følge av rask teknologisk endring. Utover det vil en befolkningsnedgang, spesielt på sikt, gjøre det langt mer trolig at vi klarer å nå klima-, energi- og ressursforvaltningsmål.

– Statistikken viser at mer religiøse land har høyere fødselsrate. Tror du religion har noe å si for fødselsraten?

– Ja, forskningen tenderer til å vise en positiv sammenheng mellom religiøsitet og fertilitet i mange, men ikke alle religioner. Dette handler både om verdier, familiefokus og normer knyttet til tro, men også endrede sosiale nettverk og støttestrukturer i religiøse samfunn. Men sammenhengene varierer mellom ulike samfunnskontekster.

FOTO: CORNELIUS POPPE / NTB

– Eg undrar meg over at fødselstala er låge i mange land og eg ønskjer å finne ut korfor, og om det offentlege kan gjere noko for at folk skal få dei barna dei ønskjer.

Kjersti Toppe, barne- og familieminister (Sp) i Jonas Gahr Støres regjering

– Hva er din kommentar til Embas synspunkter?

– Eg undrar meg over at fødselstala er låge i mange land og eg ønskjer å finne ut korfor, og om det offentlege kan gjere noko for at folk skal få dei barna dei ønskjer. Artiklar som er med på å belyse moglege årsaker til at folk får færre barn er derfor interessante. Årsakene artikkelen trekker fram er ting me politikarar har liten innverknad på, men nordmenn har i undersøkingar i snitt svart at dei ønskjer seg fleire barn enn dei får. Det kan derfor vere grunn til å sjå på om det offentlege kan gjere tiltak for at foreldre kan få dei barna dei ønskjer.

– Hva er din forklaring på at kvinner i Vesten føder færre barn?

– At fødselstala i Noreg og i mange andre land er låge er nok veldig samansatt. Forskarar både nasjonal og internasjonalt har sett på moglege årsaker til nedgangen utan å finne ein klar forklaring på utviklinga. Regjeringa har oppnemnt eit fødselstalsutval nettopp for å undersøkje årsaker til at vi får færre barn, men også for å vurdere kva for konsekvensar låge fødselstal vil få for samfunnet og kva det offentlege kan gjere for å leggje til rette for at foreldre får dei barna dei ønskjer.

– Bør det gjeres noe for å få opp fødselsraten, eller er det positivt med lav fødselsrate med tanke på en overbefolket klode?

– Som barne- og familieminister ønskjer eg å leggje til rette for at folk skal kunne få dei barna dei ønskjer. Noreg har nokon av dei beste offentlege ordningane i verda for familiar, og regjeringa har gjort ordningane betre, men vi veit ikkje så mye om kva effekt tiltaka har på fødselstala. Det kan òg vere andre samfunnsforhold som er viktige når avgjerda om å få barn blir tatt. Eg forventar at utvalet kan hjelpe oss å klarare forstå samanhengen mellom samfunnsstruktur, politikk og fødselstal. Eg kan forstå argumentet med ein overbefolkta klode, men eg meiner at kvart samfunn bør ha eit mål om ein balanse mellom generasjonane sine. Difor vil eg sjå på tiltak som om mogleg kan snu utviklinga i Noreg.

– Statistikken viser at mer religiøse land har høyere fødselsrate. Tror du religion har noe å si for fødselsraten?

– Religion kan påvirke mange sider av livet, også sider som har kan ha betydning for om man får barn og hvor mange barn man får, for eksempel inngåelse og stabilitet i parforhold, familieplanlegging, tidsbruk og støtte til familien. Vi veit også at dei i Noreg som opplyser å ha ein religiøs tro får fleire barn enn andre. Samstundes kan det vere andre trekk ved meir religiøse land som også kan påvirke fødselsraten.

Dag Inge Ulstein, stortingsrepresentant og fungerende partileder i Kristelig Folkeparti

– Hva er din kommentar til Embas synspunkter?

– Jeg tror hun har rett i at holdninger og verdier påvirker fertilitet. Mye tyder for eksempel på at det å være religiøs fører til flere fødsler.

– Hva er din forklaring på at kvinner i Vesten føder færre barn?

– Jeg tror det handler om et høyere utdanningsnivå blant begge kjønn og økonomisk velstand kombinert med økt sekularisering. Dette har styrket verdier som karriere og materielle goder og svekket immaterielle verdier som familie og barn. Særlig mange kvinner kjenner nok på krysspresset mellom forventningen om det å være i full jobb på den ene siden og det å være en god mor som investerer mye tid og krefter i barna på den andre.

– Bør det gjøres noe for å få opp fødselsraten, eller er det positivt med lav fødselsrate med tanke på en overbefolket klode?

– Jeg er ikke med på premisset om en overbefolket klode. Alle mennesker er verdifulle, ikke problemer. Her i Norge styrer vi mot en kraftig forgubbing av samfunnet. Dersom fødselstallet holder seg så lavt som nå, vil vi kunne være 400 000 færre nordmenn i 2100. Økte fødselstall vil ikke bedre forsørgerbyrden før på lang sikt, men det vil gi en bedre balanse mellom aldersgrupper. En god aldersbalanse er viktig for å sikre politisk balanse mellom hensynet til barn og unges fremtid og nåtiden, som er særlig viktig for eldre. En aldrende befolkning betyr trolig også et samfunn med mindre kreativitet og innovasjon og svekket forsvarsevne.

– For meg som KrF-leder er dette først og fremst et verdivalg. Undersøkelser viser at familiene får færre barn enn de ønsker seg. Da må samfunnet legge bedre til rette for familiene. Vi må sikre rett til foreldrepenger for alle, uansett hvor mye man har vært i arbeid. I tillegg tror jeg vi bør se til Frankrike. De har barnetrygd og skattelettelser som er dobbelt så høye for barn nummer tre, fordi det koster mer å få tre eller flere barn med tanke på bolig, blant annet. Forskning viser at disse ordningene gjør at foreldre velger å få flere barn.

– Statistikken viser at mer religiøse land har høyere fødselsrate. Tror du religion har noe å si for fødselsraten?

– Ja, mange studier dokumenterer en slik sammenheng.

– Særlig mange kvinner kjenner nok på krysspresset mellom forventningen om det å være i full jobb på den ene siden og det å være en god mor som investerer mye tid og krefter i barna på den andre.

FOTO: THOMAS FURE / NTB

– Årsaken til at folk får færre barn handler ikke primært om økonomiske ordninger, men om det meningsbærende i tilværelsen. Dette kan ikke sikres gjennom politiske beslutninger.

FOTO: LINDA THERESE UTSTØL

**Eivor Andersen Oftestad, professor i kristendoms-
historie ved Institutt for humanistiske fag ved
Høgskolen i Innlandet**

– Hva er din kommentar til Embas synspunkter?

– Jeg tenker at hun påpeker en følgerække som er helt vesentlig – og som treffer også i Norge. Årsaken til at folk får færre barn handler ikke primært om økonomiske ordninger, men om det meningsbærende i tilværelsen. Dette kan ikke sikres gjennom politiske beslutninger. Derfor er samfunnet i dag inne i en vanskelig situasjon. All verdens kommisjoner kan ikke løse den grunnleggende problematikken.

– Hva er din forklaring på at kvinner i Vesten føder færre barn?

– Det er flere årsaker. En opplagt årsak er at barn har gått fra å være en mer selvsagt konsekvens av et parforhold, og en ønsket videreføring av slekten – som i det tradisjonelle jordbrukssamfunnet, til å bli et valg du blir nødt til å ta. Når det er en relativt enkel sak å forhindre graviditet, altså å skille mellom seksualitet og reproduksjon, så må det å få barn begrunnes positivt på en annen måte. Hvis man ikke har en sterk biologisk trang til dette (som heldigvis mange har), så blir det å hoppe ut i det totalt ukjente frivillig. Det skal litt guts til. En annen årsak er det Emba peker på, nemlig mangelen på mening. Det å få et barn er samtidig å ta på seg en kappe av bekymringer for resten av livet. Den bør helst bæres av en dypereleggende mening eller et håp. Dette er et problem for det postkristne Vesten.

– Bør det gjøres noe for å få opp fødselsraten, eller er det positivt med lav fødselsrate med tanke på en overbefolket klode?

– Politikerne kan selvsagt legge til rette for bedre muligheter. Det er et første steg, og det de kan bidra med. Når det gjelder eventuell overbefolkning og klimabelastning, så tenker jeg at det er et problem som bør løses på andre vis enn å avvikle menneskeslekten.

– Statistikken viser at mer religiøse land har høyere fødselsrate. Tror du religion har noe å si for fødselsraten?

– Ja, det tror jeg. Men her er det mange nyanser. Det er stor forskjell på religion i Afrika og Nord-Europa for å si det mildt. Det er også forskjell mellom religionene og konfesjonene. Plikten til å føde barn er helt annerledes i tradisjonell protestantisme og katolsk tenkning, for eksempel. Det som er fellesnevner for religiøse, er kanskje at man har en større tiltro til tilværelsen. Samtidig blir kristne, også katolikker, farget av omgivelsene og det postkristne samfunnet vi lever i. Også katolikker opplever antakelig – bevisst eller ubevisst – at de aktivt må begrunne hvorfor de vil ha barn når de lever i den moderne verden.

«Synoden er en utskytningsrampe, ingen landingsstripe»

EN OPPSUMMERING

Synoden om synodalitet avsluttet sitt andre møte i slutten av oktober, og sluttdokumentet ble publisert like etterpå. Det var kardinal Blaise Cupich som kalte synoden en utskytningsrampe. Og føyde til at «dokumentene fra andre Vatikankonsil blir levende igjen.»

TEKST: PATER TORBJØRN HOLT

Jeg spurte to av dem jeg intervjuet i siste St. Olav om hva som kom ut av synoden.

VATIKANJOURNALISTEN CHRIS WHITE fra National Catholic Reporter sa at «Sluttdokumentet fra synoden er en veibeskrivelse for en kirke som er mer inkluderende og åpner for bredere deltakelse. Det er tydelige krav om utvidelse av kvinners tjeneste i kirken, for reform av presteutdannelsen, for å gi lekfolk en stemme i utvelgelsen av biskoper og prester, og for å evaluere ordinerte på en skikkelig måte. Den virkelige utfordringen nå blir hvordan det hele blir satt ut i livet. Det er nå det vanskelige arbeidet begynner.»

JESUITTPRESTEN KONRAD GRECH var til stede som fasilitator: «Det var en vakker opplevelse av hele kirken, ikke bare et kontinent eller en gruppe, et harmonisk møte mellom ulike oppfatninger. Vi så hvordan deltakerne nærmet seg hverandre. I sluttdokumentet er Andre vatikankonsil blitt aktualisert for i vår egen tid.»

SLUTTDOKUMENTET ER STERKT PREGET av tankegangen fra konsilet. En sentral drivkraft der var å åpne seg for verden.

Etter første del av synoden i 2023, valgte paven å flytte en del av de mer omdiskuterte spørsmålene til egne arbeidsgrupper som skal rapportere tilbake til paven neste år. Dette gjelder blant annet kvinners tjeneste i kirken og utdanning av prester.

Dokumentet fokuserer på økumenisk arbeid. Økumenikken er basert på en felles dåp, og har med åndelig fornyelse å gjøre. Dette krever anger, helberedelse av minner og en åpen samtale om uenighet. Mange steder i verden opplever vi en

«blodets økumenikk» hvor kristne fra ulike kirker og trosamfunn forfølges og drepes for sin tro (avsnitt 23).

SYNODAL TENKNING ER å møtes for dialog, åpne for «discernment» - det å skjelne og avklare, og til slutt ta en beslutning. I en slik skjelning må vi lytte til Den hellige ånds stemme, «han som taler gjennom alle og i alle ting» (avsnitt 43). Ved slutten av synoden valgte paven simpelthen å slutte seg til sluttdokumentet, ikke skrive sin egen oppsummering. Dokumentet inngår dermed blant pavens autoritative uttalelser.

Det var en bred dialogprosess før synoden. Mange var glade over å bli rådspurt, man mange har også opplevd seg ekskludert og dømt på grunn av ekteskaplig stand, identitet eller seksualitet.

DOKUMENTET ER TYDELIG på at kvinner bør og skal utøve lederskap i kirken. «Det som kommer fra Den hellige ånd kan ikke stoppes.» Hvorvidt kvinner kan ordineres til diakoner, anses ikke som tilstrekkelig avklart men «forblir åpent» (avsnitt 60).

Synoden dreier seg ikke primært om enkeltspørsmål, men hvordan kirken sammen – lekfolk, biskoper og pave – når frem til en felles enighet. Det dreier seg om å skjelne, forbedre seg i bønn, oppnå indre frihet, lytte, arbeide frem mot størst mulig grad av konsensus uten å skjule uenighet eller å lete etter et minste felles multiplum. Dokumentet snakker også om at ulike deler av kirken kan bevege seg i ulikt tempo (avsnitt 124).

I disse dager har en ny storfilm «Konklave» premiære. Det dreier seg om uendelige intriger rundt et pavevalg. Ved neste konklave vil ca. 60 av de stemmeberettigede kardinalene ha deltatt i denne synoden. Vil det få betydning for valget av neste pave? •

«Synoden dreier seg ikke primært om enkeltspørsmål, men hvordan kirken sammen – lekfolk, biskoper og pave – når frem til en felles enighet.»

SIGRID UNDSET: Dobbeltjubileum i
2024. Foto: Mary Evans Picture / NTB

«Da hun ble opptatt som
katolikk i 1924 hadde hun
avsluttet middelalder-
trilogien om Kristin
Lavransdatter og var for
annen gang foreslått til
nobelprisen i litteratur.»

SIGRID UNDSET

Konvertitt og forbilde

I år er det gode grunner til å minnes Sigrid Undset. Det er syttifem år siden hun døde og hundre år siden hun ble opptatt i Den katolske kirke. Det er et jubileum som bør feires, i hvert fall av katolikker.

TEKST: LIV BLIKSRUD

Med denne konversjonen fikk Norge sin mest berømte katolikk siden Olav den hellige. For mange har Undset fungert som en veiviser til den katolske kirke. Dominikanerpatrene Hallvard Rieber-Mohn og Finn Thorn var blant dem som lot seg inspirere. I bøker og artikler har han gitt inngående og innlevende beskrivelser av Undsets overgang til katolisismen, men uten å legge skjul på konversjonens mer problematiske sider.

Sigrid Undsets opptakelse som katolikk fant sted allehelgensdag 1. november 1924 i St. Torfinns kapell i Hamar, den første katolske kirke i byen etter reformasjonen. Kapellet var blitt innviet Kristi himmelfartsdag samme år. Undset hadde fulgt ivrig med i byggingen av kapellet, og ved innvielsen holdt hun et foredrag om Hamar domkirkes ruiner.

Da hun holdt foredraget, var det bare noen ganske få som visste at hun ville bli opptatt i kirken et halvt år senere.

Imidlertid var Undsets interesse for katolisismen ingen hemmelighet. Siden 1920 hadde hun skrevet om katolsk kristendom og kirken i middelalderen. Hun hadde publisert artikler om St. Hallvard og St. Olav i dagspressen og deltatt på katolske arrangementer. Da hun ble opptatt som katolikk i 1924 hadde hun avsluttet middelalder-trilogien om Kristin Lavransdatter og var for annen gang foreslått til nobelprisen i litteratur. Og hun hadde, som det var påbudt, gjennomgått den obligatoriske undervisning i katolisisme. Hennes lærer var sognepresten på Hamar, Monsignore Karl O.M. Kjelstrup, og det var han som ledet konversjonsseremonien. Den foregikk i all stillhet og fikk liten pressedekning. I

den grad den ble omtalt var det i en lett nedlatende tone. Katolisismen og «pavekirken» sto lavt i kurs i norsk bevissthet.

ANTIKATOLSKE OG NASJONALE HOLDNINGER

1920-årene var en tid gjennomsyret av nasjonal begeistring. Det ble skrevet, sunget og talt om Norges stolte fortid i middelalderen, med kongemakten og Norgesveldet som mytologisk sentrum. Det nasjonale ble applaudert både av norske politiske og kulturelle myndigheter. Målet var å bevare konservative og patriotiske verdier. Men i denne form for «medievalisme» hadde middelalderens kristne religion ingen plass. Det katolske var som et minefelt det gjaldt å gå utenom. Olsok-feiringene var rent nasjonale begivenheter, hvor holdningen til helgenkongen var bestemt av høvding- og heltedyrkelse. Noe annet var ikke å vente. For de fleste nordmenn sto den romersk-katolske kirke med sine sakramenter og helgener som en helt fremmed institusjon, eller verre, som en unasjonal og farlig åndsmakt. De ytterst få norske katolikker ble kalt «papister» og ble ansett som noen særlinger.

Hadde Undset vært katolikk da *Kristin Lavransdatter* ble utgitt, ville mottakelsen av romanen trolig blitt annerledes, i hvert fall i Norge. Det var ikke uvesentlig for bokens enestående suksess at Undsets middelalderbilde ble tatt til inntekt for de nasjonale verdier man på konservativt hold ønsket å fremme. Men siden Undset ikke var kjent for å ha religiøse anføkter i noen retning, ble hennes litterære rekonstruksjon av middelalderen overalt møtt med begeistring. »

«Undsets konversjon virket utfordrende i videre kretser enn teologiske og geistlige. Både kristenfolket, det liberale borgerskap og den avkristnede norske «kulturelite» følte seg provosert.»

Undset ble også verdsatt i radikale kretser for norskdom og landsmål: «Gamalt norsk liv har ho kalla fram or gravane. Undrande kjenner vi oss sjølv att. Med age og byrgskap sannar vi at det norske folk er gamalt paa tuftom. Det gjev kraft; det gjev og ansvar», skrev Henrik Rytter i landsmålsorganet *Den 17. Mai*. I 1923 skrev Undset artikkelen «Sankt Olav» i årboken Olsok, utgitt av Norrønaforlaget Brager «til studnad for arbeidet med aa faa oppatt Olsokhøgtidingi». Årboken ble utgitt av Anders Hovden og Lars Eskeland.

I 1925 konverterte Eskeland til den katolske kirke. Hans katolske sympatier falt sammen med begeistringen for Norgesveldet i middelalderen, da «gammalkyrkja» fra Hellig Olavs tid regjerte sinnene og landet var fritt for dansk påvirkning. For Eskeland spilte det europeiske en mer underordnet rolle enn for Undset. For henne sto det mest verdifulle i norsk middelaldertradisjon i en større sammenheng enn de rent nasjonale. Det var den katolske kirkes betydning i europeisk åndshistorie som var det avgjørende, ikke hva danskene berøvet oss ved reformasjonen. Dette synet delte hun med litteraturhistorikeren Fredrik Paasche og riksantikvaren Harry Fett. For dem var middelalderens enhetskultur på tvers av landegrensene dens vesentligste trekk.

Undset og Eskeland hadde ulike kulturelle inn ganger til katolisismen. For Undset kom særlig engelsk katolisisme i eldre og nyere tid til å spille en viktig rolle; for Eskeland var Grundtvig en viktig brobygger. Men begge søkte en fast grunn under føttene i en tid som flommet over av tilbud på livssynsmarkedet, og begge fant den i «den gamle kirken på klippen». Om dette skriver de i samme ånd: Undset skriver:

Jeg har en følelse av at jeg setter sjøbein ganske alene i en verden av «strømninger» og leter etter et holdpunkt som ikke gir seg til å bukte og utvikle seg. Jeg lengter etter den gamle kirken på klippen som aldri har sagt at en ting er god fordi den er ny, eller god fordi den er gammel, men tvert imot har vinen som sakrament, som er best når den er gammel, og brødet som er best når det er nytt.

Eskeland skriver:

Og fritenkjarskapen og den religiøse likesæla som har

breidt seg so i den siste mannsalderen har auka motstanden imot den kyrkja som ikkje i minste måte går på akkord og gjev etter for skiftande tidarkrav til religionen. Ein religion som mennesket formar ut av seg sjølv, har ikkje noko med kristendom å gjera, og Kristi kyrkja må visa alle slike akkord-freistnader frå seg. Her gjeld det fullt ut at «akkordens ånd er Satan», som Ibsen segjer i Brand.

KONVERSJONENS PRIS

Undset feiret sin første påske som katolikk i Italia. Men ikke i sin ungdoms by Roma. Hun tilbrakte påsken 1925 i Sankt Benedikts kloster på Monte Cassino, Vestens første klosteranlegg. Det var et sted hun all tid hadde lengtet etter å oppleve. Hun skriver:

År og år før jeg noensinne drømte om at jeg kunne ende med å bli kristen, har jeg sett på Benediktinerordenens saga som et av de skjønneste blader i Europas historie, tenkt på Montecassino som fyrtårnet i mørket fra Romerriket gikk under til den kristne middelalders morgensol lyste over Europa. Og jeg æret Benedikt av Nurcia som en av de største mellem historiens stormænd [...].

I en bevegende skildring av kirkefolkets fellesskap og bønn i klosteret, gir hun uttrykk for at hun har funnet den fredens og gledens grunn hun hadde søkt i konversjonen. Men freden varte ikke lenge. I løpet av vinteren 1925 hadde nyheten om Undsets konversjon spredt seg og vakt forundring og forferdelse, og da hun om våren kom hjem fra Italia, var den godt innarbeidet i norsk offentlighet.

Det første som viste seg, var at Undsets katolisisme var blitt et problem for den antikatolske medievismen det offentlige Norge sto for. I en artikkel i *Hamar Stiftstidende* advarte teologiprofessor Karl Vold mot at det han kalte tidens «katolske svermeri» skulle føre til at olsokfeiringen ble oppfattet som en manifestasjon av romersk-katolsk kristendom. Han hevdet at den norske kirken i middelalderen i virkeligheten aldri hadde vært «papistisk» og romersk, men hadde sin sterkeste forbindelse østover, særlig med Russland. I artikkelen «Norges kirke og norsk kultur i middelalderen» (St. Olav 1925) argumenterte Undset mot professoren. Hun analyserte hans kildemateriale og vurderte det som usikkert. Tonen er skarp, og hun avslutter med å si at professorens

PROVOSERTE: Sigrund Undsets konversjon utfordret folk i vide kretser. Foto:Norsk Folkemuseum

holdning bekrefter noe allerede hennes far hadde gjort henne oppmerksom på, at «den protestantiske historieskrivning om 'reformasjonens' historie var mer partisk enn all annen historieskrivning». Hun utber seg mer dokumentasjon, men fikk intet svar. Denne debatten med professor Vold er et idealtypisk eksempel på den lange rekken av hissige og aggressive dueller med protestantiske prester og biskoper som skulle prege og forsure Undsets liv i mange år fremover – helt til hun i nazistene fikk nye og langt farligere motstandere å kjempe mot.

KATOLSK PROPAGANDA

Undsets konversjon virket utfordrende i videre kretser enn teologiske og geistlige. Både kristenfolket, det liberale borgerskap og den avkristnede norske «kulturelite» følte seg provosert. Antipatien mot den katolske Undset viste seg ved mottakelsen av tobindsromanen om Olav Audunssøn, hvis siste bind kom ut i 1925. Romanen ble ikke møtt med stående applaus i motsetning til bøkene om Kristin Lavransdatter. Den virket nemlig så altfor «katolsk» og ble oppfattet som den nyfrelste Undsets hissige katolske propaganda. Noen tolket konversjonen motsatt, ikke som misjonsiver, men som et symptom på tretthet

og utmattelse. Det gjorde *Dagbladets* Paul Gjesdahl i en overbærende anmeldelse av romanen 1926. Han så i Olav Audunssøn en trist og grå figur, som egentlig er ansatt på et kontor i Kristiania, og konkluderte slik: «Sigrund Undsets åndelige synsfelt er begrenset [...] – hun har forvekslet stjernehimmelen med alterlys». Undset opplevde direkte fiendtlige holdninger blant kristenfolket i bygdene. Da hun sommeren 1926 ønsket å bygge et feriehus på Selja, «Sankta Sunnivas ø», ble hun nektet tillatelse. Ikke av presten, men herredstyret nektet konsesjon, fordi man ikke ville risikere et sentrum for katolsk propaganda på Selja. Noen hadde også hørt rykter om at det skulle bygges et kloster. At det allerede fantes ruiner der av et benediktinerkloster fra middelalderen gjorde ikke saken bedre, snarere verre.

I 1927 tok Undset til motmæle mot de antikatolske angrepene i en egen pamflett som hun kalte «Katholsk propaganda». Her gjelder kritikken av protestantismen først og fremst at den har underordnet seg staten. Protestantisk forkynnelse har fått en dominerende sosial innretning og sultefører menneskers religiøse behov. Hun minner om at begrepet «hellighet» forutsetter visse dogmer for å kunne hevde seg som vesensforskjellig fra »»

St. Olav bokhandel

Aktuelle utgivelser fra forlaget

298,-

Bernt T. Oftestad:

VEIEN TIL DET VIRKELIGE LIV

«VÅR HERRE HAR FANGET MEG – som så mange andre av min like – inn i sin fårefold direkte fra utmarken.» Slik beskrev Sigrid Undset sin konversjon til Den katolske kirke. Som agnostiker hadde hun gått «som sau på villen hei».

Undset delte ikke tidens moderne kulturoptimisme, så da hun åpnet seg for katolsk tro og ble innlemmet i Kirkens fellesskap i 1924, fant hun et nytt fundament for livet. Den katolske tro og det katolske liv representerte et brudd for henne, en vei inn i «den virkelige virkelighet». I denne boken følger vi hennes vei og undersøker hvordan katolsk tro og tanke preger både hennes romaner og essayistikk.

289,-

Kim Larsen:

DET SANNE, DET GODE, DET SKJØNNE

Hva om løsningen på vår tids kriser ikke ligger i mer av det moderne, men i noe dypt menneskelig – en søken etter det sanne, det gode og det skjønne? I denne boken fører forfatteren oss til kjernen av vår eksistensielle og religiøse lengsel og peker mot det hellige i en verden som er sulten på mening. Midt i konflikter, identitetskriser og uro åpner boken for refleksjon over det vi har glemt å verdsette, men som kan vise oss veien tilbake til det meningsfulle.

Boken er en samling kronikker tidligere publisert i avisen VG over en periode på seks år.

349,-

Biskop Erik Varden:

HOMO CASTUS

HVA ER KYSKHET – og hvem bryr seg? Noen vil tro det er en spøk å løfte frem kyskhetsens betydning i det 21. århundre, dette antikvariske idealet som kveler seksualitetens frie utfoldelse. Biskop Erik Varden, cisterciensermunk og bestselgende forfatter, stupet imidlertid inn i dypet av den menneskelige erfaring og våget å hevde: Å være kysk er å være hel. I en tid hvor det kan synes som om lidenskapene har løpt løpsk, peker han på at kyskhets, sansenes orientering mot Gud, er en dyd som skaper gode og helhetlige liv og forskjønner menneskeheten.

329,-

SEGL 2024

Gudsbildet er knyttet til menneskets eksistens, og gjennom den gaven har Gud gitt alle og enhver en «kapasitet for nåden».

I dette nummeret av SEGL har vi igjen samlet mange ulike bidrag til årets tema – kristen antropologi. Hver for seg og samlet kaster de lys over disse og andre dimensjoner ved mennesket slik det lever i spenningen mellom godhet og ondskap.

HAMAR, 1949: Fra Sigrid Undsets begravelse. Foran bære bilen biskop Mangers omgitt av bl.a. patrene Vanneufville, Thorn og Norheim. FOTO: Sv. A. Børretzen / NTB Premium

rent generelle krav om renhet og utholdenhet, som også ikke-kristne religioner kan oppvise. De kristne dogmer er guddommelige mysterier, hvis gåter peker inn mot en fundamental organisk sammenheng. Dogmene slipper man ikke fra. Men i protestantiske land er relativismen blitt dogme: De stiveste dogmatikere er de «hvis eneste dogme er at dogmer bør man frykte som pæsten». Innlegget ble møtt med fortørnelse, men lest i dag virker det både fremsynt og sørgelig aktuelt.

Den antikatolske pipen fikk en annen låt da Undset fikk nobelprisen i 1928 og ble et navn i verdenslitteraturen. I norske litterære kretser gjenvant hun sin høye, prekatolske status. I 1935 ble hun valgt til formann i forfatterforeningen, og som politisk flyktning i USA under krigen, gjorde hun en betydelig innsats for fredens og demokratiets sak.

Det kan se ut som om den norske antikatolisismen – i alle fall temporært – ble noe dempet av Undsets

«Da hun døde for syttifem år siden, 9. juni 1949, ble aviser i inn- og utland fylt av hennes navn og bilde. Ingen uttalte seg kritisk om Undsets konfesjon.»

nobelpris og krigsinnsats. Da hun døde for syttifem år siden, 9. juni 1949, ble aviser i inn- og utland fylt av hennes navn og bilde. Ingen uttalte seg kritisk om Undsets konfesjon. Requiemsmessen ble holdt i St. Torfinns kirke 14. juni under enorm tilslutning og med representanter for konge, stat og kommune, forfatterforeningen og andre institusjoner. Et vell av blomster og kranser omga seremonien. Yngre forfattere dannet æresvakt, og som marskalker fungerte to unge menn fra vennekretsen, Martin Blindheim og Ole Henrik Moe. Messen ble ledet av biskop Jacob Mangers fra Oslo, og det var det ingen som ga uttrykk for ubehag ved den papistiske seremonien. Det ble skrevet rosende nekrologer og vakre minneord, noen i poetisk form. I *Verdens Gang* skrev Aslaug Vaa dette diktet:

*At det nakne, strimute landet
fekk frodighets liv ved eit hjarta –
gjordest fagert,
talande – angande sanning og ungdom
gjennom forgløynde, forvitra drag!
Eit blikk – det ugløymande, granskande blikket –
fylgjer oss
gjennom lidings ørken,
til urtegarden – Guds ventande jord –
strålane frå det brestande auga,
ber ho forklara
heim til vårt hjarta •*

BERNT OFTESTAD MED NY BOK:

Augustin påvirket Sigrid Undset

I biblioteket i Sigrid Undsets hjem Bjerkebæk fant Bernt Oftestad spor av noe han ikke var klar over.

TEKST: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

Bernt Oftestad, professor emeritus ved MF, har skrevet bok om Sigrid Undset i anledning av hundreårsjubileet for hennes konversjon til Den katolske kirke: *Veien til det virkelige liv*. Han har tidligere utgitt boken Sigrid Undset – modernitet og katolisisme.

FOKUS PÅ KONVERSJONEN

– Hva fikk deg til å skrive en ny bok om Undset, og hva er nytt denne gangen?

– I denne boken fokuserer jeg mer på selve konversjonen hennes, et tema som meldte seg da jeg ble bevisst på at det snart var hundre år siden. Det er få som har arbeidet med hvordan det var for henne å være konvertitt i Norge på midten av 1920-tallet, og hvordan dette kom til uttrykk i romanene hennes. Der lå det materiale som jeg ville gå nærmere inn på, forteller Oftestad.

Undsets romantrilogi om Kristin Lavransdatter ble fullført kort tid før hun konverterte. Etter konversjonen utga hun romanene om Olav Audunssøn, og romanene om Paul Selmers vei til Kirken i 1900-tallets Kristiania.

– Undset vokste opp med ettervirkningene av det moderne gjennombrudd: en liberal og venstreorientert sosialpolitikk. Hun tilhørte den kulturelle eliten, men tok et oppgjør med deres ideer i sin debatt med Katti Anker Møller. For henne var det et dramatisk brudd å bli tatt opp i Kirken og underkaste seg dens myndighet.

Oftestad forklarer at konversjonen også hadde et klasseperspektiv, som blir illustrert ved hjelp av den folkelige katolisismen i romanene om Paul Selmer.

KIKKET I BIBLIOTEKET

– Kan du si litt om prosessen bak skrivingen av boken?

– Jeg hadde vært i Undsets hjem, Bjerkebæk, på Lillehammer tidligere, men jeg tenkte at det måtte være interessant å se på biblioteket: hvilke bøker hun leste og hva hun var opptatt av. Det var en forskningsmessig nyorientering at jeg gikk inn og så på bøkene hun hadde i biblioteket, og ikke bare på hennes egne. Blant det jeg fant, var Undsets lesning av Augustin og særlig hans *Bekjennelser*.

Oftestad poengterer at han i litteraturen om Undset savner en redegjørelse for Augustins innflytelse på henne.

– Det er overraskende, fordi man ofte skriver om *hertet* når man karakteriserer Undsets forfatterskap. Mange bruker hjertet som nøkkel, men går ikke inn på hva det betyr. Ser man på innledningen i Augustins *Bekjennelser*, finner man tanken om

«det urolige hjertet». Dette ble utgangspunkt for en hjertetradisjon som går gjennom idéhistorien og finnes i Kirken i dag som andakt til Jesu hjerte og Marias hjerte

Oftestad sier at hjertet, den affektive eller følelsesmessige dimensjonen av mennesket, for Undset blir en nøkkel til å skille mennesker og levd liv på en skjønnlitterær og realistisk måte. Dette holder hun sammen med den rasjonelle tenkemåten hun har fra Thomas Aquinas og den thomistiske filosofien.

KARMELITTISK TRADISJON

– Du skriver om den karmelittiske fromhetstradisjonens betydning for Undset. Hvor fikk hun den fra?

– Dette var det spennende å oppdage. Mange har vært opptatt av Undsets forhold til G.K. Chesterton, og at hun fikk oversatt ham til norsk. Hun fikk også oversatt den engelske konvertitten R.H. Bensons verk om Kristus i Kirken, og der signaliseres en karmelittisk kontekst: den troendes mystiske forening med Kristus, også Kristi lidelse, står sentralt. Erich Przywara, katolsk teolog i mellomkrigstiden, påpekte dette, men jeg har ikke sett en eneste Undset-tolker som har brukt ham.

Det karmelittiske kommer til uttrykk i romanene om Paul Selmer, der en av personene nevner Thérèse av Lisieux som «skrekkeeksempel» på katolisismen. Paul møter Randi, som blir karmelittinne, og hun viser ham en kirke med martyrer som frivillig ofret sine liv. I to-bindsromanen om Olav Audunssøn, som Oftestad regner som den beste i Undsets forfatterskap, identifiserer Olav og stesønnen Eirik seg med den lidende Kristus. For Eirik ender det med at han går i kloster.

PROSESS

– For Undset er konversjonen en dramatisk engangshendelse, men den er også en prosess. Det handler om en dyptgående forvandling av mennesket. Det er interessant hos Undset at helliggjørelsens vei ofte leder frem mot det monastiske livet. For Kristin Lavransdatter var det en vei hun kunne ha gått, men ikke gikk.

– Hva håper du at leserne skal få ut av denne boken?

– Jeg håper at katolikker kan oppleve å komme dypere inn i den Kristus-forankrede og marianske fromheten som Undset var opptatt av, og som består i å leve ut sitt frivillige offer på helliggjørelsens vei. Jeg håper at en del av dem som står utenfor Kirken, også kan se denne veien. I vår tid spør man på nytt om mange ting, og da kan Undsets stemme være interessant, sier Bernt Oftestad. ■

Les omtale
av boken på
side 90

UTE MED NY UNDSET-BOK: – For Undset er konversjonen en dramatisk engangshendelse, men den er også en prosess, sier Bernt Oftestad. FOTO: Hans Rossiné

«Det var en forskningsmessig nyorientering, at jeg gikk inn og så på bøkene hun hadde i biblioteket, og ikke bare på hennes egne.»

JUBELÅRET 2025

**Pave Frans: «I katolsk tradisjon
representerer Den hellige port
veien til frelse».**

Les mer på de neste sidene

PAVE FRANS: «I katolsk tradisjon
representerer Den hellige port veien til
frelse.» Her ved porten til Peterskirken i
Barmhjertighetens år 2016.
FOTO: REUTERS/Tiziana Fabi

CONVERVENS DOMINVS
RESURXIT PETRVS

HINC · VBERES · SCATEANT · DIVINAE
TIAE · LATICES - OMNIUMQUE · INGRE
TIVM · ANIMOS · EXPIENT - ALMA ·
CIANT · PACE · CHRISTIANA · VIRT
EXORNENT - ANNO · SACRO · MCM

Hvordan feires et jubelår?

I Roma skal «hellige dører» som ellers er stengt, åpnes av paven. Den første i Peterskirken på julaften i år.

Seremoniene skal minne oss om overgangen fra synd til nåde som alle kristne er kalt til å fullføre.

Et jubelår er et spesielt hellig år som vanligvis feires hvert 25. år. Da får man anledning til å utdype sin tro og til å leve sitt kristne vitnesbyrd med fornyet engasjement.

Jubelår erklæres alltid av den sittende pave. Jubelåret 2025 åpnes i Roma 24. desember 2024 og slutter 6. januar 2026. Det hele begynner med at paven åpner Den hellige dør i Peterskirken.

Det siste ordinære jubelåret ble feiret i 2000, men en pave kan også erklære et ekstraordinært jubelår, som i 2015-2016, da vi feiret Barmhjertighetens år.

Temaet for jubelåret 2025 er håp og «håpets pilegrimer». Paven ønsker at det kommende året skal være et år med håp for en verden som lider under konflikter og kriser. Han har gjentatte ganger sagt at vårt eget kontinent, Europa, har mistet håpet, og at det gir seg utslag i at vi lukker oss inne og bygger murer mot den verden som trenger oss. Han forkynner at vi må gjenvinne håpet - og håpet finnes i Jesus Kristus.

Når paven erklærer et jubelår, gjør han det gjennom en kunngjøring som kalles en bulle. Jubelåret 2025 ble proklamert i mai 2024 med bullen *Spes non confundit* – «håpet skuffer ikke», et sitat fra Romerbrevet 5,5. •

Hva er et jubelår?

Jubelår – også kjent som hellige år – begynte i 1300 e.Kr. og inntreffer hvert 25. år. Jubelår kan også innkalles på andre tidspunkter, som for eksempel Barmhjertighetens år i 2016. Kirken forklarer at disse årene er «år for forsoning mellom motstandere, for omvendelse og mottakelse av forsoningens sakrament, [...] og følgelig for solidaritet, håp, rettferdighet og forpliktelse til å tjene Gud med glede og i fred med våre brødre og søstre».

I et jubelår skal vi forsøke å leve med særlig tanke på:

- ★ tilgivelse
- ★ forsoning
- ★ bønn

Vi skal omvende oss for å:

- ★ leve vår tro
- ★ pleie vårt forhold til Gud
- ★ pleie vårt forhold til hverandre

Paven oppfordrer oss til å arbeide spesielt hardt for fred og rettferdighet i denne perioden: «jubelåret er en påminnelse om at jordens ressurser ikke er bestemt for noen få privilegerte, men for alle». Hvis vi virkelig ønsker å skape fred i verden, må vi arbeide for å eliminere årsakene til urettferdighet. En måte å gjøre dette på er å arbeide for å slette gjelden til fattige land.

En sentral del av jubelårsfeiringen er pilegrimsvandring til hellige steder.

HELLIGE DØRER

I basilikaene vil hver pilegrim få mulighet til å gå gjennom Den hellige dør som markerer at man har nådd målet for sin valfart. Det er også knyttet avlat til dette (om avlat, se egen redegjørelse på side 40). De hellige dørene, som finnes i Peterskirken og de andre store basilikaene i Roma, står sentralt under hvert jubelår. De er forseglet innenfra og åpnes bare i jubelåret. De symboliserer tilbudet om en «ekstraordinær vei» til frelse og hver pilegrim kan vise vilje til fullstendig fornyelse og medvandring med sin lokale kirke og verdenskirken. •

Romas syv valfarts- kirker

Pilegrimsvandringen til de syv kirkene ble opprinnelig startet av St. Filip Neri på 1500-tallet, og er en av de eldste romerske tradisjonene.

San Laurentio fuori le Mura (St. Laurentius utenfor murene)

I 258 utstedte keiser Valerian et edikt om å drepe alle biskoper, prester og diakoner. Blant ofrene var Sankt Laurentius, en diakon av spansk opprinnelse, som basilikaen er viet til, og som fremdeles inneholder relikviene hans. Ifølge tradisjonen led helgenen martyrdøden på en flammende rist, akkurat der bygningen som keiser Konstantin lot oppføre, står i dag.

Den nåværende bygningen er en sammenslåing av to tidligere, den ene bygget på slutten av 600-tallet og den andre på begynnelsen av 1200-tallet. Kirken ble fullstendig ødelagt av allierte flyangrep under andre verdenskrig, og ble senere gjenoppbygd av ruinene.

Peterskirken i Vatikanet

Ifølge tradisjonen lå graven til apostelen Peter her på det høyeste punktet av Vatikanhøyden. Det var på dette stedet keiser Konstantin på 400-tallet bestemte seg for å bygge basilikaen, som var den første som ble viet til helgenen.

I løpet av høymiddelalderen ble dette stedet som var viet apostelen Peter det viktigste pilegrimsmålet i den vestlige verden. I 1506 bestemte pave Julius II at den opprinnelige kirken skulle rives og erstattes med et større og mer storslått sted for tilbedelse.

Noen av historiens største kunstnere var involvert i byggingen og utsmykningen av denne imponerende basilikaen: Bramante, Rafael og Michelangelo, blant andre. I 1629 fullførte Bernini utsmykningen av hele kirken og skapte dens nåværende utseende.

Basilikaen Santa Maria Maggiore

Den pavelige basilikaen Santa Maria Maggiore er den eldste og viktigste Maria-helligdommen i den vestlige kristenheten, og den eneste av de pavelige basilikaene som har bevart sitt tidlige utseende. Selv om den er blitt utsmykket og utvidet i årenes løp, har alle byggherrer respektert den opprinnelige utformingen, som ifølge tradisjonen var guddommelig inspirert.

Ifølge den gamle historien om grunnleggelsen, viste Jomfru Maria seg for den velstående romerske borgeren Johannes og pave Liberius i en drøm og oppfordret dem til å bygge en kirke viet til henne på nøyaktig det stedet der hun ville la snøen falle. Om morgenen den 5. august i år 358 falt det snø på Esquilinhøyden, Romas høyeste ås, og snøen markerte omkretsen av det som skulle bli den nye kirken. I dag minnes det mirakuløse snøfallet fortsatt når hvite rosenblader faller ned fra taket i basilikaen under gudstjenester på høytidsdager.

I basilikaen finnes den viktigste av alle Maria-ikonene, *Salus Populi Romani* («det romerske folks frelser»). Tradisjonen tilskriver kunstverket evangelisten Lukas, malernes skytshelgen. Pave Frans setter alle sine apostoliske reiser under beskyttelse av Vår Frue, *Salus Populi Romani*, og stopper for å be ved ikonet før avreise fra Roma og igjen når han kommer tilbake.

Relikvien av den hellige krybben som Jesusbarnet ble lagt i, som er plassert under det pavelige alteret, minner om basilikaens betydning som Vestens Betlehem. Den første midnattsmessen i julen ble feiret her, og i århundrer kom paven hit for å videreføre tradisjonen.

San Giovanni in Laterano (Laterankirken)

Basilikaen viet døperen Johannes og evangelisten Johannes ligger i området rundt Celio-høyden.

Opprinnelig, før basilikaen ble bygget, var det Laterani-familien som eide området og bodde i nærheten. Ifølge Tacitus' *Annaler* fra år 65 e.Kr. konfiskerte keiser Nero området fordi noen medlemmer av familien var involvert i et komplott mot ham.

Eiendommen gikk deretter over til Fausta, hustruen til Flavius Valerius Constantinus, som ble utnevnt til keiser etter farens død i 306. Keiser Konstantin ga i 313 de kristne friheten til å utøve sin religion gjennom Milano-ediktet. For å gi den unge kirken et passende sted å feire høytidene sine, ga han pave Melchiades Laterangården, som han hadde fått som en del av sin hustrus medgift, for at paven skulle bygge en kirke der.

Den ble innviet i 324 av pave Sylvester I og viet til Frelseren. På 800-tallet inkluderte pave Sergius III også Johannes døperen, og på 1100-tallet tilføyde pave Lucius II der til Johannes evangelisten. Fra 400-tallet til 1300-tallet, da paven residerste i Avignon, ble Laterankirken fremdeles ansett som setet

for pavedømmet og ble dermed symbolet og hjertet i Kirkens liv.

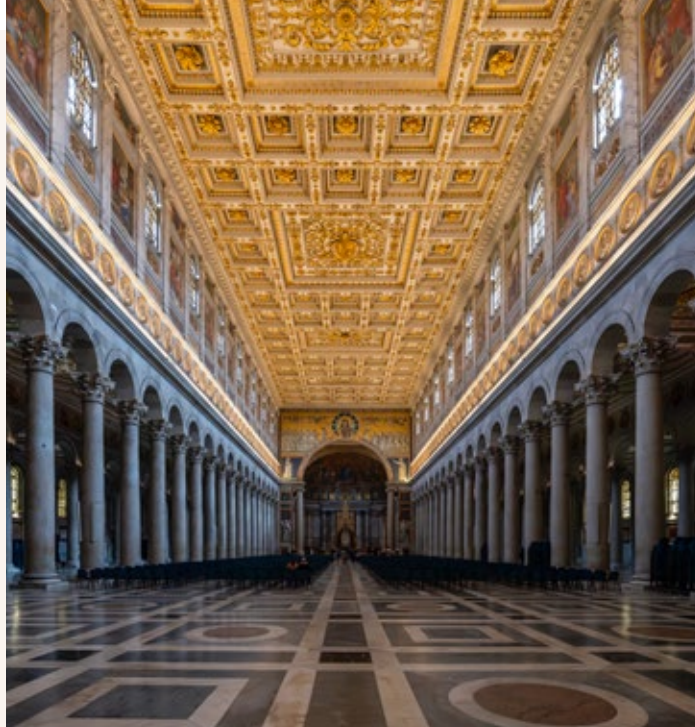
I 1378, med valget av Gregor XI, vendte pavestolen tilbake til Roma, men paven bestemte seg for å flytte maktens sete til Vatikanet, ettersom Laterankirken var i svært dårlig stand. I 1650 beordret pave Innocens X en omfattende rekonstruksjon av basilikaen og overlot arbeidet til Francesco Borromini.

San Paolo fuore le Mura (St. Paulus utenfor murene)

Etter Milano-ediktet i 313, som ga de kristne religionsfrihet, bestemte keiser Konstantin seg for å donere to basilikaer som ble bygget på gravene til apostlene Peter og Paulus. Men på 500-tallet innså de tre daværende keiserne Theodosius, Valentinian II og Arcadius at den konstante strømmen av pilegrimer var for stor til at den opprinnelige basilikaen kunne håndtere den, og de måtte bygge en større bygning. Som et resultat av dette ble basilikaens orientering endret til å vende mot vest.

Først i 1854 innviet pave Pius IX den nåværende monumentale basilikaen. Den inneholder kjedet som ifølge tradisjonen bandt apostelen Paulus til den romerske soldaten som voktet ham, mens han satt fengslet og ventet på å bli stilt for retten.

Høyt opp på veggene, over rekkene av marmorsøyler, er det portretter av samtlige paver.

Santa Croce in Gerusalemme (Det hellige kors i Jerusalem)

På keiser Augustus' tid var området der basilikaen nå står, et boligområde i utkanten av byen. På 300-tallet ble det bygget en keiserlig residens på stedet. Da Konstantin flyttet rikets hovedstad til Konstantinopel, forble området i hendene på hans mor Helena, som bestemte seg for å bygge om en del av residensen til et kapell for relikviene av Det hellige kors, som hun selv hadde funnet på Golgata under sin pilegrimsreise til Det hellige land i 325. Rundt det opprinnelige kapellet ble senere den nåværende basilikaen bygget.

Gjennom århundrene har det skjedd flere restaureringer og endringer i komplekset. Under kardinal Mendozas restaurering (1478-1495) fant man i apsisbuen en kiste med et trestykke som går for å være del av Titulus Crucis, det «skiltet» som var festet til Kristi kors, med inskripsjonen «INRI».

Kirken kalles «i Jerusalem» fordi innviet jord fra Golgata-fjellet i Jerusalem ble plassert i fundamentet.

San Sebastiano fuore le Mura (St. Sebastian utenfor murene)

Keiser Konstantin beordret byggingen av denne basilikaen på 400-tallet og ga den navnet *Basilica Apostolorum* til ære for apostlene Peter og Paulus, hvis relikvier ble oppbevart her i rundt 50 år under forfølgelsene til keiser Valerianus på 300-tallet.

Først senere ble kirkens navn endret til Sankt Sebastian, til ære for soldaten som led martyrdøden under Diokletian. Martyrens levninger, som er bevart i de nærliggende katakombene, ble et samlingspunkt for den voksende hengivenheten til helgenen.

I 1714 gjorde pave Klemens XI kirken til sentrum i et sogn, og overdro den til cistercienserne. I 1826 overlot pave Leo XII ansvaret til fransiskanerne, som tar seg av menigheten den dag i dag. Den 3. mai 1957 ble Sankt Sebastian kåret til skytshelgen for italienske parkeringsvakter ved et dekret fra pave Pius XII. Den dag i dag, den 20. januar, markerer trafikkbetjentene i Den evige stad Sankt Sebastians høytid med en høytidelig seremoni.

FOLKSOMT: I 2025 er det ventet 30–50 millioner tilreisende til Roma. I månedsskiftet januar/februar vil rundt 1000 av dem være nordiske pilegrimer. Foto: Shutterstock

Les mer på
Jubelårets
nettsted:

www.iubilaum2025.va

AVLAT

Pilegrimer som går gjennom en hellig dør, kan motta avlat. Dette er et begrep som ikke er umiddelbart forståelig for dagens troende, og er fortsatt forbundet med mange fordommer og misforståelser, grunnet misbruket av avlat under tiden før reformasjonen.

Avlat er ikke syndsforlatelse. Tilgivelse for alvorlige synder kan bare oppnås i skriftemålet eller, hvis dette ikke er mulig i en nødsituasjon, ved fullkommen anger, basert på kjærlighet til Gud og sorg over å ha såret ham.

Tilgivelse for synd er Guds suverene handling. Vi kan ikke kjøpe eller arbeide oss til Guds tilgivelse, men kan oppnå den ved å stole på

hans barmhjertighet, erkjenne våre synder, be om tilgivelse for dem og love å forbedre oss.

Men selv om skylden er ettergitt, kan den utløse en straff. Avlat er ettergivelse av denne timelige straffen. Den kan oppnås under visse betingelser og forutsetter den rette innstilling hos den troende.

Med sin formidling av avlaten retter Kirken vår oppmerksomhet mot alt det Kristus har vunnet for oss gjennom sitt frelsesverk, og som helgenene har tydeliggjort gjennom sin etterfølgelse av Kristus. I dette ligger en uutømmelig skatt som består av Kristi og de helliges fortjenester. Denne skatten er et uttrykk for Guds uendelige barmhjertighet, som

Pilegrims- reise til Roma

NORDISK VALFART 29.1-4.2.2025

Det nordiske fellesprogrammet omfatter besøk i de fire hovedkirkene i Roma: Laterankirken, Peterskirken, St. Paul utenfor murene og Santa Maria Maggiore.

Foreløpig program for Oslo katolske bispedømme – følg med på katolsk.no

Onsdag 29. januar (OKB)

16.00: Åpningsmesse ved Olavsalteret i San Carlo al Corso. Hovedcelebrant: biskop Fredrik Hansen

19.00: Felles måltid for OKB-pilegrimene (Mer info senere)

Torsdag 30. januar (FELLESNORSK)

Kl 09:30-15:00. Pilegrimsdag, vandring i Roma med kirkebesøk, bønn og messe. (Mer info kommer på katolsk.no og ewtn.no)

Fredag 31. januar (OKB)

Del 1: Stillhet og bønn

09:30: Messe

10:45: Åndelig foredrag

11:30–12:30: Sakraments-andakt

Del 2: Foredrag ved biskop Fredrik Hansen

14:00: «Den katolske kirke i Norge mot 2030 – en visjon.»

15:00: Spørsmål og svar

16:00: Vesper

Lørdag 1. februar (NORDISK)

Kl 10:00: Messe i Laterankirken. Hovedcelebrant: biskop Erik Varden, etterfulgt av spasertur til Santa Croce (10–15 min).

Kl 11:45: Omvisning og bønn i Santa Croce i Gerusalemme

Kl 15:30: Vesper i Santa Maria Maggiore.

Søndag 2. februar (OKB/NORDISK)

(Kyndelsmesse)

Byvandring i Roma med ulike guider/ciceroner.

Kl 17:00: Messe i Santa Maria degli Angeli e dei Martiri, kardinal Arborelius' titularkirke i Roma.

Kl 19:00: Felles middag med Trondheim stift (Mer info senere).

Mandag 3. februar (NORDISK)

(Minnedag for den hellige Ansgar, Nordens apostel)

Kl 09:30: Paveaudiens for nordiske pilegrimer i Paul VI's audienshall i Vatikanet.

Kl 15:00: Messe ved Confessioalteret i Peterskirken

VIKTIG:

Pilegrimene oppfordres til å møte opp minst 1,5 time før arrangementene/messene starter.

Det anbefales at alle pilegrimer registrerer seg og laster ned pilegrimskortet på forhånd: www.iubilaum2025.va/en/carta-del-pellegrino.html

vi må sette vår lit til. Den fritar oss ikke fra personlig anger og bot, men er en stor trøst.

HVORDAN FÅR VI AVLAT?

Å få avlat er av Kirken knyttet til visse handlinger: å besøke et pilegrimsmål, å be visse bønner, å utføre visse fromhetsøvelser. En pilegrimsreise som innbefatter å gå gjennom en av de «hellige dører» er et eksempel.

I tillegg må vi:

1. gå til skrifte

2. motta den hellige kommunion

3. be trosbekjennelsen, Fadervår og en bønn for pavens intensjon (f.eks. Hill deg, Maria) i kirken.

(Kilde: katolsk.dk)

BØNN FOR JUBELÅRET

*Far i himmelen,
la vår tro på din sønn,
Jesus Kristus, vår bror,
og nestekjærlighetens flamme,
som Den hellige ånd har tent
i våre hjerter,
vekke i oss det salige håp om
at ditt rike vil komme.*

*La din nåde forvandle oss
så vi utrettelig dyrker
evangeliets frø.
Og la disse frøene forvandle
både menneskeheten og hele
kosmos innenfra,
i visshet om at når ondskapens*

*krefter er overvunnet, vil det det
komme en ny himmel og en
ny jord, der din herlighet skal
skinne i all evighet.*

*Måtte jubelårets nåde
gjenoppvekke i oss, håpets
pilegrimer, en lengsel etter
himmelens skatter.
Måtte den samme nåde spre
vår Forlørsers glede og fred
over hele jorden.
Deg, evig velsignede Gud,
være ære og lovprisning
i all evighet.
Amen.*

**” Vi kan ikke bare
vente på at «de gamle»
overlater Kirken til oss;
vi må være troende og
aktive i Kirken *nå*.**

– Vi unge er ikke fremtidens kirke, men nåtidens!

Fra å ha tvilt på om det var mulig å være norsk og katolikk, har Marie Foss (21) funnet seg til rette i et fellesskap med unge katolikker som inspirerer henne. At de unge er kallet til å være hellige nå, lærte hun av pave Frans.

TEKST: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD
FOTO: HANS ROSSINÉ

BØNNERUTINER: Marie har faste bønnerutiner gjennom dagen. Her tenner hun et lys i St. Joseph kirke i Oslo.

MARIE FOSS

Født: 2003

Bor: Katarinahjemmet i Oslo

Favoritt helgen: Den hellige Klara av Assisi

Marie har hatt lederverv i Norges Unge Katolikker, foretatt pilegrimsturer til Trondheim og Selja, og hun nærer en drøm om å etablere en katolsk barnehage.

LEVE TROEN FULLT UT

Marie og broren Peder vokste opp med norske foreldre, som begge konverterte til katolsk tro og lære fra Den norske kirke da barna var små. Det påvirket dem sterkt.

– Som konvertitter var foreldrene mine veldig klare for å leve troen fullt ut som katolikker, forteller Marie.

Hun sier at hun ikke husker noe særlig fra tiden før konversjonen, men at det var stor forskjell på kirkebygningene.

– Vi gikk fra en enkel 1960-tallskirke til St. Olav domkirke i Oslo med glassmalerier, røkelse og vakker sang. Jeg merket tydelig at her var det noe veldig spesielt. Hver søndag gikk vi i messe og satte oss på første rad, slik at vi barna kunne se bedre.

Jeg starter hver morgen etter den hellige John Henry Newmans livsregel: Gi dine første tanker til Gud.

Hjemme ba familien sammen ved et lite alter. Hvis de ikke kunne gå i messe, leste de dagens tekst og fulgte pavens angelus sammen.

HELLIGE KLARA

Marie fikk tidlig mange forbilder i troen, spesielt den hellige Klara av Assisi.

– Min far kjøpte bøker om kvinnelige helgener til meg, blant annet om den hellige Klara, som jeg ble veldig sterkt knyttet til.

Marie forteller at hun leste boken *Den hellige Klara av Assisi* av Marie-Thérèse Fischer. Den forteller om hvordan Klara ble inspirert av den hellige Frans av Assisi til å gi opp et liv i rikdom for å bli nonne.

Et besøk i Assisi som seksåring forsterket båndet til helgenen, som senere ble det navnet Marie valgte da hun ble konfirmert.

– Klara er viktig for meg, fordi hun viser at man skal gi hele seg selv til Gud. Rikdom og oppmerksomhet fra mennesker betyr ingenting, om en ikke har Gud.

SAVNET FELLESSKAP

Familien flyttet til Belgia da Marie var ti år, og bodde der i fire år. De gikk i messe på søndager som vanlig, men Marie savnet å ha et katolsk fellesskap rundt seg og vurderte å bli protestant.

– Vi var de eneste i familien vår som var katolikker, og jeg syntes det lå en kjempestor motsetning i å være norsk og katolikk. Hvordan kunne jeg være katolikk når jeg lignet mer på en lovsangsleder i Filadelfia-kirken?

Hun var usikker på troen, men valgte likevel å bli konfirmert katolsk. Tilbake i Norge ble hun aktiv i NUK (Norges Unge Katolikker) og fant et engasjert katolsk ungdomsmiljø som lokallagsleder i St. Olav Ungdomslag.

– Etter videregående begynte jeg å lese kompendiet til *Den katolske kirkes katekisme*, og innså at jeg elsker å være katolikk. Kirken gir meg

hele fyllden av sannheten, så jeg kan ikke forlate den. Den har også eukaristien, sier Marie, som trekker frem den hellige Klaras sterke tro på Kristi nærvær i sakramentet.

Tidligere i år, i oppdrag for Vårt Land, besøkte Marie en gudstjeneste i Kraftverket menighet i Oslo, som tilhører Den Evangelisk Lutherske Frikirke.

– Jeg synes det er fint å gå og se i andre menigheter, men det bekreftet bare for meg at jeg vil forbli katolikk.

FASTE BØNNERUTINER

Da hun flyttet hjemmefra, måtte Marie selv bestemme hvordan hun skulle leve ut troen sin. Hun forteller at det er naturlig for henne å be, og at hun har innarbeidet faste bønnerutiner i hverdagen.

– Jeg starter hver morgen etter den hellige John Henry Newmans livsregel: Gi dine første tanker til Gud. Om kvelden kneler jeg ved sengen og takker Gud for dagen. Jeg prøver å følge den hellige Bernadettes råd og sovne med rosenkransen i hånden.

Hun lytter også til dagens evangelieforklaring på bønneappen *Hallow*, og har alltid med seg en rosenkrans. Når hun kommer hjem til Katarinahjemmet etter endt dag, korsor hun seg med vievann fra et vievannskar som henger over sengen.

– Det hender jeg glemmer å gjøre deler av dette, men jeg prøver å ha noen faste knagger i løpet av dagen. Det skal være en glede å snakke med Gud, så jeg gjør så godt jeg kan, sier Marie.

UNGE ER NÅTIDENS KIRKE

I 2023 ble Marie valgt inn i NUKs hovedstyre, og satt der i ett år med ansvar for blant annet Medieutvalget og tilbud for unge voksne.

– Det var en veldig god opplevelse å være med i hovedstyret, og få sett hvordan ting fungerer i organisasjonen fra en mer overordnet synsvinkel.

Marie forteller at hun ble inspirert av hvor hardt mange i NUK jobber, og at det er mange som gir absolutt alt.

– Det viktigste NUK kan gjøre for unge ➡

ALLTID MED: Marie har alltid med seg en rosenkrans.

GIR STYRKE OG GLEDE: NUKs pilegrimsturer har gitt Marie mye. Her bilder fra blant andre pilegrimstur til Trondheim. FOTO: Privat

katolikker, er å skape en arena for dem hvor de kan møte Gud i fellesskap med andre. Det skal være annerledes enn en vanlig fritidsklubb. Det som står i sentrum, er å kjenne Jesus og gjøre ham kjent. Uten ham har vi ingen organisasjon.

Marie trekker frem pave Frans' ord fra Verdensungdomsdagen i Lisboa i 2023:

– Han sa at vi unge ikke er fremtidens kirke, men nåtidens. Vi kan ikke bare vente på at «de gamle» overlater Kirken til oss; vi må være troende og aktive i Kirken *nå*. Gud kaller oss til å være hellige *nå*.

BILDE PÅ LIVET

I juli i år var Marie med på NUKs pilegrimstur

til Trondheim for å feire Olsok, og til Selja for å feire seljumannamesse. Disse opplevelsene fikk henne til å se at det katolske er grunnfestet i Norge.

– Man sier at kristendommen i Norge puster med to lunger som er Nidaros og Selja, og jeg synes det var helt fantastisk å være med på begge. St. Olav og Sta. Sunniva er store forbilder som viser at det er forskjellige måter å tjene Gud og bli hellig på.

Marie forteller videre at det kan være fysisk slitsomt å gå på pilegrimsvandring, men at det er lettere når man har mennesker rundt seg som kan hjelpe til.

– Livet er som en pilegrimstur. Man kjenner

at man er sliten og at sekken er tung, men det går bra hvis man får hjelp og støtte fra andre.

INSPIRERENDE

Den siste tiden har Marie vært engasjert i ulike aktiviteter for katolske studenter og unge voksne katolikker i Oslo.

– Vi har prøvd å gjøre både bønn og det sosiale veldig sentralt: tro og fellesskap samtidig. Det har hjulpet meg veldig, det er inspirerende å møte andre unge voksne katolikker.

Marie understreker at Kirken er et fellesskap, og at troen ikke er ment å leves alene. Der hvor to eller tre er samlet i Jesu navn, der er han midt iblant dem, sier hun.

STABILITET

Marie mener mange unge tiltrekkes av Kirken i dag, fordi den er stabil i en tid hvor verdier er blitt mer flytende.

– Kirken er annerledes, fordi den står fast på at det finnes en objektiv sannhet som varer. Unge i dag opplever at veldig få andre sier det samme, sier hun.

Marie understreker viktigheten av å fokusere mer på de unge, og ta dem på alvor. Hun sier at det er noen i Kirken som tror de vet hva de unge ønsker seg, uten at de nødvendigvis har rett.

– De bør snakke med oss unge katolikker. Da vil de kanskje bli overrasket over av hva vi faktisk vil ha. Mange unge vil ikke ha noe annet enn det Kirken er, og alltid har vært.

Å ARBEIDE MED BARN

Marie utdanner seg til å bli barnehagelærer, og hun forteller at troen er en sterk inspirasjon for henne i det fremtidige arbeidet.

Drømmen hennes er å etablere den andre katolske barnehagen i Norge, som katolske foreldre og andre med et lignende verdsett kan sende barna sine til. Norges eneste katolske barnehage er St. Franciskus barnehage i Arendal.

– For meg er det veldig fint å jobbe med barn. Som Jesus sier: «La de små barna komme til meg». Det er viktig for meg å huske at hvert barn er en unik skapning, å elske dem fullt og helt og la meg selv bli helliggjort av dette arbeidet. •

DRØM: Marie drømmer om å starte katolsk barnehage. Her utenfor St. Sunniva skole i Oslo.

”
De bør snakke med oss unge katolikker. Da vil de kanskje bli overrasket over av hva vi faktisk vil ha.

KVINNEN MED VEKTEN

Vermeers skjulte katolisisme

Vekten er i balanse. Foran er gull og perler. Bak – et maleri av dommedag. Veier kvinnen sitt jordiske gods eller ransaker hun sin samvittighet?

TEKST: THERESE SJØVOLL

Johannes Vermeer (1632–1675) er en av de mest beundrede malerne fra 1600-tallets nederlandske gullaldermaleri. Maleriene er lavmælte og tilbaketrukne, og motivene er hjemlige og hverdagslige scener fra De forente nederlandenes borgerlige hjem. Tilsynelatende skjer det fint lite i Vermeers bilder. Handlingen er som et lite kammerspill å regne, uten at vi alltid helt vet hva som faktisk foregår.

KONVERTITT

Vermeer var katolsk konvertitt i de protestantiske nederlandene, der katolikker på 1600-tallet feiret sine messer i skjul. Er det spor av skjult katolisisme i Vermeers malerier?

I Vermeers *Kvinnen med vekten* (ca. 1664) står en ung kvinne ved et bord og holder en skålvekt.

Vekten er i balanse, men skålene er tomme og fylt av glimrende lys. Lyset strømmer inn fra vinduet til venstre og opplyser kvinnens hånd, erme, bryst, og panne. Lyset skimrer over veggen og over gullet og perlene på bordet, før det treffer et stort maleri bak kvinnen. Maleriets motiv er *Dommedag*.

MYKT OG DEMPET

Kvinnen er kledd i en blå, pelsbesatt husjakke. Hennes gule skjørt er voluminøst og foldene rundt livet omfangsrike. Er kvinnen med barn? Det tynne, hvite linsjalet om hodet kan lede tankene i retning av kunstens Jomfru Maria-fremstillinger, selv om både sjalet og husjakken var vanlige, kvinneplagg i 1600-tallets Nederland.

Lyset som illuminerer rommet er mykt og dempet, og kvinnen, med sine lukkede øyne, vender tankene innover. Stemningen er stille og kontemplativ.

BLANT KALVINISTER

Vermeer var født og oppvokst i Delft, i De forente nederlandene, der kalvinisme var den offisielle tro. Andre trossamfunn ble tolerert så lenge trosutøvelsen

forgikk i det skjulte, og katolikker kunne møtes til messe i skjulte huskirker – såkalte *schuilkerken*.

Vermeer ble døpt i Den nederlandske reformerte kirke, og historikere er enige om at han konverterte før han inngikk ekteskap med katolske Catharina Bolnes i 1653. Ekteparet bosatte seg i *Papenhoek* (Papist-hjørnet) i Delft, og deres 15 barn fikk typisk katolske navn som Maria, Franciscus og Ignatius.

MYNDIG SVIGERMOR

Konversjon var ikke vanlig og Vermeers konversjon er omdiskutert. Hans kommende katolske svigermor var myndig og innflytelsesrik. Skyldtes Vermeers konversjon religiøs overbevisning eller press fra svigermor?

Ekteskapsinngåelsen kan ha motivert Vermeers konversjon. Trientkonsilet hadde i 1563 fastslått at ekteskap mellom katolikker og ikke-katolikker var ugyldige. I 1648 hadde dessuten den apostoliske vikaren i Nederlandene, Philippus Rovenius, erklært at et ekteskap mellom en katolikk og en ikke-katolikk var en djevelsk pakt.

Nyere forskning har dog presentert overbevisende indikasjoner, om enn ikke bevis, for Vermeers oppriktige katolske tro.

SJANGERMALERI

Vermeers bilder tilhører det nederlandske sjangermaleriet der fremstillinger av hverdagslige scener ofte tillegges skjulte, moralske budskap med religiøs tilsnitt. Vermeers malerier fortolkes også i denne retningen, selv om hans bilder oppfattes som mer flertydige og gåtefulle.

Hvordan *Kvinnen med vekten* skal fortolkes har vært gjenstand for debatt. Er det et vanitas-motiv som minner om livets forgjengelighet, og som oppfordrer til å ikke la seg distrahere av jordisk gull mens man holder blikket godt festet på evigheten? Eller representerer kvinnen Jomfru Maria som er fruktbar med Guds sønn? Han som skal grunnlegge Guds kirke her på jorden og som skal komme igjen i herlighet ved tidenes ende.

VEKTEN OG DOMMENS DAG

Vekten er et mye brukt bilde både i Bibelen og i billedkunsten. Etter tradisjonen er erkeengelen Mikael den som tar imot og veier sjelene på dommens dag. I kunsten avbildes han ofte med sin skålvekt. I

dommedagsscener er hans plass gjerne rett under Kristus i herlighet, på samme plass som kvinnen opptar i Vermeers bilde.

I Papehoek i Delft, rett ved Vermeers svigermors hus, drev jesuittene både pikeskole og huskirke. *Kvinnen med vekten* kan være inspirert av St. Ignatius av Loyolas *Åndelige øvelser* (punkt 179, 187) der den troende oppfordres til å veie sin samvittighet og sine synder, som var det dommens dag. Når

jeg befinner meg «som var jeg i midten av en vekt», skriver Loyola – eller i likevekt – så er det mulig å ta de valgene som lover og ærer Gud og som leder til sjelens frelse. •

«Er det et vanitas-motiv som minner om livets forgjengelighet, og som oppfordrer til å ikke la seg distrahere av jordisk gull?»

MINNET SØSTRENE:
Menigheten i Harstad ba for avdøde St. Elisabeth-søstre. Foto: privat

1 HARSTAD

Hvit Allehelgensdag i Harstad

■ Allehelgensdag 3. november ble markert på tradisjonelt vis i St. Sunniva menighet, Harstad. Sogneprest P. Gunther Jager gikk i følge med medlemmer av menigheten til St. Elisabethsøstrenes gravsted. Der ble det bedt og sunget i mange kuldegrader og hvit snø. St. Elisabeth Hospital i Bjarne Erlingssøns gate 12 ble etablert av den lokale katolske menighet i Harstad i 1927. I 1976 opphørte virksomheten ved hospitalet og de siste pasientene ble flyttet til Harstad sykehus. St. Elisabethsøstre hadde da vært i byen i over 50 år. Harstads tradisjon for ordenssøstre fikk nytt liv i år. Søndag 7. juli grunnla Søstre av Det hellige kors nytt kloster i byen. – Det er en stor gave og et stort offer de har gitt oss, sa sognepresten da menigheten feiret søstrenes ankomst.

BIRGITTA-FEIRING:
Birgittasøstre over hele verden feirer Den hellige Birgitta 10. oktober. Foto: Trondheim stift

2 TRONDHEIM

Feiret Den hellige Birgitta

■ Torsdag 10. oktober feiret Birgittasøstre på Tiller festdagen for Den hellige Birgitta. Birgittasøstre over hele verden markerer denne dagen i henhold til den gamle kalenderen. Kvelden begynte med at p. Florian Pletscher feiret messe, noe som satte en vakker tone for feiringen, ifølge Trondheim stifts Facebook-side.

Norge rundt

NY OLAV: Den nye Olav-statuen i tre til St. Olav domkirke, Oslo, er under arbeid hos Ferdinand Stuflessen. Ennå gjenstår fin-skjæring og maling. Foto: Ferdinand Stuflessen 1875

3 OSLO

Ny Olav-statue til St. Olav domkirke

■ Da biskop Bernt fylte 70 år 12. september 2023, ønsket han seg en ny statue til St. Olav domkirke.

– Den vi har nå er samvittighetsfullt laget, men vi ønsker oss en som minner enda mer om en from helgen. Den gamle statuen skal selvsagt få fortsette sin trofaste tjeneste et annet sted, der den passer bedre, forklarte biskopen dengang.

Han har lagt stor vekt på at bispedømmets domkirke

skal være et verdig samlingspunkt for de troende. Den nye Olav-statuen lages av de dyktige håndverkerne i Ferdinand Stuflessen, som holder til i Pontives, Syd-Tirol. De har også utført kirkens ny-gotiske interiørarbeider, som ble ferdigstilt i 2021. Skulpturen vil hente sin inspirasjon fra hvordan de troende og Kirken æret Olav i middelalderen. Det ble svært generøst på biskopens bursdagsønske. 235 000 kroner står enn så lenge på bispedømmets statue-konto.

3 OSLO

FLYTENDE KAPELL MED RULLEBANE

■ Nylig besøkte hangarskipet USS «Harry S. Truman» Oslo. Skipet er 333 meter langt, 76 meter bredt, drives av to atomreaktorer, har en besetning på rundt 5000 menn og kvinner – og en katolsk skipsprest. P. Daniel Swartz (36) var den siste presten som forlot Afghanistan før Taliban overtok i august 2021. Han gjorde tidligere tjeneste som prest i bispedømmet Columbus i USA. P. Swartz synes det var stas å besøke Oslo, bispedømmet og biskop Bernt Eidsvig.

– Oslo var en stor opplevelse. I likhet med mange andre om bord på USS «Harry S. Truman», var dette første gang jeg besøkte Norge. Jeg satte stor pris på å møte så mange nye mennesker. Min opplevelse var at folk var veldig nysgjerrige, høflige og velformulerte, sier p. P. Swartz, som ivrig forteller om arbeidsdagen hangarskipet:

– Hver dag er forskjellig, avhengig av livsrytmen ombord på skipet. Flyoperasjoner, trening og øvelser gjør at hverdagen forandrer seg hele tiden. Jeg prøver å holde gudstjenesteskjemaet vårt så konsekvent som mulig, slik at alle vet når messen feires. Messe og bønn hver dag er viktig, sammen med fysisk trening. Jeg tar meg også tid til å gå ut og se solen hver dag. Det høres sikkert rart ut, men det er veldig lett å gå gjennom en hel dag uten å se noe utenfor skipet, ettersom det er så stort.

KOLOSS: Det amerikanske hangarskipet USS «Harry S. Truman» ankret opp i Bunnefjorden/Oslofjorden fredag 1. november, her med Holmenkollen i bakgrunnen.
Foto: NTB, Thomas Fure

LANDLOV: I Oslo fikk offiserer fra USS «Harry S. Truman» et hjertelig møte med biskop Eidsvig. På bildet (fra v): p. Tao Nguyen, tre offiserer, biskop Eidsvig, pater Daniel Swartz, mgr Torbjørn Olsen og en fra skipets mannskap.
Foto: USS «Harry S. Truman»

NYTT TÅRN: Slik ser det nye klokketårnet ut. Foto: privat

4 TØNSBERG

Nytt klokketårn og menighetssal i Tønsberg

■ I høst kunne St. Olav menighet i Tønsberg endelig samle alle barna og ungdommene under samme tak. Diakon Sigurd Hareide som har vært leder for byggekomiteen, sier han tror det betyr mye for barna og ungdommene å oppleve at de er mange.

– Spesielt for dem som vanligvis er den eneste, eller en av få katolikker på skolen, sier han. Siden St. Olav kirke ble bygget i 1958, har det vært planer om klokketårn. Fra 1990 fungerte en åpen stålkonstruksjon som tårn, men den måtte byttes ut. Hareide forteller at initiativet til å bygge et mer solid tårn og ny menighetssal, kom fra menigheten selv. Menighetshuset har blitt utvidet med en stor sal som kan deles inn i tre mindre undervisningsrom, og det er nytt kjøkken, nye toaletter og bod. De har fortsatt en stor sal som kan

deles i to undervisningsrom i den gamle delen av bygget, dessuten er et kontor blitt bygget der slik at det gamle sakristiet som har fungert som kontor en del år, igjen kan bli sakristi fullt ut.

– Nybygget har gitt oss større og mer innbydende lokaler til kirkekaffen, og vi kan ha flere aktiviteter parallelt i gammel og ny del av menighetshuset, sier Hareide.

1 ITALIA**Italia forbyr surrogati**

■ Italia har vedtatt en ny lov som gjør surrogati helt ulovlig, både i Italia og i utlandet. Statsminister Giorgia Melonis høyrekoalisjon begrunner forbudet med at det skal beskytte den tradisjonelle familien. I Italia har surrogati vært forbudt siden 2004, og kan straffes med opptil to års fengsel eller store bøter. Hittil har det imidlertid vært mulig å benytte seg av surrogati i utlandet, og det anslås at rundt 250 italienske par hvert år reiser utenlands for å få surrogatbarn. Den nye loven omfatter nå også utlandet. (Respekt)

2 INDONESIA**Rekordhøy Jesus-statue**

■ Indonesia fikk ikke bare besøk av pave Frans nylig. Nå har man også innviet en rekordhøy statue i landet, *Jesus Kristus frelseren*. Med en høyde på 60 meter er den nesten 20 meter høyere enn den velkjente Jesus-statuen i Rio de Janeiro. Statuen er plassert ved Indonesias største sjø, Tobasjøen på øya Sumatra. Den ble innviet av presidenten for landets katolske bispekonferanse, biskop Antonius Subianto Bunjamin av Bandung. (km)

3 NORGE**NT på sørsamisk**

■ For første gang i historien er hele Det nye testamentet, *Orre testamente*, blitt oversatt til sørsamisk. Oversettelsen er gjort av Bierne Bientie og den er en følge av et godt samarbeid mellom Bibelselskapet i Norge, Svenska Bibelsällskapet, Svenska kyrkan og Den norske kirke. Sørsamisk tales på begge sider av den norsk-svenske grensen fra Arjeplog-Saltfjell i nord til Idre/Eajra og Røros i sør. Under tusen mennesker snakker sørsamisk og språket har vært hardt presset over lang tid. (km)

Verden rundt

4 SPANIA**Makrobryllup på spansk**

■ I menigheten San Sebastián Mártir like nord for Madrid feiret man nylig Spanias første massebryllup. Hele 18 par ble viet – det hele på initiativ av sogneprest Javier Sánchez-Cervera. Han hadde lagt merke til at stadig flere foreldre som ønsket å få sine barn døpt, eller melde dem til førstekommunion, ikke selv var kirkelig viet. Fremfor alt så han at ekteskapsinngåelse var en utfordring for migrantarbeidere og andre som bor langt borte fra sine nærmeste, eller som ikke har råd. Løsningen for den oppfinnsomme sognepresten ble da et kostnadsfritt makrobryllup, alt praktisk arrangert av en rekke menighetsmedlemmer og sponset av kommuneledelsen. «Vi satte opp plakater med qr-kode for mer informasjon, og forklarte i detalj hva vielsen innebar», sier pater Sánchez-Cervera ifølge *Katolskt magasin* (km). Han håper å gjenta suksessen, og håper andre menigheter i Spania kan gjøre det samme, der bare 20 prosent av alle par som gifter seg gjør det i Den katolske kirke.

5 FRANKRIKE

Nei til inngangspenger

■ Kirken i Frankrike er negativ til kulturminister Rachida Datis forslag om å ta fem euro i inngangspenger til Notre-Dame-katedralen i Paris. Ifølge ministeren kan dette generere årlige inntekter på 75 millioner euro.

Erkebiskopen av Paris, Laurent Ulrich, mener forslaget vil være praktisk problematisk å gjennomføre, samt at en lov fra 1905 garanterer fri adgang til katedraler og kirker. Han påpeker at Kirkens oppgave er å motta alle, uavhengig av opprinnelse, religion, ideologi eller økonomiske midler. Den verdensberømte kirken ble sterkt skadet i en brann i april 2019, og skal etter planen gjenåpnes 8. desember. Før 2019 besøkte mellom 12 og 14 millioner mennesker kirken hvert år. Til sammenligning besøkte 6,3 millioner mennesker Eiffeltårnet i 2023. (KNA)

7 PERU

«En Kirkens mann»

■ Medgrunnleggeren av frigjøringssteologien, presten og teologen, Gustavo Gutiérrez, døde 22. oktober i en alder av 96 år. Frigjøringssteologien, som Vatikanet først stilte seg kritisk til, legger blant annet vekt på at Bibelen skal leses med de undertryktes øyne, at den ikke kan leses på en rent objektiv måte og den betonet bekjempelsen av undertrykkelse. Gutiérrez' bok «Theology of Liberation», ble utgitt i 1971 og er oversatt til mange språk. Gutiérrez ble født i Lima i Peru i 1928 og tatt opp i dominikanerordenen i 1999. «Han bar frem så stor apostolisk frukt og så mye rik teologi. En stor mann, en Kirkens mann», sa pave Frans i et videobudskap under Gutiérrez' begravelse i Lima den 24. oktober. (KNA)

8 VATIKANET

Vatikanet og Kina forlenger avtale

■ Den hellige stol og Folkerepublikken Kina er blitt enige om å forlenge den midlertidige avtalen om utnevnelse av biskoper, med ytterligere fire år. Dette er den tredje fornyelsen av avtalen som, med undertegnelsen 22. september 2018, åpnet et historisk kapittel i forholdet mellom Den hellige stol og Folkerepublikken Kina; og i selve Kirken i Kina, ved å tillate alle biskoper å være i fullt hierarkisk fellesskap med paven. Avtalen gjorde slutt på flere tiår med bispevigslar uten pavens samtykke. Siden da har rundt ti biskoper blitt utnevnt og vigslar, og Beijing har offisielt anerkjent flere biskopers offentlige rolle, noen som tidligere ikke ble anerkjent. (Vatican News)

6 MEXICO

Katolsk prest myrdet i Mexico

■ Jesuitt-presten og menneskerettsaktivisten pater Marcelo Pérez ble skutt og drept søndag 20. oktober etter å ha feiret messe i kirken i San Cristóbal de las Casas. Pater Marcelo Pérez hadde i flere tiår kjempet for rettighetene til Tsotsil-folket, en urbefolkningsgruppe i Mexicos sørligste delstat Chiapas, som han selv tilhørte. Vel vitende om at han måtte betale en pris for sitt engasjement, fortsatte han utrettelig sitt arbeid og fordømte stadig den organiserte kriminaliteten og volden som kjennetegner det meksikanske samfunnet. Jesuittene i Mexico har fordømt drapet, landets katolske bispekonferanse har beskrevet pater Marcelos livsverk som «profetisk», og landets nyinnsatte president, Claudia Sheinbaum, har sagt at drapet ikke må gå ustraffet hen. Meksikansk politi har pågrepet den antatte gjerningsmannen. (km)

Den hellige Benedikt og Romas minste klokketårn

Ikke langt fra elvebredden i Trastevere, på høyde med Tiberøya, ligger Piazza in Piscinula. Navnet kan tyde på at det en gang var fiskemarked her, men i dag er det mest parkerte biler.

TEKST OG BILDER: KRISTIN B. AAVITSLAND

Plassens kirke finner vi inneklemt mellom en ruvende leiegård fra tiden omkring Italias samling og et par bolighus med røtter tilbake til middelalderen.

Kirkens fasade i pusset mur er nyklassisk, men smal og svært beskjeden.

Bak den stikker et nett, romansk klokketårn opp – Romas aller minste (Fig. 1). Både fasaden og klokketårnet tilhører den bittelille kirken San Benedetto in Piscinula. Den er på ingen måte av byens mest spektakulære eller velholdte kirker, men også den rommer, som nesten alle kirker i Roma, historier som er verdt å fortelle og ting som er verdt å se.

BASILIKA I MINIATYR

Bak den enkle 1800-talls fasaden og innenfor en liten portico med en middelalderfreske av Maria og Jesusbarnet, skjuler det seg en typisk romersk treskipet basilika, men i miniatyrformat og med ujevne proporsjoner og

få rette linjer (Fig. 2). Midtskipet er overraskende bredt og sideskipene påfallende smale – ser man nøyerer etter, oppdager man at det høyre sideskipet er smalere enn det venstre. Men det er ikke den eneste uregelmessigheten. Går man opp mot koret, merker man at gulvet skråner ganske bratt oppover. Det er dekorert med såkalt kosmatesk intarsia, som vil si at det er praktfullt belagt med flerfarget stein i geometriske spiralmønster (Fig. 3). Den utsmykkede delen av gulvet er lagt i akse med kirkens apsis, slik at når man kommer inn, legger man ikke straks merke til at inngangsveggen står snodig skjevt på kirkens skip.

FESTLIG UORDEN

Til tross for slike grep som tilslører rommets arkitektoniske ufullkommenheter, forblir inntrykket broket. En festlig uorden råder i dette kirkerommet. Søylen som skiller hovedskip og sideskip er av forskjellig stein og har ulike kapiteler – de er såkalte spolier, gjenbruk fra eldre, ofte antikke, bygninger. Slik gjenbruk er helt vanlig i romerske kirker, men variasjonene er sjelden så store som her. På typisk romersk vis er flere tider til stede i kirken på en gang. Over kredensbordet, der remediene til eukaristien oppbevares, ser man for eksempel både restene av en helgenfreske fra 1300-tall og en byste av en selvbevisst kardinal fra 1700-tallet (Fig. 4). I sideskipene gir moderne helgenskulpturer, elektriske lampetter, brokadeforheng og vitrineskap med votivgaver et nesten hjemmekoselig preg – det føles nærmest som om man er trådt inn i noens stue.

PÅ ANTIKK GRUNNMUR

Det er vanskelig å fastslå når denne skakke og skjeve miniatyrbasilikaen ble bygget, og det finnes ikke mange skriftlige kilder som nevner den. Arkeologer daterer deler av murene til 700-tallet, og trolig var det et lite oratorium eller kapell her i tidlig middelalder. Slik kirken fremstår idag, med sine tre skip, apsis, sitt gulv med geometrisk innleggsstil, samt yndige lille kampanile, gir den inntrykk av å være bygget rundt 1100. Både kirken og det antatte kapellet som lå her tidligere, er reist på en

FIG. 1. San Benedetto in Piscinula, fasade og klokketårn

FIG. 2. San Benedetto in Piscinula: interiøret sett fra inngangen

FIG. 5. Freske av St. Benedikt av Nursia, tidlig 14. årh.

antikk grunnmur, slik det gjerne er i Roma.

Det sies at akkurat denne grunnmuren utgjør restene av *domus Anicium*, palasset til den romerske slekten Anicii. Noen legender knytter den hellige Benedikt av Nursia, som kirken er innviet til, til en gren av denne adelslekten. Det fortelles at Benedikt bodde her som ung mann på slutten av 400-tallet, mens Roma undergikk voldsomme endringer og det vestromerske riket var i full oppløsning. Det er nok denne fortellingen som har gjort at det i det hele tatt ble bygget en Benedikt-kirke nettopp her. Hvis fortellingen i det hele tatt har noe historisk grunnlag, må det ha vært på dette stedet Benedikt tok beslutningen om å forlate sine studier, sin velstående familie og deres planer for hans fremtid, for å begi seg ut i fjellene nordøst for Roma og slå seg ned som eneboer i grotten i Subiaco. «Den unge Benedikts vandring mot det ukjente avfødte

benediktinerordenen, kilden til det kristne Europa», står det på en informasjonsplakat inne i kirkerommet.

RELIGIØST OG KUNSTNERISK KNUTEPUNKT

Benedikt selv er avbildet som abbed inne i kirken, i et freskefragment fra tidlig 1300-tall. Han står frontalt og velsigner sine betraktere, kledd i benediktinernes drakt og med sin ordensregel og abbed-stav i hånden (Fig. 5). En rekke andre fragmenter av fresker står igjen høyt og lavt ➤➤

«Den er på ingen måte av byens mest spektakulære eller velholdte kirker, men også den rommer, som nesten alle kirker i Roma, historier som er verdt å fortelle og ting som er verdt å se.»

FIG. 6. Freskefragment: De hellige Johannes evangelist og Johannes døper, tidlig 14. årh.

«For besøkende i Roma er det ikke vanskelig å komme inn og se miniatyrbasilikaen med sine merkverdigheter.»

på veggene. De tyder på at hele den lille kirken ble utsmykket med fargerike veggmalier i løpet av 1300-tallet. Her har det vært fortellende scener fra evangeliene og et helt galleri av forskjellige helgener, som det idag bare er bevart små biter av. Et av mange eksempler er fresken med Johannes evangelist og Johannes døper, som står side om side og peker på en medaljong med Guds lam (Fig. 6). Til tross for den dårlige og fragmenterte bevaringstilstanden, er det tydelig at freskene her har vært av høy kvalitet og kan sammenliknes med utsmykningen i andre og mer kjente romerske kirker fra samme tid. I høymiddelalderen var San Benedetto in Piscinula antakelig, til tross for sin beskjedne størrelse og uperfekte proporsjoner, et religiøst og kunstnerisk knutepunkt i bydelen Trastevere.

Gjennom mange århundrer fungerte den som sognekirke, men på slutten av 1800-tallet gikk San Benedetto in Piscinula nesten ut av bruk. For bare få tiår siden var den temmelig forfallen og nesten aldri åpen. Idag er situasjonen annerledes, og for besøkende i Roma er det ikke vanskelig å komme inn og se miniatyrbasilikaen med sine merkverdigheter. I 2003 ga St. Johannes Paul II disposisjonsretten

FIG. 3. Detalj av det skrånende gulvets kosmateske intarsia

over kirken til *Araldi del Vangelo*, Evangeliets herolde, en internasjonal ordensliknende organisasjon for evangelisering med opprinnelse i Brasil. Det er fortsatt heroldene som betjener kirken og står for liturgien som feires der. •

FIG. 4. Et hjørne av kirken med freskefragment av kvinnelig helgen fra 14. århundre og epitaf over kardinal Antonio Piervenanzi fra 1730.

Ikke glem røykvarsleren!

Forebygging av seksuelle overgrep er ikke et engangstilfelle, den må gjentas regelmessig i likhet med brannøvelse, men det er en viktig forskjell – «røykvarsleren» må utløses manuelt.

TEKST: EWA BIVAND

Mye har blitt gjort for å forebygge seksuelle overgrep i Kirken siden pave Frans encyklika *Vos estis lux mundi* (2019). Alle katolske bispedømmer ble pålagt å opprette kontorer, lage prosedyrer og holde kurs. Våre tre bispedømmer i Norge gjorde det også – innførte retningslinjer og kurs for både geistlige og lekfolk i menighetene.

Arbeidet fortsetter nå med en fast medarbeider; sr. Karolina. Vi kan være fornøyde. Vi gjør det vi er pålagt. Ingen overgrepssak som angår en geistlig, er kommet fram de siste 11 år iflg rapporten publisert i OKB i juni 2023. Noen kan kanskje lure – er det nødvendig å gjøre mer med forebygging siden «det ikke skjer hos oss»?

REAKSJONEN ER FORSTÅELIG, men vi må være forberedt på at overgrep kan skje. Og om det skulle skje, begynner man å lure på om noen symptomer, noen tegn som man burde ha reagert på, ikke ble tatt på alvor. Oppførsel på kanten av det som er akseptabelt, eller verbale uttrykk som ikke var morsomme for alle. Og hvorfor meldte ingen bekymring? Var det på grunn av våre klerikale holdninger i møte med en geistlig? Men i norsk katolsk virkelighet er det flere lekfolk, kateketer, ungdomsarbeidere og medvirkende foreldre som har kontakt med mindreårige, enn de geistlige. Manglende reaksjon kan da være et resultat av misforstått respekt for én som er eldre enn ene selv og spiller en viktig rolle i menigheten. Vi kan også være redde for å såre noen.

Vi er stolte av at Norges katolikker representerer hele verden, men det betyr at vi kommer fra land hvor toleransegrenser for hva som kan aksepteres, kan variere. Derfor er det viktig at alle er klar over hvilke skrevne og uskrevne lover, regler og skikker som gjelder i Norge. Uvitenhet eller misforstått toleranse for andres væremåter kan være skadelig. Noen kan føle seg krenket.

En annen kan være mistenkt for en gjerning hvis konsekvenser vedkommende ikke var klar over.

OKB-RAPPORTEN FRA 2023 påpeker at fra 2013 til 2023 var bare én av 20 innmeldte saker av en straffbar karakter. Alle andre saker involverte ikke mindreårige eller var «mindre alvorlige, enkeltstående handlinger der påstand står mot påstand, og hvor det blir umulig å bevise skyld». Det betyr ikke det samme som uskyldig. Mistanken forsvinner ikke. Og nettopp sånne tilfeller er det viktig å unngå, for å beskytte både barn, prester og medarbeidere.

Hvis mistanke oppstår, hvis et barn eller en voksen ber om hjelp, vet vi alle hva vi skal gjøre? Har vi nok mot til å ta saken direkte med den det gjelder, eller gå til vår overordnede, særlig når saken gjelder noen vi kjenner, eller en som står over oss i hierarkiet? Er vi forberedt til å tro på den krenkede? De færreste av oss har møtt en som var krenket og bare i møte med vitnesbyrd er det mulig å forstå grusomheten. Retningslinjer er ikke nok – det kreves endring i holdninger.

«Hvis mistanke oppstår, hvis et barn eller en voksen ber om hjelp, vet vi alle hva vi skal gjøre?»

DENNE PROSESSEN MÅ STYRKES og pleies kontinuerlig både ovenfra og nedenfra med tiltak som sognepresten og menighetsrådet iverksetter. Det kan være en samling eller retrett for kateketer og gruppeledere hvor temaet er relasjonsbygging og ivaretagelse. Det kan være et obligatorisk forebyggingskurs for alle medarbeidere på årshjulet. Slik kan alle forstå hva det betyr å stå til regnskap hvis noe uønsket skjer. Og at «røykvarsleren» er på. •

Ewa Bivand er tidligere prosjektleder for Kirkens arbeid mot overgrep.

Georg Fredrik
Rieber-MohnAnn Jeanette
EkbergJulie
WilhelmsenKjell Arild
Pollestad

To bøker om norsk nazisme

Det finnes en særdeles omfattende litteratur om verdenskrigen i Norge og om landssvikerne – med Vidkun Quisling i spissen. Ikke minst har Hans Fredrik Dahl levert viktige bidrag til forståelsen av denne sjefsforræderen.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

I høst har jeg lest to bøker om norsk nazisme. De er meget forskjellige og omhandler ulike temaer. Den ene er av høy kvalitet, språklig og litterært, med en fascinerende dramaturgi og en gjennomgående nerve av spenning. Boken er skrevet av Carl Henrik Grøndahl og utgitt på forlaget Oktober (2024). Forfatteren er yngste sønn av nazi-ekteparet Torbjørn og Gunvor Eggen, som var hengivne medlemmer av Nasjonal Samling (NS) fra starten i 1933.

TORBJØRN EGGEN BLE EN FREMTREDENDE NS-mann i Nord-Trøndelag – fylkesmann fra 1941 og fylkesfører fra 1943. I sistnevnte posisjon utfoldet han seg som en autoritær propagandist for «den nye tid», oppfordret til angiveri av motstandere og drev en nærmest paranoid etterretningsvirksomhet. Gunvor arbeidet i en hjelpeorganisasjon i NS-regi. Begge ble dømt for landssvik, Torbjørn til seks års straffarbeid og Gunvor til en høy bot. De angret aldri, ble skilt i 1952 og døde henholdsvis 78 og nær 90 år gamle, angivelig fortsatt i troen på nazismen. De hadde fire barn som vokste opp hos foreldrene til Gunvor i Trondheim.

I boken blir foreldrene omtalt ved fornavn. Forfatteren makter ikke å kalle Torbjørn for «far», å bruke det ordet er «som å tygge høvelspon». Han beholder en objektiv distanse til foreldrene gjennom hele boken. Han analyserer Torbjørns defensorat i retten, hans motiver, og konstaterer at han ikke utelukkende var «ond», men også reddet utvalgte motstandsfolk fra tortur og henrettelser i tysk regi. Men det er langt fra slik at forfatteren søker å unnskyldte farens forræderi, snarere er det slik at hans unnskyldende forklaringer i retten blir dissekert og til dels avfeiet på saklig vis. Det kanskje mest imponerende ved boken, er hvordan forfatteren

med grunnlag i «arkivert landssvik», blant annet i dokumenter fra etterforskningen, i dommen og fra farens opphold på psykiatriske institusjoner, kort sagt fra reelle kilder, konstruerer samtaler mellom en rekke aktører. Disse samtalene viser et betydelig litterært talent hos Grøndahl og gjør fremstillingen levende og virkelighetsnær. Det er mange slike samtaler som gjør inntrykk, kanskje aller mest den som utspiller seg når lærerinnen i Snåsa, Ida Sandnes, blir innkalt til avhør hos fylkesmann Eggen. En smakebit: Eggen korrigerer hennes uformelle talemåte: «Og her viser vi respekt og tiltaler hverandre med De». Ida: «Æ e fra Lofoten, og der driver vi ikke og dier hverandre. Enten det nu er prest eller fut». En rasende Eggen kommer ingen vei med henne.

DET ER VEL KJENT at mange barn av NS-foreldre har bukket under av skam, fornedrelse og mobbing. Det er skapt traumer og sår som ikke gror. Andre har valgt kamp og forsvart foreldrene til siste slutt – det er sjeldent vellykket. Carl Henrik Grøndahl har selvsagt også følt på skammen og på et utenforskap. Det gjorde ham vondt å bli en offentlig person, som journalist i Aftenposten. Han skriver: «Men på et dypere plan, inne i det mørklagte sjelegrumset, var det avgrunner og borgmurer, angst og litenhet jeg tørnet mot. I stor grad formet av de to og deres livsvalg, og som jeg har brukt et liv på å klatre meg opp av».

Denne høyst leseverdige boken viser at han ikke bare har klatret opp, han viser i dette forfatterskapet en intellektuell ordenssans, en saklighet, en ærlighet og en sinnets balanse som man bare må beundre.

DEN ANDRE BOKEN JEG LESTE var «Kruttårnet» av VG-journalist Håkon F. Høydal, med underteksten «Farfars samtaler med Quisling», utgitt på J.M. Stenersens »→

SJEFSFORRÆDER: Leder av Nasjonal Samling, Vidkun Quisling. Henrettet 24. oktober 1945. Her fotografert foran Universitetet i Oslo under krigen. FOTO: Riksarkivet.

«Det er vel at mange barn av NS-foreldre har bukket under av skam, fornedrelse og mobbing. Det er skapt traumer og sår som ikke gror.»

Ingen skal tro alene!

St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

GRATIS ABONNEMENT:

- ◆ Send en **SMS** til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en **E-post** med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

«Sjelesørgeriske samtaler med selveste Forræderen i norsk historie! Her lover boken langt mer enn den holder.»

forlag (2024). Boken har allerede fått en del offentlig omtale, og forfatteren har vært intervjuet i NRK. Boken har dannet noe av bakgrunnen for spillefilmen om Quisling, som går på norske kinoer denne høsten.

Selv når jeg ser bort fra min prinsipielle innvending mot bokens tema, som jeg kommer tilbake til, er den en gedigen skuffelse. Den koker suppe på spiker. Forfatterens farfar, presten Peder Olsen, får oppdraget som Quislings sjelesørger etter fengslingen av ham i 1945. Han gjør dagboksnotater fra samtalene og oppbevarer disse som angivelig skal være «hemmelige». Men sønnesønnen bringer dem nå ut til offentligheten med forlagets hjelp og ser kanskje for seg at dette er sensasjonelt: Sjelesørgeriske samtaler med selveste Forræderen i norsk historie! Her lover boken langt mer enn den holder. Samtalene som refereres, domineres av prestens forkynnende monologer, bibelsitater og moraliserende pekefinger. Fangens svar er stort sett korte. Prestesønnen Quisling var nær tyve år eldre enn Peder Olsen, med en bakgrunn og livserfaring som neppe gir ham den største respekt for denne kirkens mann. Samtalene preges av dette.

JEG KAN IKKE SE at boken bringer noe nytt av historisk betydning. For å «fylle» bokformatet, har boken med mye velkjent stoff fra krigen i Norge og referater fra rettssaken mot Quisling. Rent uskjønnsomt blir det når et kapittel er viet forfatterens egen korrespondanse med en dødsdømt amerikansk fange, en ung mann dømt for meget alvorlige seksuelle overgrep mot barn. Som om det gir en relevant parallell til sjelesørgeriske samtaler med Quisling; forfatteren presterer endog å kalle fangen «min Quisling».

Min alvorligste innvending mot denne boken er av prinsipiell karakter. Presten Peder er sjelesørger for personer i en livskrise. Ikke bare for Quisling, men også for Reidar Haaland, torturisten som var den første som ble henrettet i landssvikoppgjøret. Betroelser fremkommet i en sjelesørgerisk samtale bør behandles med den strengeste diskresjon. Slike ytterst private opplysninger er ikke ment for andre enn presten. Tilliten i forholdet mellom de to beror nettopp på en absolutt taushetsplikt. Det er intet i denne boken som tyder på at Quisling eller Haaland samtykker i at Peder Olsen kan bringe innholdet i samtalene videre til utenforstående. Allerede ved å nedtegne referater av samtalene i en slags dagbok, som ikke senere er destruert,

setter Olsen diskresjonshensynet til side. Det hjelper lite at han holder den «hemmelig» i sin levetid.

KONSEKVENSEN SER VI NÅ. Høydal sprer farfarens nedtegnelser ut for all verden. Det gjør han uten hemninger til tross for at han i boken skriver: «Samtalene en prest har med andre har lang taushetsplikt». Denne upresise og noe hjelpeløse setningen følges av denne: «Ifølge Peder selv varte den evig». Men ingen bjeller ringer hos forfatteren. Og Peder selv var nok ikke så nøye-regnende han heller, når det i boken heter at han delte innholdet fra samtaler med pasienter og andre med ektefellen Heidi. Etter instruks fra biskop Berggrav fortalte han angivelig intet fra samtalene med Quisling. Men dagboken lot han altså ligge til sine etterkommere.

Jeg kan vanskelig se at det er noe formildende ved at Quisling var en historisk person, og for bokutgivelsens del, at det er gått mange år siden samtalene ble nedtegnet. En som i sjelenød oppsøker en prest, kanskje for å betro seg om sine innerste tanker, bør kunne regne med prestens diskresjon, og at betroelsene ikke blir publisert i fremtiden. De fleste av oss har et ettermæle å ivareta. Det er uten betydning om dette ikke skades eller kanskje endog blir bedre ved en offentliggjøring. Uten samtykke er det utillatelig uansett.

DENNE PRESTENS LEMFELDIGE omgang med private betroelser er ikke overraskende. Taushetsplikten er ikke absolutt i protestantisk tradisjon. Etter prosesslovene våre kan en prest bli pålagt å vitne om innholdet i sjelesørgeriske samtaler. Den norske kirke har akseptert dette. Luthersk lære gir ikke rom for individuelle skriftemål med sakramental tilgivelse. Annerledes i katolsk lære – her er taushetsplikten absolutt, også fra sjelesørgeriske samtaler uten skriftemål. Derved sikres full tillit mellom partene, og ingen bør ha betenkeligheter med å betro seg til en katolsk prest. Denne får dermed mulighet til å påvirke den som søker ham, også til å avstå fra kriminalitet som det kan være fare for i fremtiden. Hvis den som ønsker en samtale ikke kan være sikker på at presten bevarer taushet om innholdet, ville han neppe ha oppsøkt presten, og en mulighet for påvirkning er tapt. Og det tapet kan bli skjebnesvangert. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

SANKT MAGNUS

Den fredsæle jarl av Orknøyene

Magnus sto i skarp kontrast til hele den verden han levde i, skriver Sigrid Undset. Han var stor, fordi han frivillig ga avkall på alt han hadde.

TEKST: ØYVIND J.V. EVENSTAD

Magnus Erlendsson ble født rundt 1076 på Orknøyene, og var av norsk ætt. Faren var jarl. Magnus var kjent for sin skjønnhet, klokskap og veltalenhet. Han var sje-nerøs og gavmild og populær. Han viste stor religiøs iver fra ung alder, og leste de hellige skrifter. Som ung ble han tvunget med på vikingtokt og plyndringer – noe han utførte med tydelig motvilje.

Under kong Magnus Berrføtt ble han tvunget til å delta på et hærtokt til Hebridene og Skottlands vestkyst. Han nektet å kjempe og ble værende på skipet for å be tidebønner. I ly av natten flyktet han til Skottland, og gikk i eksil hos kong Edgar. Deretter levde han et fromt liv i bønn og bot. Under eksilet giftet Magnus seg med den skotske kvinnen Ingarth. De avla løfte om et «josefsekteskap», som vil si at de levde som bror og søster. Magnus måtte kjempe for å bevare sin kyskheter.

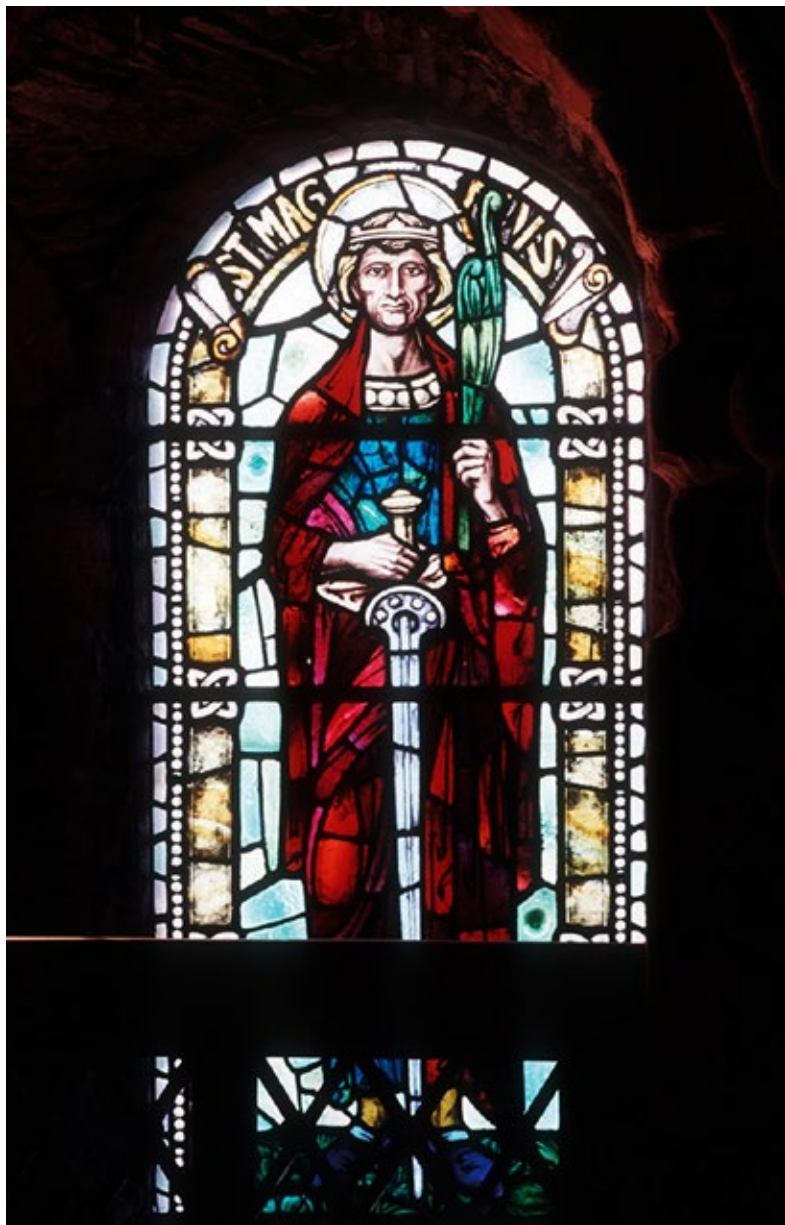
Han vendte tilbake til Orknøyene i 1105 for å kreve sin farsarv. Magnus' fetter Håkon Pålsson hadde ambisjoner om å bli enejarl, men gikk med på å dele jarledømmet med Magnus inntil videre. Som

jarl styrte Magnus med kristent sinnelag og ble godt likt. Han sto opp mot storbønder som fortsatt drev med vikingtokter, fikk derfor mektige fiender blant Håkons tilhengere.

Motsetningen mellom Magnus og Håkon kulminerte rundt 1115, da de avtalte et møte på Egilsay for å løse konflikten. De skulle begge komme med to skip, men Håkon brøt avtalen og kom med åtte. Magnus nektet å slåss, og valgte heller å be natten gjennom i kirken. Da morgenen kom, ble Magnus tatt til fange. Han foreslo fredelige løsninger og tilbød seg å reise på pilegrimsferd til Roma eller Jerusalem og aldri vende tilbake, men Håkon avsto. Ingen ville påta seg oppgaven å drepe ham, da Magnus var høyt elsket. Til slutt ble kokken Lidolv tvunget til å gjøre det. Før henrettelsen tilga Magnus sin bøddel og erklærte at «han som tvinger deg, synder mer enn du gjør».

EN MARTYR

Til tross for at han ble drept av politiske årsaker, ble Magnus betraktet som en martyr for sin heroiske nestekjærlighet. Biskop Vilhelm, som først var skeptisk til Magnus' hellighet, endret mening da han selv ble

«TIL TROSS FOR AT HAN
BLE DREPT AV POLITISKE
ÅRSAKER, BLE MAGNUS
BETRAKTET SOM EN
MARTYR FOR SIN HEROISKE
NESTEKJÆRLIGHET.»

NORSKE HELGENER

Den åttende i vår serie om norske helgener, er St. Magnus av Orknøylene. Det kan diskuteres om denne skytshelgenen for Orknøylene og Shetland var norsk eller skotsk. Han var i hvert fall av norsk ætt, og har et eget kapittel i Sigrid Undsets bok *Norske helgener*. Som jarl var han hard mot voldsmenn, men vennlig og rettferdig mot sine undersåtter. Han beskyttet de fattige og var godt likt blant folk flest.

GRAVEN BLE ET PILEGRIMSMÅL

Ifølge tradisjonen døde Magnus på langfredag. På Orknøylene har de holdt fast på 16. april 1117 som dødsdatoen, og denne dagen ble markert i 2017 under 900-årsmarkeringen av hans død. Kroppen ble først gravlagt på Egilsay, der gress skal ha begynt å spire på graven hans. Hans mor, Tora, fikk ham senere gravlagt i Kristkirken i Birsay, hvor pilegrimer begynte å strømme til. Flere underverk sies å ha skjedd ved graven.

ST. MAGNUS I NORGE

Magnus' dødsdag 16. april er merket på primstaven med noe som ligner en pil, et halvt kors og en øks. Den dagen feiret man Magnusmesse. Kirkebønnen på denne dagen går slik: «Herre, vi lovpriser din allmakts verk i din martyr, den hellige Magnus' fortjenester. La dem bli oss til vern og hjelp nå og alle dager.» St. Magnus kirke i Lillestrøm ble innviet 8. desember 1957.

ORKNØYLENE: St. Magnus Cathedral, Kirkwall.

helbredet for blindhet etter å ha bedt ved Magnus' grav. Håkon tok full kontroll over Orknøylene, men dro på pilegrimsferd og vendte tilbake som en omvendt mann. For å gjøre bot for drapet på Magnus, lot Håkon bygge en kirke til Magnus' minne på Egilsay.

RELIKVIER OG HELLIGKÅRING

Magnus skal ha vist seg for en mann ved navn Gunni, og bedt om å bli flyttet til Kirkwall. I 1135 ble hans levninger overført til Olavskirken der, og to år senere begynte Magnus' søstersønn, Ragnvald Orknøyjarl, å bygge den store St. Magnuskatedralen. Dit ble så Magnus' relikvier flyttet. Ved reformasjonen ble relikvieskrinet ødelagt, men relikviene ble murt inn i en av katedralens pilarer. I 1919 ble en eske med hodeskalle og knokler funnet i en pilar, og identifisert som Magnus' levninger.

Magnus ble helligkåret av pave Leo XIII i 1898, og er dermed den eneste «norske» helgen som er offisielt kanonisert av Vatikanet etter moderne regler. Mange regner ham som en skotsk helgen, og han er skytshelgen for både Orknøylene og Shetland. Magnus' minne lever videre også i Norge. •

HYMNE TIL ST. MAGNUS

Liturgikommisjonen arbeider for tiden med tekster til messe for St. Magnus. Lyrikeren Knut Ødegård skrevet en ny hymne til ære for helgenen. Konvertitten Ødegård forteller at han er etterkommer etter Magnus' drapsmann, fetteren Håkon jarl. Samtidig understreker dikteren at han er «av same blod som den heilage Magnus».

Når våren kjem med velde,
i linne vestavind,
då opnast frosen kjelde
og mildnast harde sinn.

Vi minnest deg, sankt Magnus
når våren kjem her nord.
Du stod blant sverd og
drapsmenn
med milde bøneord.

Du gav ditt liv så andre
kan leva trygt og godt.
Dei fattige, dei sjuke,
ved deg Guds hjelp har fått.

Å, trefalds Gud, vår Herre
som styrer folk og land:
Gje oss å bli lik Magnus
– styrt av di allmakts hand.

Hellig Olavs grinebiter

Jeg gikk en aftentur noen dager før vi stilte klokken tilbake til vintertid. Med en gang jeg svingte inn på veien vestover, sto himmelen brennende rød mot meg over Korsfjorden, med Byåsen og Hemnkjolen kølsvart under. Enn at Gud får til å lage noe SÅÅ rødt!

TEKST: SØSTER HANNE-MARIA BERENTZEN OCSO, TAUTRA MARIAKLOSTER

Mens jeg er oppslukt av solnedgang og rødfarge, blir jeg vår koret fra fjøset. Hele bølingen brøler og brøler, venter på aftensmat, tenker jeg, og kjenner at jeg selv er sulten. Det må vente til etter vesper. Nå går jeg aftentur.

Kyrne gir seg ikke, og jeg skjønner at de ikke venter på bonden. Dette er ikke bare *Dei vil alltid klaga og kyta* – dette må være berettiget klage: November allerede? Nei, bare slutten av oktober. Men kyrne gir seg ikke. Da må det være fordi de har skilt kalvene fra dem, de rauter og brøler med rette, kyr skal protestere når kalven blir tatt.

NESTE DAG ER DET STILLE til aftenturen. Nei, ikke helt, en eller to unge kyr lar røsten høre, de har ennå ikke skjønnet at deres eksistensberettigelse er å være ledd i en kjøttproduksjon. Akk ja. Til neste år vil de bare protestere den ene kvelden og natten, sånn som de andre, erfarne kyrene. Sorg er sorg, men ikke all klaging er sunn.

For mitt indre øye ser jeg en liten, sur drage vi har i klostergangen vår. Jeg stopper ofte foran den i min bønn og meditasjon om morgenen, ser på helgenkongen som tramper dragen under fot.

Helt siden jeg var guide i Nidarosdomen tidlig på 1970-tallet, har jeg visst at den dragen Hellig Olav trår under fot, er hans gamle Adam, hans skyggeside, den ondskapen han måtte kjempe mot hver dag inni seg. Og alltid synes jeg det er oppmuntrende at selv helgenene måtte kjempe – hver dag. *Hovmodet forsvinner ikke før en halvtime etter døden*, er et trøstende ordspråk.

MEN EN DAG SÅ JEG PLUTSELIG NOE NYTT. Det er det som er så spennende med livet, det er aldri det samme, blir aldri bare rutine, er aldri noe vi *kan*, aldri noe som ikke har mer vi kan oppdage, mer å lære oss, mer vi kan åpne oss for og undre oss over: Hellig Olavs drage er en *grinebiter*!

Ojoj, den traff. Der sto jeg og så min egen grinebiter rett i øynene. Takk for gaven, Nidaros biskop og domkirkes menighet, samt Nidaros restaureringsarbeider – dere som ga oss denne lille originalmodellen til Hellig Olav som pryder Vestfronten på Nidarosdomen!

Jeg er som – tror jeg – flertallet av norske kvinner og jenter: Vi vil så gjerne være snille og greie, sliter litt hele livet med «flink-pike-syndromet», og innbiller oss selv at vi vel klarer det sånn noenlunde? Men nei, der er Hellig Olav med grinebiteren sin, og minner meg nå hver dag på min egen grinebiter. Hvorfor hadde jeg ikke sett det før? Hadde sett dragen og kronen på hodet, men hadde oversett det sure ansiktet og alle rynkene i pannen!

Men for all del må man unngå surmuling, sier Benedikt av Nursia i vår klosterregel fra 500-tallet. Nonner og munkar skal ikke klage og syte. Og det sier han ikke bare en gang, men flere. Kanskje noe å lære for noen og enhver, hvis vi da klarer det?

BENEDIKT ER IKKE BLÅØYD OG NAIV, og heller ikke urettferdig. Han sier til dem som bestemmer at de skal være rimelige, så ingen får grunn til surmuling. Likevel henvender han seg først og fremst til oss som lett har det med å klage eller protestere, eller tenke at ditt og datt skulle vært bedre og annerledes.

Ut på tur, aldri sur, sier de i Trøndelag. Jeg fortsetter min aftentur dag 2 og gleder meg over de kyrne som har godtatt den harde virkelighet og slått seg til ro. Så blir det fred i tunet og på øya. Vesthimmelen er ikke rød i dag, men det er turkise hull mellom de grå skyene, og fjorden speiler hullene fint. Ennå er det lys igjen til å se hvor vakker den store kålåkeren er.

– Det er mye kål, sier sr. Marjoe når vi går på tur sammen: – Har de en maskin til å høste den?

– Nei, svarer jeg, de skjærer hvert kålhode for hånd med en skarp kniv. Det er hardt arbeid, å bøye seg ned for hvert kålhode og skjære over den harde, tykke stengelen, rette seg opp og kaste kålhodet i den store kassa som traktoren etterpå løfter opp på lasteplanet for å kjøre det til lageret på Frosta.

– Det er mye arbeid, svarer sr. Marjoe med ettertrykk.

JA, DET ER MYE ARBEID, og tungt arbeid, så tungt at veldig få nordmenn vil gjøre det. De fleste som jobber på jordene her kommer fra mindre velstående land enn Norge. Jeg tror de jobber uten å klage og syte. Jobber og jobber og jobber, glad for å tjene mer penger her enn hjemme.

– Hvorfor går vi her og klager? pleide min venninne Åse å si. Jeg husker vi gikk opp den bratte Blussuvollsbakken hjem til meg i Trondheim, og kom i det typisk norske humøret *dei vil alltid klaga og kyta*. – Vi har jo mat og klær og hus og jobb og alt vi trenger, fortsatte Åse i god paulinsk stil: – så da kan vi være fornøyd!

Mer skulle det ikke til. Da husket vi hvor godt vi hadde det, slapp surmulingen og kom hjem glad og fornøyd.

MEN EN GANG I ÅRET slutter ikke kyrne å raute, med god grunn. Det kan hjelpe å forstå dypet i vår egen protest mot at verden ikke er slik *jeg* synes den burde være. Men et skarpe våpen i kampen mot surmuling og grinebiter kan være det paulinske: Ta opp Kristi kors og takke for tilgivelsens nåde og bære det martyriet Gud gir hver enkelt av oss. Guds nåde er nok for oss, hvis vi våger å ta imot kjærligheten. Og gjøre vårt for fred og rettferdighet. •

Skal vi ha et katolsk særspråk?

Vi er opptatt av språk her i landet. Spalter i avisene, programmer i etermediene, podkaster og bøker som behandler språkspørsmål, er populære, og meningene om hva som er godt og korrekt språk er sterke blant eksperter og amatører.

Språket har en stabil kjerne, men i dets utkanter er det stadig bevegelse. Nye ord kommer til, andre forsvinner. Og de krysser landegrenser. 400 års union med Danmark satte spor etter seg norsk skrift og tale. I våre dager plukker vi heller ord og vendinger fra svensk. Men aller mest importerer vi fra engelsk, som er blitt våre dagers latin – et internasjonalt språk som trenger seg inn på stadig nye områder. Firmaer, restauranter og deler av vår akademiske bruker engelsk som hovedspråk. Og i dagligtalen tyr vi stadig til flere engelske ord og uttrykk – enten i uendret form eller direkte oversatt til norsk.

ANGLISISMER

Vi *mener* snart ikke noe lenger her i landet, men vi tenker både dette og hint, og har vel «I think» i bakhodet. Vi tar ikke opp en sak, men *adresserer* den gjerne. Vi hverken bestiller eller reserverer, men *booker* billetter og hotellrom. Rekken av engelske ord og uttrykk vi adopterer, bare vokser.

Norske katolikker holder seg med en del ord og uttrykk som er nokså ukjente i andre miljøer. Ikke noe galt i det. Intern-språk kan styrke fellesskap og identitet. Fremmedordene er ofte mer presise enn norske avløsere. *Eukaristi*, *kommunion*, *ministrant*, *akolytt* og *monstrans* er helt vanlige i katolsk vokabular. Men også katolikker kan nok stusse når de støter på ord som *dikasteri*, *baptisand*, *partikularkirker*, *diosøsanbiskoper* og *inkardinasjon*. Dette er ord som – foreløpig i hver fall – glimrer med sitt fravær i norske ordbøker, og som man kanskje kunne finne gode norske begreper for. Men når innvandrede ord har vært brukt lenge nok av mange nok, får de til slutt oppholdstillatelse i språket og innvilges plass i ordbøkene.

Det er mye rart en pedant kan hekte seg opp i. Jeg skal begrense meg til å kommentere tre språklige

eiendommeligheter som har dukket opp i katolsk terminologi i løpet av de siste årene.

«FORMASJON»

Oftere og oftere støter man i våre dager på ordet «formasjon» i katolske sammenhenger, brukt om den prosess som former og preger elever og studenter i et utdanningsløp, slik ordet *formation* brukes på engelsk (og fransk). På norsk har ikke ordet vært brukt slik – i hvert fall inntil katolikkene begynte med det. Hos oss har «formasjon» enten vært en militær (eller annen) gruppering eller en geologisk struktur, ikke en prosess som er med å forme personligheten.

Men hva skal vi kalle fenomenet? «Dannelse» er et ord som dufter mer av borgerlig fasade enn av indre modning. Hva med «formativ læring» eller «formende undervisning»? Bedre forslag?

«SKJELNE»

Et nøkkelbegrep i pave Frans' synodalitet-prosjekt heter på engelsk «discern». Med det ordet siktes det, så vidt jeg forstår, til en prosess der vi prøver å skjelne mellom mulige veier fremover, hva enten det gjelder et individuelt, personlig livskall eller den videre kurs for Kirken som helhet. Men på norsk gir knapt ordet «skjelne» mening om det står alene. «Jeg skjelner» er et ufullstendig utsagn. Skal man skjelne, må det være mellom minst to muligheter. Man kan skjelne mellom lov og evangelium. Men «skjelne et kall»? Da blir det vel snarere å skimte? Vi må antagelig på norsk bruke flere ord for *discern*, alt etter sammenhengen. Kanskje man kan «bli klar over sitt kall», «finne veien videre», «komme til en kallsavklaring»? En setning som «Kirken er midt i en skjelne-prosess» gir knapt mening og blir et slags ghetto-språk. Slett ikke alle vet at «skjelne» her viser til en bestemt måte å erkjenne og komme til klarhet på, med opphav i jesuittisk spiritualitet.

«HUN» OM KIRKEN

Mitt siste eksempel er av en annen art, og har knapt noe med smitte fra engelsk å gjøre. Og jeg er klar over

NILS HEYERDAHL har blant annet vært preses i Det Norske Akademi for Språk og Litteratur, som utgir nettordboken NAOB.no.

at jeg her beveger jeg meg ut i et minefelt, der meningene er sterke, ladet med både teologi og følelser.

I alt skriftlig katolsk materiale jeg har kommet over fra biskop Fallizes tid og opp til rundt årtusenskiftet, blir Kirken omtalt som «den». Men så begynte etter hvert noen å snakke og skrive «hun», muligens som følge av et dokument fra Vatikanet som gjaldt språket i liturgien. Gudstjeneste- og sakramentskongregasjonen offentliggjorde i 2001 en instruksjon med tittelen *Liturgicam authenticam*. Der er det et underpunkt i avsnitt 31 som lyder slik i oversettelse fra engelsk: «Så langt det på et bestemt folkespråk (*vernacular*) er mulig, skal bruken av feminint pronomen heller enn nøytrum bli bibeholdt (*is to be maintained*) når det refereres til Kirken».

I norsk sammenheng er dette noe forvirrende. På det moderate bokmål/riksmål som brukes i norsk katolsk liturgi, står valget ikke mellom pronomenet for hunkjønn og intetkjønn, men mellom for intetkjønn og felleskjønn. Det siste oppfatter både han- og hunkjønn. Når hunkjønnsbøyning en gang imellom brukes i bokmål/riksmål, slik som i «øya», «bygda» og «bøtta», er dette unntak, og det fører ikke til skifte av pronomen. Bøtta omtales som felleskjønnets «den», ikke som «hun».

Instruksjonen sier altså at hvis det aktuelle språket tillater det – skal bruken av femininum *bibeholdes* eller *videreføres*. Jeg mener at bokmål/riksmål ikke tillater det. Og her er det ikke snakk om en videreføring, men om noe nytt som bryter både med bokmålets grammatikk og katolsk tradisjon i vårt land.

På nynorsk er situasjonen en helt annen. Der er det korrekt at hunkjønnsordet kyrkje har «ho» som pronomen.

Bakgrunnen for denne saken er selvfølgelig at Kirken er vår mor. Men den er ikke bare dét. Både i Det annet vatikankonsils dogmatiske konstitusjon om Kirken

og i den katolske katekismen brukes, i pakt med tradisjonen, en rekke forskjellige begreper eller metaforer om Kirken: Kristi legeme, Guds åker, Guds bygning, Guds hus, Guds tabernakel, vår Mor, Lammets uplettede brud etc. Det mest brukte bilde på Kirken i Den katolske katekismen og i konsildokumentet *De ecclesia*, er «Guds folk».

I vanlig språk og logikk kan ikke uforenlige eller motstridende definisjoner gjelde samtidig om et subjekt. En åker kan ikke være et hus, og en brud kan ikke

være et folk. Men i et metaforisk og poetisk språk, og i teologien, er dette mulig. Bildene utfyller hverandre og vektlegger ulike aspekter av den samme realitet.

Vi bør selvfølgelig fortsette å omtale Kirken som vår mor. Men vi bør beholde felleskjønnets pronomen, som er «den». Skrive «Kirken, den er vår mor», ikke «Kirken, hun er vår mor». Vi bør være konsekvente, ikke veksle mellom «hun» når vi selv skriver, mens sitater fra konsildokumenter, hyrdebrev eller artikler fra tidligere tider har «den».

I poetisk språk, slik det kommer til uttrykk i salmer, må «hun» gjerne brukes om Kirken. Men hovedregelen bør etter min mening være den som reflekteres i åpningsordene til Grundtvigs salme: «Kirken den er et gammelt hus». •

NILS HEYERDAHL

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

Se din verdighet, du kristenmenneske!

Julepreken fra 400-tallet av pave Leo den store

*Derfor jubler englene
ved Herrens
fødsel. De synger:
«Ære være Gud i det
høye!» De bærer bud
om «fred på jorden
for alle mennesker av
god vilje».*

Vår Frelser er født i dag, dette er gledens dag. Dette er ingen tid for tungsinn, i dag er livet født – livet har gjort dødsfrykten til intet, og vi kan juble av glede over den udødelighet som er lovet oss.

Alle kan ta del i denne gledesjubel, alle har den samme grunn til glede: Vår Herre fant ingen skyldfrie da han kom for å knuse synden og døden, derfor kom han for å bringe frihet til alle. Bryt ut i jubel, du hellige, for snart er seierskransen din. Gled deg, du synder, for du kan få tilgivelse. Fatt mot, du hedning, for du er kalt til livet.

I tidens fylde, i den time Gud selv i sin skjulte og uransakelige plan hadde fastsatt, ble Guds Sønn menneske av kjøtt og blod for å forsonne menneskene med Skaperen. Sønnen har overvunnet djevelen, dødens far, gjennom den samme menneskenatur som var i djevelens vold.

Derfor jubler englene ved Herrens fødsel. De synger: «Ære være Gud i det høye!» De bærer bud om «fred på jorden for alle mennesker av god vilje». For de ser jo det himmelske Jerusalem som er bygget opp av mennesker fra alle jordens folkeslag. Hvordan må ikke vi

arme mennesker fryde oss over det mysterium Gud i sin miskunn har virket, når selv himmelens engler gleder seg?

Mine kjære, la oss derfor takke Gud vår Far gjennom Sønnen i Den hellige Ånd fordi han har elsket oss og i sin store miskunn har hatt medynk med oss; «om vi var døde på grunn av våre misgjeminger, gjorde han oss levende med Kristus», for at vi i ham skulle være en ny skapning, et nytt verk av hans hender.

Vi har fått del i Kristi fødsel, la oss legge av det gamle menneske og dets livsførsel, la oss legge av den syndige natur og alt dens verk.

Se din verdighet, du kristenmenneske, du har fått del i den guddommelige natur. Unngå dårlig selskap så du ikke faller tilbake til dine gamle laster. Glem ikke hvilket legeme du er et lem på, hvem som er hodet. Kom i hu at du er revet ut av mørkets makt og ført over i Guds lys, i Guds rike.

Ved dåpens sakrament er du blitt Den hellige Ånds tempel. Jag ikke din høye gjest på flukt med onde gjetninger; la ikke djevelen binde deg, så du på ny må trelle for ham: du er løskjøpt med Kristi blod.

GERARD VAN HONTHORST (1592-1656):
Utsnitt av *Hyrdene tilber Jesusbarnet*.

Og med ett stod en Herrens engel foran dem, og Herrens herlighet lyste om dem, og de ble livende redde. Men engelen sa til dem: «Frykt ikke! Se – jeg forkynner dere en stor glede, som skal bli hele folket til del» (Lukas 2,10).

Julekrybben – en evangeliesynopse*

TEKST: PATER TORBJØRN HOLT

I løpet av et etter hvert relativt langt liv har jeg hatt mange reiser til Det hellige land, noen ganger på egen hånd med venner, og mange ganger med grupper av yngre eller eldre på pilegrimstur. Akkurat nå hvor bomber og raketter faller i regionen er det svært få som våger seg på pilegrimsturer dit Jesus ble født og hadde sin oppvekst og sitt korte offentlige liv. De som ikke skremmes av bomber og granater, skremmes nok uansett av statens reiseråd, som siden 2. august i år har følgende tekst for Israel: «Utenriksdepartementet fraråder alle reiser til Israel.»

EN AV GRUPPENE jeg hadde med meg var en gruppe forretningsfolk fra London, da jeg var norsk sjømannsprest i byen. Vi dro på en klassisk pilegrimstur slik folk har reist på i hundrevis av år til det hellige land. Vi så de hellige stedene, og leste bibeltekstene der hendelsene foregikk. I julebyen Betlehem, bak 8 meter høye betongmurer handlet vi julekrybbet til Sjømannskirken i Londons julebasar, og materialet var det mest bibelske av alle treslag – oliventre.

I julekrybbene er hovedpersonen alltid minst, fordi han er nyfødt. I juleevangeliene hos Matteus og Lukas er det alle bifigurene som har fargestyrke, personlighet og særpreg.

HOS LUKAS MØTER VI gjeterne, de tøffe hverdagsmenneskene rundt bålet om natten; de passer på saue-ene mens himlene åpner seg over Betlehemsmarkene. Så ankommer engelen som etter hvert får følge av alle sine himmelske kolleger, en umåtelig hær som plutselig kommer til syne for gjeterne i natten. Dagens idylliserende fremstillinger av engler i gavebutikker stemmer dårlig med hvordan det er å møte virkelige engler, særlig når vi møter en hel hær av dem. Det himmelske hoff som dukker opp ubedt i Betlehem, har ikke lagt av seg sin himmelske glans og avspeiler derfor direkte

og ufiltrert nærheten til den høyeste, Gud selv. I møtet med denne virkeligheten blir gjeterne livredde, en frykt av den typen du opplever når en soldat ser inn i en fiendes geværmunning på slagmarken i Ukraina akkurat nå. Det er derfor engelen sier «Frykt ikke!»

HOS MATTEUS HØRER VI om de forunderlige vismennene som rir vestover på sine kameler fra sine palasser i øst, mens de følger den sterkeste av alle stjerner. Vi vet ikke om de var astrologer, trollmenn, filosofer, stjernetydere eller konger, og det er bare fromme tradisjoner som gir dem navn og tall.

Så dukker den onde og mektige kong Herodes opp, en klassisk brutal orientalsk fyrste som kunne være høflig med sine romerske overherrer og morderisk mot egen befolkning, og med en velutviklet vilje til å ta livet av mulige konkurrenter.

SIST MEN SLETT IKKE MINST møter vi det nyfødte barnet omgitt av sin lille familie, mor og fosterfar. Han drukner fullstendig blant de fargerike bifigurene. Han er nyfødt og uten en distinkt personlighet, men vi som kjenner sammenhengen aner dybdene. Den minste er den høyeste.

Også i dag er det lett å overse Jesus i det voldsomme julestaket som varer i månedsvis med en gjennomkommersialisert julefeiring, og julegater og juleutstillinger som åpner i oktober, julekonserter og julemarkeder og gløgg og ribbe og pinnekjøtt og akevitt og behovet for nye slankekurer i januar. Det er ikke slik at det er noe i veien med fest. Den voksne Jesus likte fest og fellesskap. Vi skal feire Jesu fødsel med glede.

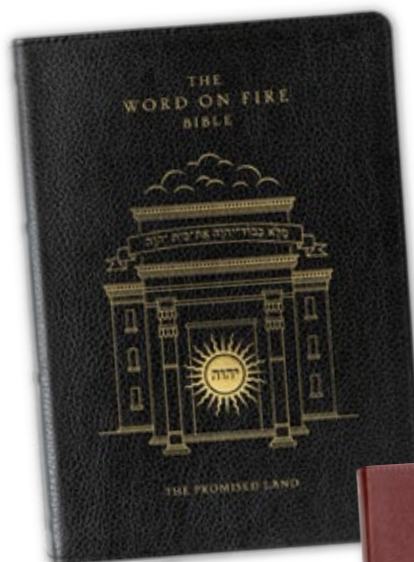
MEN SØK GJERNE STILLHETEN i kirken, se på julekrybben, møt Jesus i sakramentet, kjenn på julefreden som kan trenge inn i hjerte og sinn, også i en verden som kan være truende og usikker, akkurat som på Jesu tid.

* En synopse setter evangelietekstene opp i parallelle kolonner slik at de forskjellige versjoner kan ses samtidig.

Gavetips!

Joachim Teigen, butikksjef i St. Olav bokhandel i Oslo, gir deg noen julegaveideer.

WORD ON FIRE BIBELN VOLUM 4

Vi har også det fjerde bindet i Word on Fires praktfulle bibelserie. Dette er en katedral i trykk, bibeltekstene er omgitt med kommentar fra helgener, kirkefedre og magisterium. De utvalgte kunstanalysene for relevante bibelpassasjer og virkningshistorie gjør disse biblene til noe langt mer enn en vanlig studiebibel.

BIBEL 2024, KATOLSK KANON

Endelig en bibel katolikker kan kalle sin egen! Denne katolske bibelutgaven inkluderer de deuterokanoniske skriftene satt i den rekkefølgen som brukes i Den katolske kirke. Finnes på bokmål og nynorsk. Kom innom bokhandelen eller bestill på nett om du også ønsker navnepreg for den ultimate julegaven til en katolikk som ennå ikke har denne!

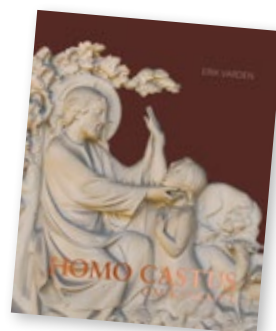
KRYBBEFIGURER

Krybbefigurene våre er for mange en grunn i seg selv for å besøke St. Olav bokhandel før jul. En serie som er spesielt verdt å nevne er «Sonia». Disse er i håndmalt tre, og kommer fra nord i Italia. De har navnet etter grunnleggeren av atelieret, og har et naivt uttrykk kombinert med romansk stil.

JULEKORT FRA ST. MICHAEL'S ABBEY I ENGLAND

Kortene fra munkene i dette klosteret har blitt fast innslag i bokhandelen resten av året, og nå har vi også tatt inn julekortene deres. Kortene er enkle i uttrykket, men de er usedvanlig vakre. Vi har til og med noen med St. Nikolas på. Perfekt som kort til gaver, eller til dem man rett og slett bare vil sende gode juleønsker til.

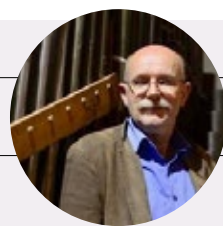

HOMO CASTUS AV BISKOP ERIK VARDEN

Man kommer ikke utenom biskop Eriks norske utgave av Chastity. Denne har vært en salgssuksess på engelsk, og mange har etterlyst en norsk utgave. Nå er den endelig her! Jeg lar biskop Erik selv få omtale boken sin:

I denne boken håper jeg å sette «kyskheten» fri etter et fangenskap i altfor snevre kategorier. Jeg vil la det få tøye ut, strekke på seg, puste fritt, kanskje til og med synge.

MUSIKK

AMUND DAHLEN er organist i St. Paul kirke i Bergen og leder av orgelklubben Ferdinand. Han skriver om musikk for St. Olav tidsskrift.

Julesang i orgelklang

For mange er julen, mer enn ellers i kirkeåret, forbundet med kirkebesøk: messer, gudstjenester og konserter.

Organistene er gjerne lydleverandører i disse sammenhenger. I dette nummer av St. Olav skal min spalte omhandle julemusikk skrevet for orgel.

Franskmenn er flinke til så mangt med tanke på smak og finesse. Vin, ost, gåselever, lyrikk, billedkunst, ... (fyll inn det som passer) for å nevne noe. Samt å skrive velklingende musikk for velklingende orgler.

Franske organister og komponister har en lang og sterk tradisjon for å skrive musikk for juletiden. Mye av denne musikken bygger på enkle folkelige julemelodier. Mange av disse er lekende og vitale, og spilt på instrumenter som er bygget i den franske klangtradisjon. De er en fryd og glede å lytte til!

Daquin – Noël pour orgue

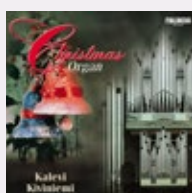
Pierre Bardon

Platemerke: Pierre Verany

Et strålende eksempel er 12 julesanger av Louis-Claude Daquin (1694–1772). Han var i sin tid svært berømt for sine virtuose improvisasjoner. Daquin arbeidet som organist i forskjellige kirker i og rundt Paris, blant annet for kong Ludvig den 15. ved Chapelle Royale i Versailles. I 1755 ble han titulærorganist i Notre-Dame katedralen.

Det blir kan hende vel mye å høre igjennom alle 12 variasjonsverkene i ett, men i løpet av romjulen er det overkommelig å fylle hjerter og ører med denne elegante musikken. Å høre Daquins musikk er en fin anledning til å bli kjent med den «franske» klangverdenen. Fyldig rørverk kontrastert med de mykeste fløyter gir en helt spesiell klang, og tilnærmet vokal opplevelse.

Jeg anbefaler en innspilling fra 2009. Den franske organisten Pierre Bardon spiller med vitalitet og overskudd.

Christmas Organ

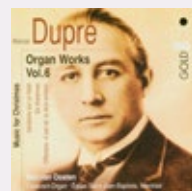
Platemerke: Finlandia Records

I 1999 spilte den store finske organisten Kalevi Kiviniemi (1958–2024) inn platen *Christmas Organ* på orgelet i Åbo domkirke. Kiviniemi

var en av de dyktigste organistene i Europa. I de siste 25–30 årene av sitt liv spilte han over 2000 konserter verden over. Han spilte blant annet jevnlig i Notre-Dame. På hans innspilling kan du stifte bekjentskap med juleorgelmusikk fra 1700-tallet opp til vår tid.

En av komponistene som kan nevnes er Claude Balbastre. Han ble født i «sennepsbyen» Dijon i 1724. Som sønn av en organist og musiker, fikk han sin første undervisning av faren. Det var en stor ungflokk, 18 til sammen. Claude var nr. 17 i rekken og den tredje med navn Claude!

Kiviniemi fremfører to av Balbastres julestykker på utsøkt vis, og du kan også høre vakker musikk av Dandrieu, Cesar Franck og ikke minst en finfin bearbeidelse av *In Dulce Jubilo*, på norsk, «Jeg synger julekvad», av Marcel Dupré.

Marcel Dupré: Organ works vol. 6

Ben van Oosten

Platemerke: MDG

Den ovennevnte Marcel Dupré var organist, pianist, komponist og pedagog. Han levde mellom 1886 og 1971. Han var viden kjent som organist av Guds nåde, og spilte konserter over alt – ikke minst i USA, hvor han ble svært berømt. Han ble utnevnt til professor ved konservatoriet i Paris i 1926, en stilling han besatt frem til 1954. Orgelkrakken i St. Sulpice ble inntatt i 1934, og der var han til sin død i 1971. Dupré skrev mye musikk for orgel til messebruk og konsertbruk og du kan jevnlig høre musikk av ham spilt av organister nær deg.

CD nr. 6 er viet julemusikk, og her kan du høre de varmeste klanger og de mest raffinerte harmonier brukt på kjente melodier.

Innspillingen er gjort i Montreal på et orgel bygget av Casavant i 1915. Som organist ved Nord-Europas eneste Casavantorgel (fra 1919), er det en stor glede å kjenne igjen noe av «sunden» fra min egen hverdag i opptaket. Varme fløyter og myke strykestemmer som virkelig fyller øregangene med harmoni og glede. Hvis du kommer innom St. Paul kirke i Bergen kan du oppleve noe av det samme.

GOD JUL!

NAVN: Hai-Nam Vy
YRKE: Eiendomssjef i Oslo katolske
bispedømme
ALDER: 50 år
FRA: Vietnam

Pho er nasjonalretten i Vietnam og serveres på alle vietnamesiske restauranter med æren i behold, forteller OKBs eiendomssjef, Hai-Nam Vy. Kraften er helt sentral i denne retten, selv om det tar tid å lage den. Så lag nok, slik at du kan fryse kraft du ikke bruker.

Hvorfor har du valgt denne retten?

– Pho er en vietnamesisk nasjonalrett, den er veldig sunn og ikke minst: kjempegod!

Vi er nå inne i adventstiden. Kan den som praktiserer streng faste, bruke noe annet enn kjøtt i retten?

– Nei, denne retten må lages av oksekraft ellers vil den ikke hete Pho.

Søndager er i alle fall ikke fastedager.

Lager du denne retten ofte eller ved spesielle anledninger?

– Jeg lager den ganske ofte, minst to ganger i måneden. Jeg pleier å bruke 20 liters kasserolle, og fryser kraften, slik at jeg kan bruke den når jeg kommer sliten eller sent hjem. Det er kraften som tar tid.

Har du noen gode minner knyttet til en Pho-middag?

– Ja, absolutt. Mine barn elsker pho og de spiste den veldig ofte da de var mindre. De maser om pho hele tiden. Det var god stemning rundt midtidsbordet hver gang vi spiste pho. Minstejenta har en t-skjorte som står 'pho' på - og hun vil helst ha mammas pho.

Er det flere retter fra det vietnamesiske kjøkken folk i Norge burde prøve seg på?

– Ja, det er svært mange retter fra det vietnamesiske kjøkkenet som folk burde prøve. Spesielt de to som allerede er blitt veldig populære her til lands: sommeruller og vietnamesiske pannekaker, *bánh xèo*.

VIETNAMESISK PHO I FØRJULSTIDEN

Advent er opprinnelig fastetid, men faste er ikke påbudt lenger. Man kan imidlertid spise enklere mat, og, som unntak, unne seg en god og rykende varm vietnamesisk pho.

TEKST: HANS ROSSINÉ

INGREDIENSER (6-8 PERSONER)

Pho kraft:

1 kg kraftbein
1 kg bibringe
1 kg oksehalv
2 stk gul løk
1 stk ingefær
1 kg høyrygg av storfe
2 stk kanelstang
2 ss korianderfrø
1 ss fennikelfrø
3 stk kardemommefrø
6 stk stjerneanis
1/2 ss salt
2 ss brunt sukker
3 ss kyllingbuljong (evt kjøpe buljong som heter Pho)
2 ss fiskesaus
6 liter vann
1 pose pho Hoa pasteur

Til servering:

200 g flatbiff av okse
400 g brede risnudler
1 pk bønnespirer
1 håndfull thai basilikum
1 håndfull koriander
2 stk skåret vårløk
1 stk thai chili
1 stk gul løk
1 stk lime
4 ss hoisinsaus

TIPS!

Kraften er best hvis du lager den en dag i forveien. Kok kraften opp igjen en halv time før servering. Kraften må være kokende varm når du heller den i skålen. Retten skal inntas rykende varm.

FREM GANGSMÅTE

Kok kraftbeina, oksehaler, bibringe og høyrygg i ca 2 minutter. Ta det ut og vask det med kaldt vann.

Legg deretter kjøttet i en kjele og ha på kaldt vann så det dekker. Deretter kok det opp.

Stek løken og ingefæren i en tørr panne. Ta det ut og rist krydderne i den samme pannen for å få ut mer smak og aroma.

Fjern skummet som danner seg på toppen etter hvert som kraften koker opp. Ha i løken, ingefæren, krydderne, brunt sukker, kyllingbuljong og en pose pho Hoa pasteur. La suppen småkoke i 2-3 timer, til høyryggen er helt mør. Ta ut høyryggen og la den avkjøles helt (så den blir enklere å skive tynt til slutt). La suppen småkoke i 1,5 timer til.

Sil kraften, og fjern fettene som samler seg på toppen. Smak til med fiskesaus og evt. mer kyllingbuljong/oksebuljong/Pho-buljong og sukker til du er fornøyd med smaken.

Kutt flatbiff i så tynne skiver du klarer (dette er lettest hvis du legger kjøttet 30 min i fryseren først). Kutt den avkjølte høyryggen også i skiver. Kok risnudler og fordel nudler, både det kokte og det rå kjøttet (dette blir varmebehandlet av den varme kraften), bønnespirer, urter, chili, tynt skivet løk og kuttet vårløk i skåler. Hell over den kokende kraften.

Lag gjerne en tallerken med ekstra urter, limebåter, bønnespirer, hoisinsaus og chilisau (f.eks. sriracha). Da kan den enkelte smake til sin egen suppe etter ønske. •

Merry QUIZmas!

ved Kristine Dingstad

ÅRET SOM GIKK: Vi feiret Sigrid Undset!

1. 1. november i år var det 100 år siden Sigrid Undset konverterte til Den katolske kirke. I hvilken kirke foregikk seremonien?

- a) St. Dominikus, Oslo
- b) St. Torfinn, Hamar
- c) Mariakirken, Lillehammer

2. Hvilken biskop gav Undset og syv andre konfirmasjonens sakrament i Undsets hjemmemenighet 13. september 1925?

- a) Biskop Smit
- b) Biskop Fallize
- c) Biskop Mangers

3. På festen for Thomas Aquinas to år senere ble Undset tatt opp i dominikanernes tredjeorden som tertier, dvs. legdominikaner. I den forbindelse tok hun et ordensnavn. Hvilket?

- a) Sr. Katarina
- b) St. Birgitta
- c) Sr. Olave

4. Undset skrev to såkalte konversjonsromaner etter at hun selv hadde konvertert: *Gymnadenia* og *Den brennende busk*. Førstnevnte tittel refererer til blomsten som i dag bærer det latinske navn pseudorchis albida. Hva kalles denne på norsk?

- a) Hvitkurle
- b) Marihånd
- c) Grov nattfiol

5. Da Undset i 1905 sendte sitt første bokmanus til en forlegger, en historisk roman, ble det refusert, og hun ble oppfordret til å droppe sjangeren til fordel for samtidsromanen. 23 år senere mottok hun Nobelprisen i litteratur «spesielt for sine mektige beskrivelser av livet i Norden i middelalderen», utgitt på et konkurrerende forlag.

Hvilket forlag gjorde sitt livs tabbe ved å refusere Undset?

- a) Gyldendal
- b) J.W. Cappelen
- c) St. Olavs forlag

6. «For det er ikke sant at fortiden bare er det som har vært», skriver Undset i en av sine romaner. Hvilken?

- a) *Kristin Lavransdatter – Husfrue*
- b) *Elleve år*
- c) *Fru Marta Oulie*

7. Undset var i 15 år gift med kunstneren Anders Castus Svarstad. Hva betyr egentlig hans sjeldne, latinske mellomnavn?

- a) Ublandet
- b) Kysk
- c) Djerv

8. Fullfør sitatet fra *Den brennende busk*: «... er en stygg ...»

- a) Latskap...synd
- b) Historien...bok
- c) Moderniteten...oppfinnelse

9. Hvilke av Undsets romanskikkelser uttalte: «Det er bedre å få for lite av det nødvendige, enn aldri å kunne få litt av det som er overflødig»?

- a) Jenny Winge (*Jenny*)
- b) Simon Darre (*Kristin Lavransdatter – Husfrue*)
- c) Broder Edvin (*Kristin Lavransdatter – Korset*)

10. I 1934 skriver Undset sine barndomserindringer i form av romanen *Elleve år*. Hva heter hovedpersonen her?

- a) Ingrid
- b) Ingeborg
- c) Ingvild

11. 9. april 1940 kom krigen til Norge, og Undset måtte forlate landet på regjeringens påbud. Reisen gikk til USA via Gudbrandsdalen, Sverige, Finland, Sovjet og Hvilket land er utelatt?

- a) Australia
- b) Korea
- c) Japan

12. «En blanding av ... og julenissen» – slik beskriver Sunniva Hagenlund, datter av Undsets gode venn kunstneren Gösta af Geijerstam, sin gudmor. En blanding av hva og julenissen?

- a) Befana
- b) Jomfru Maria
- c) Valkyrien

13. «Romerne har turet Befana». Slik innleder Undset et reisebrev til Morgenbladet, «Barna i Araceli», i 1910. Når feirer egentlig romerne den folkloristiske skikkelsen Befana?

- a) Festen for de uskyldige barn i Betlehem
- b) Trettendedag jul
- c) Tyvendedag jul

14. En del av Undsets julestrev var å skrive for alle juleheftene. «Julehefter har Fanden funnet opp, det er jeg viss på – selv om de, som så mange av hans påfunn nok kan benyttes av biskoper og bra folk til gode formål», sukket Undset en gang til Fredrik Paasche. Også St. Olav forlag utgav på Undsets tid et julehefte hvor hun var en årvisst bidragsyter. Hva het dette?

- a) Juleglæder
- b) Kling No Klokka
- c) Kimer I Klokker

15. Hvilket skriftsted valgte Undset til sin grav på Mesnali kirkegård, hvor hun ble gravlagt 15. juni 1949 – mellom sine barn Mosse (d. 1939) og Anders (d. 1940)?

- a) Luk 1,37: «For ingenting er umulig for Gud»
- b) 1 Kor 13,12: «Da skal vi se ansikt til ansikt»
- c) Luk 1,38: «Jeg er Herrens tjenerinne»

Hvilken kunstner står bak de gylne, storslagne relieffene på Porta Santa?

ÅRET SOM KOMMER: Vi skal juble!

16. Hvem var det som ifølge Det gamle testamente innførte skikken med jubelår?

- a) Gud Fader
- b) David
- c) Jesaja

17. Israelsfolket feiret jubelår hvert femtiende år. Dette skulle være «et f..... år» for dem, som det heter i Skriften. Hva skal det stå her?

- a) fredså
- b) forsoningsår
- c) frigivelsesår

18. Etymologisk stammer «jubel» fra hebraisk. Hva refererer det egentlig til?

- a) Fest
- b) Basun
- c) Seier

19. Det første kirkelige jubelår ble utropt av pave Bonifatius VIII 22. februar 1300. Hva var foranledningen?

- a) I forbindelse med avslutningen av det tredje korstog
- b) I forbindelse med at paven første gang kom tilbake til Roma fra Avignon
- c) Tusenvis av troende stormet Peterskirken nyttårsdag år 1300 fordi det gikk rykter om full avlat

20. Avlat, ja. Et kirkelig jubelår er forbundet med muligheten for full avlat – så også jubelåret 2025. I tidligere tider var det kun korsfarerne som var berettiget til noe slikt. Når åpnet Kirken for at også vanlig troende kunne få full avlat?

- a) I 1033, markeringen av 1000-årsjubileet for Jesu død
- b) I forbindelse med det første kirkelige jubelåret
- c) Det ekstraordinære jubelåret 1453

21. I forbindelse med jubelåret i 1300 var Roma så full av pilegrimer at broen over Tiberen til Peterskirken ble gjort «enveiskjørt». Et fremtredende vitne til dette var Dante Alighieri, som

brukte bildet av den tettpakkede broen i Den guddommelige komedie for å skildre hva?

- a) Den store trengselen på veien til helvetet
- b) De hovmodiges ydmykende marsj i skjærsilden
- c) De helliges vandring til St. Peters himmelport

22. I tillegg til de ordinære jubelår, som i vår tid feires hvert 25. år, har Paven mulighet til å utrope et såkalt «ekstraordinært jubelår». Når ble dette gjort sist?

- a) 1933
- b) 1945
- c) 2016

23. Den hellige far utlyste jubelåret 2025 med bullen «Spes non confundit». Hva betyr det?

- a) Intet kan skille (oss)
- b) Håpet skuffer ikke
- c) Troen svikter ikke

24. Når innleder pave Frans jubelåret 2025 ved å åpne Porta Santa, «Den hellige dør», i Peterskirken?

- a) Tredje søndag i advent
- b) Julaften
- c) Høytiden for Guds hellige mor Maria (nyttårsdag)

25. Hvilken kunstner står bak de gylne, storslagne relieffene på Porta Santa, som forteller menneskehetens historie?

- a) Michelangelo (1538)
- b) Bernini (1669)
- c) Consorti (1950)

26. Tredje søndag i advent i år er første lesning hentet fra Sefanja 3 (GT) hvor det heter: «Bryt ut i, Sions datter, Israel, rop av fryd! Gled deg, Jerusalems datter, og ... av hele ditt hjerte!» Fyll inn riktige ord.

- a) Jubel, fryd deg
- b) Jubel, juble
- c) Jubel, syng

27. I hvilken situasjon jubler Jesus, ifølge Skriften?

- a) I Marias mage når hun besøker sin kusine Elisabeth
- b) Når han takker Faderen for å ha skjult mysteriet for de vise og forstandige, men åpenbart det for umyndige små
- c) Når han samtaler med Moses og Elisa under sin forklarelse

28. Et verdensberømt maleri besøker Roma i forbindelse med jubelåret. Hvilket?

- a) «Den hvite korsfestelsen» av Mark Chagall
- b) «Nattverden» av Leonardo da Vinci
- c) «Verdens frelser» av Leonardo da Vinci

29. Apropos Roma – hvor mange kirker sies det å være i byen?

- a) Ca. 300
- b) Ca. 600
- c) Ca. 900

30. Hvor mange pilegrimer ventes til Roma i løpet av jubelåret – altså i tillegg til den vanlige turiststrømmen?

- a) 35 000 000
- b) 25 000 000
- c) 15 000 000

Velsignet Kristi fødselsfest og jubelår! «Bryt ut i jubel, syng og spill!» (Sal 98,4)!

Østerlands vise – hvor hen?

Tre konger fra Østen på kameler, i kapper og kroner,
ledet av en stjerne. En duft av eventyr, dadler, røkelse
og juleglede, en påminnelse om paradiset.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

I virkeligheten vet ingen hvor mange de var, hvor de kom fra eller hva de så skinne. Noen kaller dem et mytisk motiv i en symbolsk legende. Mange har diktet videre, løstrevet fra all historie. Men hva om vi i stedet fabler med en annen mulighet, at noe kan være historisk sant?

BLI MED PÅ ET FLYVENDE TEPPE over ørkener og fjell, konger og kriger. Vi starter hos Matteus i Det nye testamentet. Vismenn kommer fra Østen til Jerusalem og spør om jødernes nye konge: «*Vi har sett stjernen hans gå opp, og vi er kommet for å hylle ham*». Herodes sender dem til Betlehem for å finne ut mer. På veien ser de at «*stjernen som de hadde sett gå opp, gikk foran dem inntil den ble stående over stedet der barnet var*».

Barnet hylles: «*De gikk inn i huset og fikk se barnet hos moren, Maria, og de falt på kne og hyllet ham. Så åpnet de skrinene sine og bar fram gaver til barnet: gull, røkelse og myrra*». Ordet for «vismenn» er *magoi* (entall magus) – på norsk *magere*. Opprinnelig brukt om lærde i Zoroastrismen, en religion basert på profeten Zarathustra. Begrepet magi kommer av dette.

VI FÅR ALTSÅ IKKE VITE mer enn at noen vismenn fra Østen har tolket en

stjerne, besøkt Herodes og har med seg tre gaver. Samtidig kan vi ikke skyve i mørket at ingen andre historiske kilder bekrefter Matteus. Mistenkelig nok skriver evangelisten noen år etter at Nero fikk besøk i Roma i 66 av kong Tiridates I, en zoroastisk stjernetyder med nettopp et følge av vismenn. Disse ser at Jupiter og Saturn lyser så tett at astronomer kaller det en sammenstilling, et stjernetegn.

Romersk propaganda nøler ikke: Gudene erklærer at Nero er den høyeste hersker. I en tid der Judea og Jerusalem er knust av romerne, kan Matteus ha ønsket å understreke at den høyeste ikke er Nero. Den største herskeren kom til beskjedne Betlehem, ikke rike Roma. Er dette bare motpropaganda, har vi ikke noe historisk å leke med. Kanskje gir det likevel håp at det ikke bare var på Neros tid at planeter stod tett sammen. For nattehimler ble stadig tydet og kongebarn hyllet. Det var ikke alltid noe å skrive om.

I år 7 før Kristus står også Saturn og Jupiter sammen, i hva astrologene kaller Fiskenes tegn. Jupiter kan symbolisere den øverste Gud, mens Saturn og Fiskene handler om jødene. Stjernetydere fra Østen kunne altså se at den høyeste skulle bli født hos jødene.

SPRÅKET I MATTEUS KAN FORSTÅS astronomisk med at stjernen «i sin frem og tilbakegang sto stille». Sett fra jorden beveger planetene seg frem og tilbake på himmelen, men er fortsatt nær hverandre. De kommer tettere til de sto «stille» noen uker fra 29. mai. Det gjentar seg fire måneder senere. Og en tredje gang - fra 6. desember til mars neste år, 6 f.Kr.

I nattemørket er det rik anledning til å vurdere betydningen – i nesten ett år. Skal vi ta dette til inntekt for hva vismennene forstod, hjelper det litt at mye tyder på at man la Jesu fødsel noen år for sent da vår tidsregning ble laget. Det hjelper mindre at den første kilden som koblet Fiskene med jødene ikke er fra antikken, men fra en rabbi på 1400-tallet.

Og så er det en nedtur at en slik tolkning er mer hellenistisk enn persisk. Og at Judea var en betydningsløs utkant. Hvorfor skulle magere fra Partia reise dit? Hva om de i stedet så en komet? Vismenn ville nok ikke ha reist, for en slik varslet katastrofe. Supernovaen år fire før Kristus ville heller ikke gitt noe startskudd. For den beveget seg ikke.

BETYR DETTE AT VI LIKEVEL må slutte å lete, for ikke å si leke? Muligens må vi ta en omvei. For vi har ennå ikke sett så nøye på vismennene. Kom de virkelig fra Persia (datidens Parterrike) eller Babylon? Hvorfor snakker vi om tre konger?

Når tradisjonen for tre ble stadig sterkere i Vestkirken, er nok grunnen

«Flytter vi vismennene fra Persia til Nabatea faller brikker på plass. Kanskje passer de i den underligste av alle fabler: Historien.»

antallet gaver. At de skulle være konger, kommer av flere frempek i Det gamle testamentet. På 200-tallet var det vanlig å koble fortellingen til ikke minst profeten Jesajas ord om at «*Folkeslag skal gå mot ditt lys, konger gå mot din soloppgang*» (Jesaja 60,3).

I Parterriket er magerne svekket av borgerkriger. Få våger seg utenlands, annet enn på flukt. Det gir ikke mer lyst å følge stjerner mot Judea når Herodes tar tronen fra en konge støttet av parterne. Men et annet rike i øst er nærmere og med tett relasjon til Herodes. Det nordlige Arabia, Nabatea med hovedstaden Petra i dagens Jordan, er kjent fra ikke minst *Indiana Jones og det siste korstog*. Nå handler det imidlertid ikke om den hellige gral og Jesu siste dager, men om hans første.

Nabatea er rikt. Karavanene går mellom Middelhavet og Saba, helt til Det fjerne Østen. Blant de viktigste varene er

gull, røkelse og myrra. Nabateerne har god kontakt med babylonere og persere. Så tett at også magere søker tilflukt i nød. Nabatea har også en ikke ubetydelig jødisk befolkning. Området er en smeltedigel. Et møtested mellom kulturer, som New York for hundre år siden.

I Partia brukte magere neppe gresk astrologi. I Nabatea kan de imidlertid ha blitt ivrige når Jupiter stiger opp i Værens tegn, siden grekere knyttet jødene til dette, ifølge astronomen Ptolemaios. De trengte ingen stjerne til å guides fra Petra til Jerusalem, reisen tok under en uke langs kjente veier. Det betyr ikke at de må ha kommet på kameler. Jo sterkere innflytelse fra middelhavsområdet, jo mer var det hester som gjaldt, selv om kameler fortsatt bar bagasjen.

FORBINDELSEN TIL HERODES er ikke mindre av at han var sønn av en nabateisk

prinsesse. Og etter enda en av disse innfløkte politiske kampene, er rikene igjen tett allierte i år 6 f.Kr. Året Jesus antagelig ble født. Nabateere ville ha en naturlig interesse for nærområdet. Sendemenn hadde lett fått audiens hos Herodes. Det var mange veier hjemover, om de følte en trussel.

Flytter vi vismennene fra Persia til Nabatea faller brikker på plass. Kanskje passer de i den underligste av alle fabler: Historien. •

LITTERATUR

Betlehemsstjernen – hva var det som hendte? av Konradin Ferrarri D'Occhieppo, Universitetsforlaget, 1983

The Star of Bethlehem: A Skeptical View, Aaron Adair, Onus Books, 2013

The Mystery of the Magi – The Quest to Identity the Three Wise Men, Dwight Longenecker, Regnery History, 2017

«MARIA»

Filmepos om Jesu mor

Den 6. desember lanserte Netflix storfilmen «Maria», beretningen om Jesu mor og hennes sterke gudstro, store mot og mange prøvelser.

Filmen er regissert av den kjente katolske, amerikanske regissøren Daniel John Caruso jr.

Ifølge Netflix forteller «Maria» historien om Jomfru Maria, og viser prøvelsene og motet til en ung kvinne som ble valgt til å bringe Jesus til verden. Historien er sett fra hennes side, og viser utfordringene til en skjebne som er uten sidestykke i historien, skriver Netflix.

DYP ÆRBØDIGHET

Hovedrollen som Maria spilles av den israelske skuespillerinnen Noa Cohen, israelske Ido Tako har rollen som Josef, mens den Oscarvinnende skuespilleren Anthony Hopkins spiller kong Herodes.

Regissør D.J. Caruso, selv praktiserende katolikk og far til fem, sier at hans visjon for filmen er forankret i dyp ærbødighet for Maria og det at vi skal kunne kjenne oss igjen i henne i dag.

«Jeg mener Maria er den mest ekstraordinære kvinnen som noensinne har vandret på denne jorden,» sier han. «Historien hennes, spesielt for yngre generasjoner, har ofte blitt undervurdert. Jeg ønsket å lage en film som viser Maria

«Jeg mener Maria er den mest ekstraordinære kvinnen som noensinne har vandret på denne jorden.»

REGISSØR
D.J. CARUSO

som en vi alle kan relatere til. ... Mitt håp er at publikum får videreformidlet min ærbødighet for Maria og kommer til å se henne, ikke bare som en hellig person, men som en venn, en mor og en av de største heltinnene som noensinne har vært på et filmrør. Til syvende og sist er det hennes kjærlighet som vil redde verden.»

GEISTLIG KVALITETSSIKRING

For å formidle bibelhistoriens åndelige dybde og kvalitetssikre historisk nøyaktighet, har både Caruso og manusforfatter Timothy Michael Hayes rådført seg med en rekke geistlige og teologer.

Den nå avdøde katolske hjelpebiskop av Los Angeles, David G. O'Connell, har vært filmens åndelige og bibelske rådgiver, forteller regissør Caruso:

«Han hjalp meg å tolke Skriften på en måte som gjorde fortellingene der aktuelle og dypt emosjonelle.»

LÆRE MER OM TRO

«Maria» er filmet blant annet i Marokko. Filmskaperne håper publikum «vil ønske å lære mer om Maria, hennes reise, hva familien hennes måtte forsake og hva hun måtte tåle for å følge sitt kall: å bringe oss Jesus».

Filmen vil utvilsomt også vekke debatt og skape diskusjoner. •

(Christian Post)

Trond Bakkevig
**«JERUSALEM.
 KIRKEHISTORIE
 OG POLITIKK»**
 Cappelen Damm 2024
 250 s

— “ —
Jerusalems historie er som et samlende prisme av alt av håp på denne jord – håpet om kjærlighet og fred, men dertil om den realitet av ondskap og lureri som dessverre også finnes.

— ” —

Den hellige by

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Det finnes vel neppe noen mer symboltung by i hele verden. «Jerusalem» lever i vår felles bevissthet som de tre verdensreligioners hellige sted. Alltid ulmende urolig, fødestedet for den ene Gud som gjennom århundrene har maktet å spre seg fra lokal stammehøvdning til klodens allmektige ånd.

TIL DENNE BYEN har en nordmann blant oss et særlig forhold. Trond Bakkevig kom til Jerusalem for første gang for seksti år siden. Hans bok nå, «Jerusalem. Kirkehistorie og politikk», føyer seg pent inn i det internasjonale biblioteket av skildringer omkring denne byens fascinerende historie. En by der alle år av kirker, korstog og kriger konsentreres i knapt én kvadratkilometer av stein og mur og tårn.

Trond Bakkevig (født 1948) bærer i seg alle våre beste egenskaper av godvilje. Han skrev som ung teolog i Oslo sin doktoravhandling om kirkens forhold til de forskrekkelige atomvåpnene. Han fortsatte som generalsekretær i det forsonlige Kirkenes verdensråd, og arbeidet på 1970-tallet for å befri Sør-Afrika fra det onde apartheid-styret. I mange år har han så virket for fred i Midt-Østen, både gjennom Utenriksdepartementet og i kirken, og nå altså ved å utgi en bok om konfliktens religiøse senter, byen Jerusalem og dens historie.

UTGIVELSEN FINNER STED midt under den forferdelige krigen mellom palestinere og jøder på Gaza og på Vestbredden, den som også truer med å spre seg til regionen som helhet. En tragisk-aktuell ramme, må man si, for en bok om den hellige by, som i seg selv alltid har vært arnestedet for religionenes, konfesjonenes og fyrstenes kamp.

Hva er det da som samler trådene i dette kompleks av konflikter? Det er at fremstillingen konsentreres om kirkens tro; altså om den forutsetning at det strømmer en grunnleggende innflytelse fra den ganske lille og magre skikkelsen Jesus Kristus i hans korte liv nettopp i disse egner. Utrolig! Når man som her får dokumentert all den pomp og rikdom, all den våpenklang og bygningsprakt som gjennom århundrene er blitt satt inn for denne ene skikkelsens skyld, da blir man slått – nesten slått ned – av enheten i verdens mangfold. Jerusalems historie er som et samlende prisme av alt av håp på denne jord – håpet om kjærlighet og fred, men dertil om

den realitet av ondskap og lureri som dessverre også finnes.

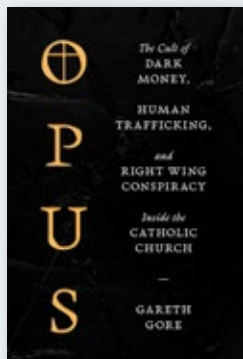
DEN LAR SEG IKKE RESYMERE i enkle setninger, den komplekse historien som fortelles i Bakkevigs bok. Hovedpunktene formelig strømmer på i kaskader av hendelser gjennom århundrene. Sverd og hester, bønn og triumf-rop lyder over alt. Ikke får man hjelp av et navne-register heller. Den som vil finne Muhammed eller Saladin, Rikard Løvehjerte eller Arthur Balfour, må lete gjennom sidene. Forfatteren hjelper nok underveis, ved å tilby en viss kontekst om hendelsene (skjønt han får ikke plass til så mange av dem). Til gjengjeld krydrer han sidene, ikke ved fotnoter, men ved å gjengi spesielle avsnitt i kursiv. Leseren kan hoppe over dem, sier han. Det gjør leseren ikke. Hver detalj må med, skal man få orden i dette mangslungne bildet.

Hva så med avslutningen – krigen, den forferdelige krigen nå? Hva mener Bakkevig om den? Han mener selvfølgelig det vi alle må mene, at volden er forskrekkelig og må bringes til opphør snarest. Men han har spesielle forutsetninger for å mene slik. Epilogen i denne boka, som summerer opp historiens erfaringer, utgjør noe av det mest tankevekkende man kan lese om dagens situasjon. Dertil kommer at tros-perspektivet avdekker en langsiktig mening i teksten: Troen på Messias. Den oppfatning at Gud ville noe med å sende sin magre sønn hit, og la ham dø akkurat her. Noe i retning av universell frelse, hva den enn er.

DE SOM TROR PÅ DENNE FRELSEN, er da også de som står i fokus i boka – altså de kristne selv, troende palestinere innenfor PNCC (Palestinian National Christian Church) eller tilsvarende institusjoner. Boka er på tittelbladet dedisert til to av dem – en palestinsk-katolsk patriark og en biskop, to kirkeledere som Bakkevig har møtt og fått beundring for i sitt virke som forsoner. Av nordmenn nevnes noen, særlig Odd Karsten Tveit, han med boka «Palestina. Israels ran, vårt svik» (2024).

Bakkevig avslutter slik: «Det bor to folk mellom Middelhavet og Jordanelven. Det blir aldri fred når det ene folket okkuperer det andre. ... (Men) det forutsetter at begge folk aksepterer at det andre er der, med sin historie og identitet».

Nettopp – historie og identitet, det er hva det handler om. •

GARETH GORE

**OPUS: THE CULT OF
DARK MONEY,
HUMAN TRAFFICKING,
AND RIGHT-WING
CONSPIRACY
INSIDE THE CATHOLIC
CHURCH**

SIMON & SCHUSTER, 2024
(AMERIKANSK UTGAVE)

Er det som skrives om Opus Dei virkelig sant?

OMTALT AV ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

Man regner gjerne med at en bok som er skrevet av en journalist og utgitt på et anerkjent forlag er vel-dokumentert og på det meste inneholder noen småfeil. I så fall vil man bli overbevist om at Opus Dei, en organisasjon for prester og legfolk i Den katolske kirke, har vært umoralsk og kriminell siden den ble grunnlagt av den hellige Josemaría Escrivá i 1928. Eller man kan stoppe opp og stille spørsmålet: Er det virkelig sant?

FORVRENGNING AV SANNHETEN

Ser man forbi den spenningsfylte fortellingen som Gore gir leseren, til kildene han bygger på, oppdager man at det han fremstiller som fakta i mange tilfeller er noe annet. Han gir en brukbar beskrivelse av Opus Dei eller «Verket», som det ofte kalles. Men tilnærmingen er mistenksom, og han har nesten ingenting pent å si om organisasjonen på over 300 sider. Opus Dei jobber selv med et faktasjekk-dokument, som ifølge deres britiske pressekontakt skal være langt.

Hendelsene i den hellige Josemarías liv blir presentert i riktig rekkefølge, men skjemmes av personangrep og beskyldninger. Han skal ha vært «forfengelig» og «stormannsgal», og «lokket» unge mennesker. Sitater blir forvrent, for eksempel skal grunnleggeren ha sagt at folk utenfor Verket mangler «Guds nåde». Leser man kilden, ser man at det handler om interne saker som ikke-medlemmer selvsagt ikke har nådegaven til å løse. I minst ett tilfelle finnes ikke sitatet på stedet Gore viser til.

Noen av anklagene virker så absurde at de sår tvil om kildenes troverdighet. Det skal ha vært forbudt for Opus Dei-prester å kalle seg «pater» (far), fordi grunnleggeren ville ha tittelen for seg selv. Men prestene har alltid hatt samme tittel som sekularprester i landet de befinner seg i (egentlig «pastor» i Norge). Etter Det annet vatikankonsil skal grunnleggeren ha vært så misfornøyd at han vurderte

å ta Verket inn i Den gresk-ortodokse kirke – en utrolig påstand.

EN HØYREVRIDD KONSPIRASJON?

Forfatterens tese er, i bunn og grunn, en konspirasjonsteori. Gore er finansjournalist, og visste ingenting om Verket før han oppdaget at styrelederen i den spanske banken Banco Popular, Luis Valls-Taberner, var «numerær» (et medlem som lever i sølibat). Han avviser at medlemmer står fritt til å gjøre som de vil i sine yrkesliv, og tolker handlingene deres som ledd i en global konspirasjon styrt fra Roma. Målet er «en fullstendig gjenkristning av hele verden».

Man kan være uenig i dette målet, og det er en ærlig sak. Gore er motstander av det han beskriver som «høyrevridd» politikk, blant annet abortmotstand og et tradisjonelt ekteskapssyn, som enkelte Opus Dei-medlemmer er engasjert i. Det er ingen grunn til å komme med falske anklager. Det finnes mer troverdige bekymringer, for eksempel om overgrep begått av noen ytterst få prester. Ingen benekter at medlemmer har gjort feil, som Verkets nåværende leder har bedt om unnskyldning for.

Gore fremstiller Opus Dei som en «kult» med hjernevask og manipulasjon. Mye av kritikken kunne vært rettet mot en hvilken som helst katolsk orden. Etter bønn og arbeid har numerær-medlemmer «knapt et øyeblikk til å tenke selv», ifølge Gore. Dette viser en manglende forståelse av hva et liv i tjeneste for Kirken innebærer. Forpliktelsen er frivillig, det samme er mortifikasjon eller selvfornektelse. Og mange vil si at botsøvelser som kalde dusjer er mer smertefulle enn den beryktede «pisken».

UPÅLITELIGE KILDER

Kritikk av Opus Dei fra et «anti-kult»-perspektiv startet på 80-tallet, med en amerikansk journalist, Penny Lernoux, som fremmet frigjøringssteologi og anklaget pave Johannes Paul II for å være autoritær. Hun ble kjent med og delte historien

—“—
Gore bygger i stor grad på kilder som disse: motivert av personlig eller ideologisk motvilje, og i noen tilfeller tilbakevist for flere tiår siden.
—”

JUBELÅR gjennom tidene

BLIKK I ARKIVET

til María del Carmen Tapia, et tidligere numerær-medlem i Verket. Tapia skrev senere at hennes negative opplevelser gjaldt en spesifikk sak, og ikke kunne brukes som hinder for helligkåringen av Josemaría Escrivá i 2002.

Sosiologen Alberto Moncada beskrev Verket som en kult på 90-tallet. Han skrev at «konservative» motstandere av abort og frigjøringsteologi i Den katolske kirke manglet intellektuelle alternativer, og at de derfor ble drevet inn i marginale grupper som St. Pius X-broderskapet – eller Opus Dei. Forskjellen mellom de to er at paven var positiv til sistnevnte, og rekrutterte dem som «sjokk-tropper for sin doktrinære nykonservatisme».

Gore bygger i stor grad på kilder som disse: motivert av personlig eller ideologisk motvilje, og i noen tilfeller tilbakevist for flere tiår siden. Det gjelder for eksempel boken til Michael Walsh. En annen kilde, Robert Hutchison, skrev en bok om spor etter den avskyelige snømann i tillegg til den han skrev om Opus Dei. Andre, mer objektive bøker, av John Allen og Vittorio Messori, blir sitert kun et par ganger eller ikke i det hele tatt.

INTET NYTT UNDER SOLEN

Ingenting av dette er nytt, eller unikt for Opus Dei. På 90-tallet ble samme type anklager rettet mot kirkelige bevegelser som Focolare og Den neokatekumenale vandring. Forfatteren Gordon Urquhart beskrev disse som pavens «innsatsstyrke i et korstog for høyreekstreme verdier». Enhver som kjenner noen i en av disse bevegelsene, som begge har vært etablert i Norge en stund, vet hvor merkelig det lyder.

For lenge siden dukket det opp konspirasjonsteorier om en annen bevegelse i Kirken, som fikk politiske konsekvenser. Grunnloven hadde forbud mot jesuitter i landet helt til 1956. Det viser faren ved å tro på alt man hører og leser, men også hvordan ting kan snu. I det siste har Opus Dei kommet nærmere i Norge og Den nordiske bispekonferanse har nå en visepresident, biskop Raimo Goyarrola, som tilhører Verket. •

1900: Det store jubilæum

Vi tør trøstig si, at kirkens og de godes haab og forventninger er bleve overtrufne, medens satans og de ondes ønsker og længsler er bleve gjort tilskamme. Hvad kirken ventede, var, at dens børn i talrige og tætte skarer vilde valfarte til kristenhedens hovedstad for der ved andagt og bod at vinde jubilæumsafladen. Dette er ogsaa skeet. Hvad antallet pilegrime angaar, har dette været over al forventning stort.

Redaksjonelt, St. Olav nr 52.

1925: Om jubelaarets indvielse

Og saa steg paven ind i basilikaen, ledsaget av kardinalene, bispene, *hoffet og de utallige troende, mens basilikaens og alle Roms andre kirkeklokker kimet som tegn paa, at jubelaaret var indledet. Idet den hellige dør blev aapnet, fortælles det, at det herligste solskin brød ind gennem rutene og fyldte kirken med et straalende farveskjær, saa paven sat som i et mystisk, overjordisk lys. Mængden kom herved i ekstase, og «Leve Paven» istemtes av tusener. Begeistringen var overvældende.

Sitat fra Aftenposten, St. Olav nr 2.

1950: En inntrengende formaning til helliggjøring

Livet [...] kveler vår ånd gjennom det hastige, tekniske arbeidstempo, slik at vår tankegang taper seg mer og mer i det timelige og materielle, og vi ikke mer hører klokkene som kaller til ettertanke og åndssamling, til bønn og helligjøring. Det er ikke tvil om at det ikke ville være så meget hat og misunnelse, bitterhet og ufred blant menneskene, dersom de fulgte lyset fra disse varder og fyrtårn. En varde på farten mot evigheten er også det hellige år som Kirken holder hvert fem og tjuende år. Og nettopp det år vi nå går inn i, skal være et slikt jubelår, et hellig år.

Biskop Jacob Mangers, St. Olav nr. 1–2.

1975: En nyttårstale om det «folkelige»

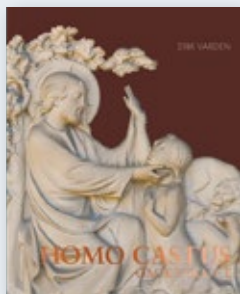
Og så er det venner og bekjente som har blitt så kloke og saklige at de har mistet sansen for enkle symboler. Da pave Paul åpnet Porta Santa på fjernsynsskjermen julenatten og halve døren raste inn, smilte de antagelig skeptisk og en smule medfølende. [...] Hellig År, hva er det for noe gammelt pusleri, hva nytte gjør det i dagens verden, hvilken betydning har slikt gjøgl for økologi og økonomisk rettferdighet? (Og vi sukker mildt for annen gang, de mener det godt, de strever virkelig for ikke å være gammeldagse og almindelige.)

Redaksjonelt, St. Olav nr 1.

2000: Mot slutten av et jubelår

Men alt har ikke dreid seg om Roma og hovedkirkene. Målet med dette jubelåret har nettopp vært å gjøre det universelt i den betydning at alle troende, hvor de nå engang er, skulle ha mulighet til å ta del i feiringen og fruktene. Jubelåret 2000s viktigste mål har vært å styrke troen og de kristnes vitnesbyrd. Jubelåret er først og fremst et kall til omvendelse, til på ny å ta sin tro på radikalt alvor og sette den ut i livet.

Anne Bente Hadland, OP, St. Olav nr 11–12

ERIK VARDEN
HOMO CASTUS.
OM KYSKHET
ST OLAV FORLAG 2024

—“—
Mye er interessant og tankevekkende, og Varden er god til å fortelle. Men det blir litt for mange henvisninger og allusjoner, for mange omveier og for mye innforstått kunnskap.
—”

Svein Aage Christoffersen
er dr. theol., professor
emeritus i etikk og
religionsfilosofi
ved Teologisk fakultet,
Universitetet i Oslo

Et tankevekkende slag for kyskheten

OMTALT AV SVEIN AAGE CHRISTOFFERSEN

Erik Varden vil slå et slag for kyskhets både som etisk prinsipp og som innbegrepet av kristen spiritualitet og fromhet. Slik han ser det, er kyskhets ikke et krampaktig ideal for en undertrykt seksualitet, men en prosess for å bringe lidenskaper og begjær inn under fornuftens kontroll og herredømme. Dette er nøkkelen til personlig integritet og en vei tilbake til vår menneskelige naturs evige bestemmelse. Slik blir kyskhets som selvdisiplin og askese et ideal ikke bare for det sølibatære livet, men for alle og enhver, også i ekteskapet.

MED DETTE FOR ØYET tar Varden oss med på en imponerende rekke av kultur- og kirkehistoriske streiftog. Vi får møte Aristoteles, Cicero, Hieronymus, Athanasius, Origenes, Bellini, Wagner, Marguerite Yourcenar, Konstantin Kavafis og svært mange andre. Størst plass vies først til *Skatthulen*, som er en syrisk kommentar til Bibelens første kapitler fra det fjerde århundre, dernest til ord av ørkenfedrene fra omtrent samme tid. Andre i det omfattende persongalleriet må i korte glimt nøye seg med enten å illustrere Vardens tankegang eller å fungere som ornamentikk.

Blir det litt for mye av det gode? Jeg synes nok det. Mye er interessant og tankevekkende, og Varden er god til å fortelle. Men det blir litt for mange henvisninger og allusjoner, for mange omveier og for mye innforstått kunnskap. En noe mer asketisk, for ikke å si kysk omgang med virkemidlene ville nok vært klokt. Når tekster gjengis på hebraisk eller gresk eller latin før de oversettes, blir det typografisk vakkert, men også maniert i en bok som henvender seg til et bredere publikum. Boken blir

som helhet overraskende innadvendt, og det var vel ikke meningen?

SELV OM KYSKHET er et tema som kan virke fremmed for mange, er Vardens bok ved nærmere ettersyn ganske typisk for vår tid. Vi lever ikke i en kultur preget av lidenskapenes friløp. Allerede et raskt blikk på dagens sosiale medier viser et mer nyansert bilde. Eller les litt i boka *Ungdommen* (Cappelen Damm 2021). Selvrealisering, kontroll og selvdisiplin er sentrale verdier, også i ungdomskulturen. Målet er å bli den beste utgaven av seg selv, som det heter i Kompani Lauritsen. Vi lever i en evigvarende prestasjonskultur der vi aldri blir gode nok, fordi det alltid er mulig å bli bedre.

Varden føyer seg tvangsfritt inn i dette bildet, med sitt fokus på det perfekte og det fullkomne. Vi er ikke gode nok, rene nok, fokuserte nok, hellige nok, og vi blir det heller aldri. Men vi skal alltid strebe etter å bli det. Er dette virkelig veien til et sunt og godt liv? Den danske høyskolelæreren Christian Hjortkjær har skrevet innsiktsfullt om dette i boken *Utilstrækkelig. Hvorfor den nye moral gør de unge psykisk syge* (Klim 2020).

DET SOM LIKEVEL SKILLER Varden fra dagens brede strøm av prestasjonsmanualer, er at han også legger inn en religiøs dimensjon. Varden vil i alle lidenskapene finne en gudslengsel, en lengsel etter å bli guddommeliggjort og nå fram til den himmelske saligheten. Eros, begjæret er ikke guddommelig, men skal lede oss til det guddommelige. Derfor må driftene renses og lidenskapene helbredes, så de kan orientere oss mot vårt sanne mål: å kjenne og elske Gud.

PAVEN TIL G20: Utrydd sulten i verden

I et budskap til Brasils president Lula da Silva, som var vertskap for G20-toppmøtet for internasjonalt økonomisk samarbeid i Rio de Janeiro 18.–19. november, oppfordret pave Frans til umiddelbar og felles innsats for å utrydde sult og fattigdom i verden.

G20-landene består av de 19 største nasjonale økonomiene i verden, samt EU og Den afrikanske union (AU).

FORVERRES AV KRIGER

Brasils president Lula da Silva åpnet G20-toppmøtet i Rio med å inngå en allianse med 80 andre land for å få en slutt på sult i verden.

Pave Frans rettet i sin hilsen oppmerksomheten mot sulten i verden, som forverres av de væpnede konfliktene i dag og de enorme pengesummene som brukes på våpen og opprustning i stedet for å bidra til å brødfø tre milliarder mennesker som ikke har tilgang til mat eller tilstrekkelig ernæring.

BEDRE VERDEN

Pavens budskap ble lest opp av Den hellige stols statssekretær, kardinal Pietro Parolin, og var adressert til Brasils president Luiz Inácio Lula da Silva.

Paven gratulerte president Lula da Silva med å ha lagt til rette for møtet i rollen som nåværende president for de 20 landene, og uttrykte sitt håp til alle deltakerne om at diskusjonene og resultatene vil bidra til å skape en bedre verden og en velstående fremtid for kommende generasjoner.

Paven understreket det umiddelbare og primære behovet for å utrydde sulten i verden, ettersom mange millioner fortsatt lider og dør av sult, samtidig som store mengder mat kastes. Han siterte fra sin encyklika *Fratelli Tutti*, «dette er en virkelig skandale», og understreket at «sult er kriminelt; mat er en umistelig rettighet».

MATSVINN

Paven påpeker at det også er behov for kollektiv handling for å ta tak i skandalen med matsvinn, fordi det i dag fortsatt finnes nok mat til å mette alle, men den er ujevnt fordelt av ulike årsaker.

Avslutningsvis forsikret paven at Den hellige stol vil fortsette sin innsats for å fremme menneskeverdet og gi sitt eget bidrag ved å dele erfaringer og engasjement med katolske institusjoner over hele verden, «slik at ingen person som er elsket av Gud, i vår verden, blir fratatt sitt daglige brød».

«Måtte den allmektige Gud rikelig velsigne deres gjerninger og bestrebelser for hele menneskehetens sanne fremgang», avsluttet pave Frans sin hilsen til G20-møtet. (*Vatican News*)

Her er det lett å kjenne igjen Augustins skille mellom å bruke og nyte; uti og frui (og bak der igjen Platon). Bare Gud skal elskes/nytes for sin egen skyld. Alt annet og alle andre skal brukes som middel i en høyere gledes tjeneste. Jeg må innrømme at her står jeg av. Min neste skal elskes for sin egen skyld, ikke brukes som middel i min streben etter salighet. Seksualiteten er ikke til for at vi skal elske Gud, men for at vi skal elske vår kjære. Augustins kjærlighetsbegrep er omstridt, og andre katolske teologer har skrevet mer nyansert om dette, som for eksempel Werner Jeanrond i boken *A Theology of Love* (2010).

VARDENS VIKTIGSTE VEILEDERE til et asketisk liv er kristne som i det fjerde og femte århundre dro ut i ørkenen for å unngå de mest åpenbare fristelsene og distraksjonene ved livet i verden. Dermed blir sølibatet den høyeste formen for religiøst liv. Ørkenfedrene er imidlertid til liten hjelp for oss som tror at det Gud har kalt oss til, er et liv i denne verden. Vi kan ikke flykte ut i ørkenen eller inn i sølibatet. Jeg har ingen problemer med at noen velger å leve i sølibat. Men det blir et problem, i alle fall for meg, når dette blir den ultimate veien til Gud og samtidig veien til embeter og makt.

Varden siterer også Cicero, som gjerne vil le dø som en svane, med sang og lengsel. Men hvor virkelighetsnært er det? Cicero selv fikk som så mange andre en brutal død, og i Norge i dag dør stadig flere med demens og Alzheimer. Selvet går i oppløsning, bit for bit, og selvkontrollen forsvinner. Det er ikke vakker og lengselsfull svanesang, hverken for pasienten eller for de pårørende. Når får vi en manual for spiritualitet som ikke handler om selvets voksende integritet, men om selvets undergang? •

Wera Sæther
ET ESSAY I GUD
 Roman
 Efrem forlag 2024

—“—
**Det som går
 igjen, også her
 hos Sæther,
 det er, slik
 Sigrid Undset
 formulerte det
 for hundre år
 siden: «vår Herre
 fanget meg».**

—”—

En selvbiografi i romans form

OMTALT AV JAN SCHUMACHER

«**S**annheten kan være vill». Ordene stammer fra Paul Selmer, hovedpersonen i Sigrid Undsets roman «Gymnadenia». Den handler om en konversjon til katolisismen, med alt det plunder som fulgte med et slik skritt, - for romanfiguren, så vel som forfatteren bak. Til forskjell fra Kristin Lavransdatter og Olav Audunssøn, som levde i en verden fylt av Gud, er Paul Selmer et «moderne» menneske, vokst opp i en verden der «Gud» ikke lenger er naturlig samtaleemne og helst burde staves med liten forbokstav.

PÅ DEN TIDEN UNDET ARBEIDET med sine middelalderromaner og selv ble tatt opp i Kirken, skrev den senere nobelprisvinneren T. S. Eliot diktet «Det gylde landet». Han ville vise frem en kultur hvor alt er blitt karrig, «en haug med knuste bilder under en brennende sol». «Avfortryllet» er et ord som stadig tas i bruk når denne sekulære verden – som er vår verden – skal beskrives: en verden der sannheten i hvert fall ikke kan være «vill», og det tryggeste kan hende er å trekke på skuldrene for så å si: »hva er sannhet?»

HVORDAN KAN DET GÅ TIL at et menneske under slike vilkår bryter opp for å søke Gud? Er det mulig å beskrive dette, og i så tilfelle, hvordan? Som en apologi i allmenne kategorier? Eller – slik Wera Sæther gjør i boken «et essay i Gud» – som fiksjon, noe som undertittelen «roman» antyder? For mange år siden kom jeg over noe forlagsmannen Gordon Hølmebakk hadde skrevet apropos den amerikanske katolske forfatteren Flannery O'Connor. Hun skrev ikke om kristendom i sin alminnelighet, slo Hølmebakk fast, men om hva som utspilte seg når troen brøt inn konkret og voldsomt i enkeltmenneskers liv. Hølmebakks påstand gikk ut på at katolsk kristendom hadde tatt vare

på en forestilling av uvurderlig verdi for litteraturen: den «dramatiserte den menneskelige sjel». Man kan gjerne snakke om en «re-fortrylling» som litterær strategi. Lesere av katolske romaner vil kjenne det igjen som «en hånd på albuen» (Graham Greene) eller «et rykk i snøret» (Evelyn Waugh). I forbindelse med O'Connors forfatterskap har uttrykket «et øyeblikk av nåde» vært trukket frem.

WERA SÆTHERS ROMAN / ESSAY / BIOGRAFI starter da også med et øyeblikk av nåde, med en knapt tjue år gammel overbevist ateist, under et tre på Sørlandet, og: «det kom ord i meg som aldri hadde vært der før (...): nåde er, gå til den katolske kirken».

Hva betyr «litterært» i denne sammenheng? Det forteller at forfatteren er ute etter noe annet og mer enn å gjøre rede for sitt forhold til religionen, i dette tilfellet, katolisismen. Veien fra kjensgjerninger til mening og innsikt går gjennom det litterære, et medium som romanen for øvrig deler med «essayet», bokens andre sjangerbestemmelse. Hva menes med «litterært» i Wera Sæthers bok? Blant annet at vi må være villige til å begi oss inn på tekstens egne premisser, sette til side våre krav om kronologisk sammenheng, akseptere gjentakelser underveis, ha sansene åpne for det fragmentariske i fremstillingen. Kort sagt gå med på at denne fortellingen måtte fortelles på nettopp denne måten. Betegnelsen «essay» peker i samme retning: som en tekst som vil prøve å si noe om noe som er viktig, og jo viktigere og mer personlig anliggende det dreier seg om, desto mer ufullendt vil «forsøket» fremstå, og det er dette som faktisk er poenget.

JEG HAR LÆRT MEG at «det litterære» også handler om hvordan ord blir «ladet» gjennom generasjoners bruk. For å bli i den sentrale

KRF:

«Rosa kompetanse» ut av skolen

Lederen av Kristelig folkeparti (KrF), Dag Inge Ulstein, vil ha fjernet «rosa kompetanse», undervisning om kjønnsidentitet og betegnelsen «hen» fra den norske skolen.

Dette skriver avisen Aftenposten. Kristelig folkeparti har fremmet tre forslag i Stortinget:

1. Stortinget ber regjeringen, i lys av helsemyndighetenes beslutning om å definere kjønnsbekreftende behandling for barn som utprøvende behandling, om å endre den nasjonale retningslinjen for helsestasjons- og skolehelsetjenesten når det gjelder spørsmål om kjønn, basert på en systematisk kunnskapsoppdatering.

2. Stortinget ber regjeringen om å innføre de samme retningslinjene for skolen når det gjelder undervisning om kjønn, som de som ble lagt frem for skolen i Storbritannia i desember 2023, herunder gjøre endringer i læreplanen, for å sikre en faglig forsvarlig undervisning med romslige rammer for kjønnsrollene.

3. Stortinget ber regjeringen om å erstatte Rosa kompetansekursene for skole- og barnehageansatte med kurs i regi av offentlige institusjoner som sikrer en faglig fundert undervisning med romslige rammer for kjønnsrollene.

UHOOLDBAR SITUASJON

Ifølge Aftenposten mener Ulstein at dagens situasjon i skolen er uholdbar. Han mener norske barn kan bli forvirret og ta store livsvalg forhastet.

– Det er noe galt når man sier til barn at det er noe feil med dem, at de er født i feil kropp, at de må skifte kjønn bare fordi de føler seg annerledes og leker med andre ting enn andre.

– Så klart blir det da mange som kan kjenne på at de trenger irreversible operasjoner, sier Ulstein til avisen.

Han peker på risikoen for at personer som har fått det som kalles kjønnsbekreftende behandling, vil angre i etterkant og slite med psykiske plager.

RAUSERE KJØNNSROLLER

Men Kristelig folkepartis leder mener at vi bør se nærmere på de kjønnsrollene vi har i dagens samfunn, og om ikke de bør gjøres rausere og store nok til at alle kan føle seg hjemme i dem.

– Vi har ikke behov for nye båsere å plassere folk i. Vi må heller utvide båsene som allerede finnes, sier han.

Like fullt mener han noe må ligge fast:

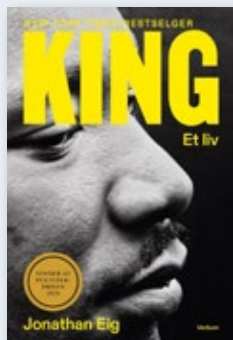
– I dag er det følelser og identitetspolitikk som setter standarden for undervisningen. Det er biologien som må ligge til grunn. Det er alvorlig at vi lærer barna våre ting som åpenbart ikke stemmer. Det blir som å lære at jorden er flat, fremholder Ulstein overfor Aftenposten.

KrFs tre forslag finner liten gjenklang hos de andre politiske partiene på Stortinget, og forslagene har liten sannsynlighet for å bli vedtatt. •

hendelsen som boken gjengir, kallet «undertreet i Sørlandsskogen», så vekker det assosiasjoner til en hage og en ung mann i en helt annen tid og under andre himmelstrøk; det er selvfølgelig Augustin jeg har i tankene. Ikke så å forstå at denne assosiasjonen skulle frarøve denne episoden sin tyngde. Snarere tvert imot får den tyngde, ikke bare fra hagen i Milano, men fra bibelske fortellinger: om Nataniel, om Jonas, om Elias. Det er denne tyngden som Sæther beskriver som noe som ingen kan slå ned.

AT INGEN KAN SLÅ denne erfaringen ned, betyr ikke at «essay i gud» er en suksesshistorie. Konversjonshistorier har det ikke med å være entydige. Hos noen av dem som har skrevet såkalte konversjonsromaner, har handlingen ofte vært heller plundrete, for ikke å si tragikomisk. Men det som går igjen, også her hos Sæther, det er, slik Sigrid Undset formulerte det for hundre år siden: «vår Herre fanget meg». Det må ha vært dette Paul Selmer hadde i tankene når han kalte sannheten for «vill».

En side ved slik å være «faget» kan paradoksalt nok bety å være satt fri til å «høre på alle fortellinger». Og til å være realistisk i forhold til kirken Sæther tilhører. «Alt lys er ikke i kirken og alt i kirken er ikke lys». Dette temaet gjennomsyrrer boken blant annet gjennom møter med mennesker fra andre nasjoner, andre kulturer og andre religiøse tradisjoner. Disse partiene hører til de mest betagende i «essay i gud». De fikk meg til å tenke på en setning fra en av C. S. Lewis' prekener, den som bærer navnet «the weight of Glory»: «Nest etter Det hellige sakramentet er din neste det mest hellige som tenkes kan, stilt rett overfor dine sanser». Om en slik katolsk humanisme avlegger Wera Sæthers bok et sterkt vitnesbyrd. •

JONATHAN EIG
KING. ET LIV
 OVERSATT AV INGER
 SVERRESOHN HOLMES
 VERBUM FORLAG
 684 SIDER

— “ —
**En engasjerende
 biografi som
 viser de sam-
 funnsmessige
 forutsetningene
 for at Martin
 Luther King jr.
 ble den store
 lederen vi
 husker ham
 som.**

— ” —

En menneskelig helgen

OMTALT AV SINDRE HOVDENAKK

Han ble trakassert, fengslet, telefonavlyttet, knivstukket – og til sist møtte han døden i et feigt attentat. Martin Luther King jr. er en av de mest ikoniske skikkelsene fra moderne amerikansk historie.

DET ER IKKE BARE I HJEMLANDET USA han i dag har en nesten hellig posisjon. Over hele verden dyrkes King fortsatt som et symbol på frigjøring, ikkevoldskamp og folkelig oppstand.

Hvordan preger martyrdøden et ettermæle? Jonathan Eig tar med seg denne problemstillingen helt fra starten av i denne grundige og interessante biografien om Martin Luther King jr.

EIG VIL VISE OSS MER enn bare ikonet, og gir oss et portrett i helfigur av mannen King. Med alle hans styrker og svakheter, feil og triumfer.

Martin Luther King jr. vokste opp i det vi kan kalle svart middelklasse, som sønn av en baptistpredikant og kirkeleder i Atlanta, Georgia. Faren var en viktig person i lokalmiljøet, det å være kirkeleder var en både religiøs, politisk og sosial oppgave. Og nettopp den sosiale dimensjonen ved menighetsarbeidet i de amerikanske sørstatene var noe King jr. tidlig var svært bevisst om.

Martin Luther King jr. ble født i 1929, i et USA der segregering fremdeles var en levende realitet. På overflaten hersket det riktignok en relativt fredelig atmosfære mellom svarte og hvite. Men man skulle ikke lenger tilbake enn til Kings besteforeldres generasjon for å høre historier om bunnløs, ubegripelig fattigdom, og en strukturell rasisme som holdt de svarte nede på den absolutte sosiale bunnen.

KING OPPLEVDE IKKE noen plutselig omvendelse, eller et øyeblikk av personlig frelse. Han vokste inn i troen på en handlingsorientert kristendom. Sterkt influert av sin egen far, men også av den påtrengende rasismen som han i praksis opplevde hver dag.

Det som skulle komme til å prege Martin Luther King jr. liv og arbeid var at han var konsekvent rettighetsorientert. Emosjonell, politisk og intellektuell på en og samme tid. Selv

utforsket han det han kalte personalismen, et syn på at enhver urett mot et enkeltmenneske er en urett mot Gud selv.

25 år gammel og nygift blir King pastor i Montgomery, Alabama. Og det er nå, på midten av 1950-tallet at borgerrettighetsbevegelsen for alvor går inn i en ny fase. De såkalte Jim Crow-lovene, som blant annet tillot rasesegregering på bussene, ble gjenstand for boikott, ikkevoldelige aksjoner og protesttog.

Martin Luther King jr. ble i løpet av rekordtid en lederskikkelse for den nye rettighetsbevegelsen. Allerede i 1957 figurerte han på forsiden av Time Magazine. Hans anerkjennelse i offentligheten gjorde ham også til et utsatt mål for voldelige rasister. Familiens hus ble utsatt for brannbomber, og drapstruslene var mange.

Det var predikanten, eller folketaleren, King som holdt motet oppe og mobiliserte krefter hos de som ønsket rettferdighet og likebehandling.

«Stemmen hans klang som en klokke, den kunne både høres og føles», står det et sted i boken. Biograf Eig skildrer den unge King på denne måten: «Det geniale King gjorde senere i livet, var å klare å formulere budskap som både inspirerte svarte og hvite lyttere, budskap som fikk rasemessig rettferdighet til å lyde som en nødvendighet for alle.»

KINGS KAMP ESKALERTE de kommende årene, og nådde et foreløpig klimaks i 1963. Først med sammenstøtene med en ekstremt voldelig politimakt i Birmingham, etterfulgt av massearrestasjoner. Dermed med den såkalte Marsjen mot Washington i august samme år. Marsjen samlet minst 250.000 mennesker, og det var nå Martin Luther King jr. holdt sin berømte «I have a Dream»-tale.

Kings konsekvente forpliktelse til ikkevold var med på å gi ham Nobels fredspris, utdelt i Oslo for ganske nøyaktig 60 år siden.

MEN PÅ DETTE TIDSPUNKTET blir Martin Luther King jr. beskrevet som syk, utmattet og deprimeret. Arbeidsmengden han påtok seg var enorm, han var ønsket overalt til enhver tid. Samtidig drev med FBI omfattende telefonavlytting av King både hjemme og på

kontoret, og plantet i tillegg mikrofoner på hotellværelser og andre steder han oppholdt seg.

Det hører med til historien at det var justisminister Robert F. Kennedy som ga klar-signal til avlyttingen av King. Forholdet til Kennedyfamilien ble aldri særlig godt. Det var først da Lyndon B. Johnson overtok som president at det ble fart i lovgivningsarbeidet som skulle sikre likebehandling for alle.

Det hevdes i boken at King forutså sin egen død da John F. Kennedy ble skutt i november 1963. Fem år senere skulle han bli sannspådd.

King hadde det man kan kalle et ambivalent forhold til kvinner. Han anerkjente sterke kvinner, men mislikte at de kunne utfordre hans posisjon. Han hadde en rekke utenom-ekteskapelige forhold, men prøvde samtidig å være en god ektemann og far.

Det er forresten en ting som slår meg under lesingen av denne boken, nemlig hvor unge alle var. Martin Luther King jr. var 35 år gammel da han fikk Nobels fredspris, og bare 39 år gammel da han ble drept. John F. Kennedy ble 46, og broren Robert ble skutt som 42-åring. En slående kontrast til dagens geriatriiske amerikanske lederskap.

DE SISTE ÅRENE AV KINGS LIV ble preget av Vietnamkrigen, men også av arbeidet mot fattigdom og rasisme i nordstatene. Han holdt fast på sin konsekvente ikkevoldslinje, men kom under stadig sterkere press fra ytterliggående krefter.

Den politiske atmosfæren i USA mot slutten av 1960-tallet ble mer individorientert og utålmodig. Troen på den sakte lovgivningsveien ebbet ut, samtidig som motstanden mot Vietnamkrigen ble mer aggressiv.

Raseriet i det amerikanske samfunnet ble på nærmest paradoksalt vis satt på spissen etter attentatet mot Martin Luther King jr. i april 1968. Pasifismens talsmann fremfor noen utløste ved sin død blodige opptøyer, brann og kaos i flere amerikanske byer.

Det var en tragisk utgang på et ekte heroisk liv. Jonathan Eig har gjort et stort arbeid med å samle historien mellom to bokpermer. Stilsikkert oversatt til norsk av Inger Sverreson Holmes. •

TAKK FOR LYS OG VARME

Bidragene vi har mottatt av St. Olavs lesere har gjort det mulig å skifte ut alle panelovner og en stor del av belysningen i klosteret og gjestehuset. Dette har medført en merkbar forskjell både på energiforbruk og inneklima, og den nye belysningen gjør godt for øynene under korbønn, arbeid og studier, særlig nå i mørketiden.

Vi takker for din støtte!

Må Jesusbarnet velsigne hver eneste med sitt lys og sin varme i denne juletiden!

Karmelittnonnene i Totus tuus, Tromsø

SVAR PÅ JULEKVISSEN

SIGRID UNDSET

- b) St. Torfinn, Hamar
- a) Biskop Smit
- c) Sr. Olave
- a) Hvitkurle
- a) Gyldendal
- c) Fru Marta Oulie
- b) Kysk
- b) Historien...bok
- a) Jenny Winge (Jenny)
- c) Ingvild
- c) Japan
- b) Jomfru Maria
- b) Trettendedag jul
- c) Kimer I Klokke
- c) Luk 1,38: «Jeg er Herrens tjenerinne»

JUBELÅRET

- a) Gud Fader
- c) frigivelsesår
- b) Basun
- c) Tusenvis av troende stormet Peterskirken nyttårsdag år 1300 fordi det gikk rykter om full avlat
- b) I forbindelse med det første kirkelige jubelåret
- a) Den store trengselen på veien til helvetet
- c) 2016
- b) Håpet skuffer ikke
- b) Julaften
- c) Consorti (1950)
- b) Jubel, jubel
- b) Når han takker Faderen for å ha skjult mysteriet for de vise og forstandige, men åpenbart det for umyndige små
- a) «Den hvite korsfestelsen» av Mark Chagall
- c) Ca. 900
- a) 35 000 000

BERNT T. OFTESTAD
**VEIEN TIL DET
 VIRKELIGE LIV.
 SIGRID UNDSETS
 KONVERSJON TIL DEN
 KATOLSKKE KIRKE**
 ST. OLAV FORLAG 2024

— “ —
**Man blir
 klokere av
 å lese boken,
 og dessuten
 vekker det
 en stor
 takknemlighet
 over å være
 katolikk.**
 — ” —

Et rikere, mer virkelig liv

OMTALT AV **KIRSTEN KROG**

Av de fire norske forfattere som har mottatt Nobels litteraturpris, er to katolikker: Sigrid Undset (1928) og Jon Fosse (2023). Når man tar i betraktning at katolikker utgjør en liten minoritet på 3-4% i landet, er dette bemerkelsesverdig. Nettopp Sigrid Undsets katolske tro, eller rettere hennes konversjon, er emnet for Bernt T. Oftestads nye bok, *Veien til det virkelige liv*, med undertittelen «Sigrid Undsets konversjon til Den katolske kirke.» Selv om Undsets konversjon er behandlet flere ganger før, er det første gang at en bok har den som hovedtema.

OFTESTAD TAR UTGANGSPUNKT i opptaksritualet som ble brukt på Undsets tid, og som var langt mer konsekvent og konfronterende enn det som nyttes i dag. Men han nevner ikke, som for eksempel Tordis Ørjasæter i boken «Menneskenes hjerter», at for å bli opptatt i Den Katolske Kirkes fulle fellesskap, måtte Undset skille seg fra ektefellen Anders Svarstad. Han var nemlig fraskilt da de inngikk ekteskap.

Det kan skyldes at Oftestad konsentrerer seg mer om den indre årsaken til og konsekvensen av hennes valg. Dermed danner opptaksritualet med dets oppgjør med tidligere tro – eller manglende tro – bakgrunnen for hans tilbakeblikk på Undsets oppvekst og trosmessige standpunkt før konversjonen, og der spilte ikke tro den store rollen. Foreldrene var vel ikke egentlige motstandere av kristendommen, men tro var ikke tema i hjemmet, og foreldrene var sterkt påvirket av tidsånden. Men Undsets farfar var dypt troende, Selv kunne hun vel best beskrives som moderne agnostiker.

EN DEL AV BAKGRUNNSTEPPET i boken er den norske anti-katolske atmosfære, tidens protestantiske liberalteologiske strømninger og moderniteten i samfunnet, som Undset

tok kampen opp mot. Dels henviste hun da til Norges katolske arv, og dels deltok hun aktivt i den teologiske og samfunnsmessige debatten.

Ifølge Oftestad var Undset inspirert fra tre kilder:

1) *Den aristotelisk-thomistiske filosofi* og nyskolastikkens vektlegging av den intellektuelle tilnærming til troen, og dernest viljens tilslutning til den.

2) *Augustins hjerteteologi* slik vi ser den i hans selvbiografi «Confessiones», og som senere i mellomkrigstiden fikk gjenklang i en katolsk personalisme og en realistisk fenomenologi. Ved erfaring og utvikling gjennom levd liv, ledet dette til forandring.

3) *Den karmelittiske fromhetstradisjon* og lidelsesmystikk.

DENNE TREDELTE INSPIRASJONEN viser Oftestad i sin gjennomgang av Undsets tre store katolske romaner, om Kristin Lavransdatter, Olav Audunssøn og Paul Selmer. Det mest overraskende og også nyeste rent resepsjonshistorisk, er Oftestads påvisning av en karmelittisk inspirasjon, særlig i «Den brennende busk». Han peker overbevisende på klare referanser til Therese av Lisieux i romanen som begrunner denne inspirasjonen. Jeg synes likevel at han går et skritt for langt når han identifiserer lidelsesmystikken i Undsets romaner som karmelittisk, for denne mystikken finnes også i andre spiritualiteter, og er i virkeligheten almen katolsk og typisk for hennes tid.

«Veien til det virkelige liv» gir – i tillegg til en grundig innføring i Sigrid Undsets konversjonshistorie, og en fin analyse av hennes tre store romaner på bakgrunn av denne og katolske inspirasjonskilder – et dyptpløyende og interessant bilde av tiden og strømningene som var dominerende på hennes tid. Man blir klokere av å lese boken, og dessuten vekker det en stor takknemlighet over å være katolikk. •

Unyansert av Pollestad

AV INGEBJØRG NESHEIM

Faksimile fra
St. Olav
nr. 3 2024

I St. Olav tidsskrift nr. 3/2024 har Kjell Arild Pollestad fått spalteplass til en uforbeholden hyllest av vennen Børre Knudsen, som løftes frem som forbilde i Pollestads reaksjon på de foreslåtte endringene i dagens abortlov.

Under tittelen «Guds tjener Børre» tegner han et vakkert bilde av den omstridte presten og abortmotstanderen, et bilde som med respekt å melde er ganske fjernt fra det mange av hans samtidige forbinder med ham. Denne skjønnmalingen av en fanatisk prest bør ikke få stå uimotsagt.

I POLLESTADS FREMSTILLING ble Børre Knudsen en martyr for den gode sak, en mann som kjempet og led for sannheten. At han ble fengslet og fratatt sitt embete for sin kamp mot abortloven, var en urett som slo tilbake på staten og kirken selv. Et fotografi av Knudsen i en gammel trebåt inspirerer Pollestad til følgende spark mot Den norske kirke, som han sjelden unnlater å kritisere: Den «morkne» båten er «muligens et symbol på den kirken som i sin tid kastet ham ut, og som nå holder på å synke under vekten av den tidsånden den så febrilsk forsøker å tilpasse seg».

Det lyder ille, især fordi Pollestad lar leseren forstå at Børre Knudsens eneste brøde var å ha «sunget salmer på gynekologisk avdeling i Tønsberg» sammen med sin våpendrager Ludvig Nessa. Andre av dette radarparets mange «stunts» nevnes ikke. Dermed blir fremstillingen av Børre Knudsens gjerning ikke bare ensidig; den forteller bare halve sannheten og blir dermed uredelig.

I ÅRENE ETTER at loven om selvbestemt abort ble vedtatt i 1978, satte Knudsen alle krefter inn på å få den erklært grunnlovsstridig, og tok drastiske virkemidler i bruk for å nå sitt mål. Han og Nessa nøyde seg ikke med å synge salmer, men, iført sorte prestekjoler med pipekrave, iscenesatte de budskapet med dukker innsmurt med ketsjup, små kister og kors.

De begrenset heller ikke virksomheten til sykehus, men holdt spektakulære demonstrasjoner på offentlige steder, hvorav en «begravelse» av en barnekiste på Vår Frelses gravlund i Oslo og en seanse foran Stortinget, der en knelende Børre Knudsen helte saueblod over seg, må være blant de mest anstøtelige. At det siste førte til at han ble arrestert, er kanskje ikke å undres over.

Men dette var bare én episode av mange i Knudsens møter med retten. At han selv valgte å nedlegge sitt embete som sogneprest i Balsfjord i protest, er nok en

kjensgjerning Pollestad unnlater å nevne. I Store norske leksikon finner man stridighetene mellom Knudsen, myndighetene og kirken oppsummert slik: «Som en protest mot loven om selvbestemt abort nektet han i 1978 å utføre sine embetsplikter, og han nedla offisielt sitt embete i 1979. Med støtte i menigheten fortsatte han imidlertid som forkynner og sjelesørger. Staten anla sak mot Knudsen for embetsforsømmelse, og han ble fradømt embetet i 1982, en dom som ble opprettholdt av Høyesterett i 1984. (...) Han framstod som en lederfigur for prester i opposisjon til liberale synspunkt i Den norske kirke, i første rekke knyttet til abort- og homofilstriden. I 1997 ble Knudsen i en privat 'bispevigsel' leder for det uformelle fellesskapet av prester i 'Strandebarm prosti', som nå kalles 'Den norske kirke i eksil'. I 2001 ble Knudsen fratatt presterettighetene.»

EN IKKE HELT grunnløs reaksjon, vil man si, neppe vesensforskjellig fra hvordan Den katolske kirke ville ha behandlet en selvbestaltet biskop.

Men protestant eller katolikk, de to forhenværende prestene Knudsen og Pollestad har påfallende mange likhetstrekk, og det mest slående av dem alle er disse sjelesørgernes totale mangel på interesse for de abortsøkende kvinnes situasjon. Ikke bare mangler de empati; de overser dem.

Pollestad tar knapt ordet kvinne i sin munn. Ordet forekommer tre (!) ganger i artikkelen hans, og da i følgende kontekst: «Kvinnen, som nå hadde fått makt til å la sitt barn drepe, skulle kalles 'svak og sårbar', mens barnet, den virkelig svake parten i saken, ble redusert til 'en del av kvinnens kropp'.» Samt: «Noen kvinner hadde ombestemt seg og gjort et bedre valg.» Budskapet er klart: Fosterets liv betyr alt, kvinnens intet.

Som representant for en kirke som forbyr både prevensjon og abort, er Kjell Arild Pollestads fordømmelse kanskje bare å forvente, selv i dag. Men hvilken avgrunn ligger det ikke mellom hans ord og Henrik Thunes, som nylig sto å lese i en artikkel i Aftenposten over et annet tema: «Kvinner rett til selvbestemt abort er i stor grad basert på det samme liberale prinsippet: at det finnes valg i livet som er så dype, så personlige, at enkeltmennesket selv er det eneste som kan avgjøre.» •

Dette er et leserinnlegg. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

AKTUELL PROFIL

Hvem: Ivan Vu

Aktuell: Ny leder av Norges
Unge Katolikker (NUK)

Ansikt til ansikt med Kirkens framtid

Ivan Vu ble nylig valgt til ny NUK-leder. Han ønsker at organisasjonen skal møte troende ansikt til ansikt.

Hvorfor ønsket du å bli ny NUK-leder?

– Å bli leder i Norges Unge Katolikker (NUK) ser jeg mer som et kall. Jeg hadde ingen planer om å bli NUKs leder før landsmøtet. Lørdag kveld spurte valgkomiteen meg om å stille som leder. Den kvelden luftet jeg tanken med gode venner, og ikke minst med Stephen Trotter. Han har kjent meg i over ti år som deltager og frivillig, og vurdert mitt potensial som leder i Norges Unge Katolikker.

Hva tenker du blir din viktigste oppgave som ny leder?

– Min viktigste oppgave blir å se og følge opp, lytte til og støtte de frivillige i NUK og staben, men også hovedstyret, som har mange oppgaver knyttet til vervene sine.

Hvis du skulle trekke frem én ting som NUK kan bli enda bedre på, hva ville det vært?

– Å kunne se hver enkelt person i Kirken. Under landsmøtet siterte jeg biskop Erik Vardens motto: «Coram Fratribus Intellexi», på norsk: «Ansikt til ansikt med mine brødre er jeg kommet til forstand.»

Det jeg ønsker, er at NUKs hovedstyre og frivillige med sentrale verv blir mer synlige utad, overfor menighetene og frivillige, og i møter ansikt til ansikt.

Hvordan startet ditt NUK-engasjement?

– På ungdomsskolen ble jeg introdusert til St. Ansgar Ungdomslag (SAUL) i Kristiansand, en møteplass for ungdommer fra 13 til 18 år, som ønsket å tilbringe tid sammen en kveld i uken. Dette var inngangsporten til mitt engasjement i NUK. Senere ble jeg med i ungdomslagstyret i to år, før jeg flyttet til Oslo for å studere og øke engasjementet i NUK. Du ble med i NUK i 2005 og har hatt mange tillitsverv siden

SAMMEN I TROEN: – Gode ledere som forbilder på leir inspirerte meg til å følge i deres fotspor og ga meg et sterkt ønske om å vise den yngre generasjonen at Kirken lever, sier NUK-leder Ivan Vu (foran). Her på Juniorleir på Mariaholm tidligere i år. Foto: Thea Nguyen

den gang. Hvorfor har du valgt å bruke så mye tid på NUK når du kunne brukt tiden på andre ting?

– Det skyldes først og fremst at NUK tok meg varmt imot i det katolske miljøet, og at jeg har fått en dypere forståelse av Kirken og troen utover søndagsmessene. Gode ledere som forbilder på leir inspirerte meg til å følge i deres fotspor og ga meg et sterkt ønske om å vise den yngre generasjonen at Kirken lever!

Hva er det viktigste NUK gir sine medlemmer?

– Et bredt og godt aktivitetstilbud for barn og unge i lokallagene i menighetene. For menigheter som ikke har egne tilbud, arrangerer NUK også sentrale aktiviteter for barn og ungdom fra hele Norge.

Hva tenker du om NUK og Kirken i Norge? Hvordan kan samarbeidet bli enda tettere og bedre?

– Jeg er svært positiv både til NUK og hvordan barne- og ungdomsarbeidet fungerer i Kirken i Norge. Det finnes et stort potensial for å inkludere ungdommene enda mer i

menighetsarbeidet, spesielt de nykonfirmerte. De kan bidra aktivt gjennom ministrering, lesning under messene, hjelp i katekesen og ved å engasjere seg i aktiviteter rettet mot barn og ungdom.

Samarbeidet kan styrkes betydelig gjennom felles prosjekter og klare mål, som alle involverte støtter. Jeg ser for meg at 1000-årsjubileet for Olav den helliges martyrdød i 2030, kan være en unik mulighet for å samle menighetene i Den katolske kirke i Norge og forhåpentlig i hele Skandinavia. Dette jubileet kan skape et grunnlag for tettere samarbeid, styrke fellesskapet og fremme en felles forståelse. •

IVAN VU

Født: 26. August 1997, Stavanger

Bosted: Oslo

Stilling: Tidl. informasjonsmedarbeider og kontorfullmektig i Trondheim stift. Leder av Norges Unge Katolikker fra 1. september 2024.

Utdannelse: Mastergrad i HMS ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

JANUAR 2025

For retten til utdanning

La oss be for migranter, flyktninger og dem som er berørt av krig, at deres rett til utdanning, som er nødvendig for å bygge en bedre verden, alltid blir respektert.

FEBRUAR 2025

For kall til prestetjeneste og ordenslivet

La oss be om at det kirkelige fellesskapet må støtte ønskene og tvilen til unge mennesker som føler et kall til å tjene Kristus i prestetjeneste og ordensliv.

MARS 2025

For familier i krise

La oss be om at ødelagte familier kan oppdage helbredelse for sine sår gjennom tilgivelse, og gjenoppdage hverandres sterke sider.

MINDRE POMP OG PRAKT

Pave Frans har bestemt at når han dør, er det tilstrekkelig at han begraves i en enkel trekiste.

► Paven vil gi avkall på den flere hundre år gamle tradisjonen med å gravlegge avdøde paver i tre sammenlåste kister laget av sypruss, bly og eik, når han dør, heter det i en uttalelse fra Vatikanet.

I stedet vil pave Frans gravlegges i en enkel, sinkbelagt trekiste.

Han vil heller ikke ligge på en hevet parade-seng på en katafalk i Peterskirken når han dør, slik tilfellet har vært med tidligere paver.

Besøkende vil fortsatt få anledning til å ta farvel med Frans, men liket hans vil bli liggende inne i kisten med lokket av når tiden er inne, ifølge Vatikanet.

Pave Frans fyller 88 år 17. desember. (NTB)

KUNNGJØRINGER

Kunngjøring fra Oslo katolske bispedømme:

Fredrik Hansen blir koadjutorbiskop av Oslo

► Den hellige stols pressekontor kunngjorde 1. november 2024 at pave Frans har utnevnt mgr. **Fredrik Hansen** til koadjutorbiskop av Oslo.

Som koadjutorbiskop – «hjelpeskop med etterfølgelsesrett» – vil mgr. Hansen understøtte biskop Bernt Eidsvåg i ledelsen av Oslo katolske bispedømme. Ved biskop Eidsvågs avgang blir han *ipso facto* biskop av Oslo. Ordet «koadjutor» kommer fra det latinske *coadiuvare* («å hjelpe»).

Biskop-elekt Fredrik Hansen (45) er opprinnelig fra Drammen og tilhører presteskapet i Oslo katolske bispedømme. Han har en doktorgrad i kirkerett, tjenestegjorde i det pavelige diplomatiske korps, blant annet ved pavestolens delegasjon til FN i New York, og virket inntil bispeutnevnelsen ved *St. Mary's Seminary and University* i Baltimore, USA.

Biskop-elekt Hansen avslutter i disse dager sitt virke i Baltimore. Bispedømmet vil om kort tid gjøre kjent mer informasjon om mgr. Hansens bispevielse, som finner sted lørdag 18. januar.

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris»
(Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:
Norsk Katolsk Bispedømme
Nr. 4–2024, årgang 136
ISSN 0802-6726
• Oslo katolske bispedømme
• Trondheim Stift
• Tromsø Stift

Adresse:
Akersveien 5, 0177 Oslo
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:
Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:
Petter Stocke-Nicolaisen
Olav Rune Ekeland Bastrup
Øyvind J. Vardenær Evenstad
Ali Jones Alkazemi

Design og layout:
Erland Lans Pedersen

Gaver til tidsskriftet:
Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)
Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

**Signerte artikler står for
forfatterens regning.**

**Dersom intet annet er angitt, er
bildene hentet fra katolsk.no**

**St. Olav tidsskrift redigeres
etter prinsippene i Redaktør-
plakaten og Vær Varsom-
plakaten.**

**Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.**

Redaksjonsslutt: 21.11.24

Deadline neste nummer:
24.02.25

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4700

Forsidefoto:
Sigurd Fadango / D2

PATER ARNE FYLTE 90:

Preket ved festmessen i San Carlo- kirken

Mandag 28. oktober
2024 fylte pater Arne
Fjeld OP 90 år.

HØYT OG LAVT: P. Arne Fjeld fylte 90 år 28. oktober 2024.
Jubilanten holdt nylig prekenen under festmessen for
Hellig Olav i Roma. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

I midten av oktober holdt den spre-ke jublanten prekenen under festguds-tjenesten i San Carlo-basilikaen i Roma for St.Olavs omvendelse og dåp. Den spreke jublanten er vitalt og våkent til stede i vår tid, og er en fremragende predikant og sjelesørger.

OMFATTENDE VIRKE

Pater Arne har bak seg et omfattende og mangfoldige virke som teolog og prest. Han har studert i Norge, Sverige, Frankrike, USA og England. Han har vært prior i St. Dominikus flere ganger, samt hos ordensbrødrene i Lund. Han har vært rektor for dominikanerinnene

på Lunden i Oslo flere ganger, provinsialvi- kar for dominikanerne i hele Norden, kapel- lan i St.Olav og St. Hallvard i Oslo, sogneprest i Drammen og i Arendal, geistlig rådgiver for legdominikanerne og legfransiskanerne og re- daktør av tidsskriftet «St.Olav». Han har skre- vet boken «Katolsk tro og kristenliv», som nå er tilgjengelig på katolsk.no. Blant mye annet.

Etter vanlige mål ute i samfunnet skulle pa- ter Arne ha vært pensjonert for minst 20 år si- den, men han fortsetter ufortrødent sin gjer- ning som prest, som sjelesørger og forkynner. Det er det mange som er takknemlige for.

Ad multos annos!

Redaksjonen

GAVE TIL ST. OLAV TIDSSKRIFT

Støtt St. Olav tidsskrift ved å gi en gave.

Benytt Vipps-nummer: 589094
eller kontonummer: 3000 15 11110

Gavebeløpet gir skattefradrag

Søster Maria Aloysia Brux

(1925 –2024)

Søster Maria Aloysia Brux var eldst i en søskenflokk på seks, datter av bonden Aloys Brux og hans kone Berta. Hun ble født i Schönbrunn i Schlesien, det daværende Tyskland, 16. mai 1925. I 1936 mottok hun Den hellige kommunion og botens sakrament for første gang. I 1938 ble hun konfirmert.

24 år gammel sluttet hun seg til St. Elisabethsøstrene i Hohenbuchau Schlangenbad. Ordensdrakten fikk hun året etter og tok ordensnavnet Maria Aloysia, etter sin avdøde far. Hun avla sine første løfter i Hohenbuchau i 1952, og evige løfter i Reinbek i 1957, der hun fikk sin sykepleierutdanning.

Sr. Aloysia ble bedt om å hjelpe i Norge og kom i 1956 til Oslo, der hun begynte å tjenestegjøre for eldre og syke på vårt pleiehjem i Urtegaten. Fra 1957 fulgte 17 år på vårt sykehus i Trondheim, der hun virket frem til 1974. Det førte til en livslang kjærighet til «hennes Trondhjem».

I 1974 ble hun priorinne i Oslo, og ble ansvarlig for flyttingen fra Urtegaten til Nordstrand, en trist og smertefull prosess. Årene på Nordstrand omfattet mye praktisk arbeid i tillegg til ansvar for søstrene og pensjonærene. I 1984 ble hun sendt til Tromsø, men allerede i 1987 kom hun tilbake til Oslo hvor hun igjen var priorinne frem til 1996. Hun ble i Oslo frem til sin endelige avreise til Tromsø i 2003. Hun var priorinne i Tromsø i to perioder: 1984-1987, og 2003 -2012.

Det som gjorde henne unik og spesiell, forblir hennes hemmelighet. Hun var glad i mennesker og mennesker var glad i henne. Og hun elsket sin sykepleiergjerning. Gjennom den levde hun ut sitt kall som St. Elisabethsøster. Bare Vår Herre vet hvor mange hun har pleiet og på hvor mange dødsleier hun har våket. Helt inn i høy alder tok hun seg av våre eldre og syke søstre. Hennes omsorg var grenseløs, men hun kunne også være tydelig og streng når det var påkrevd.

Sr. Aloysia kviet seg aldri for å arbeide, var alltid villig til å ta på seg oppgaver, men også til å hjelpe andre. Da kreftene minket og hun ikke kunne utføre praktiske oppgaver lenger, ble hun opptatt av korsbrodering. Hennes fine løpere og bilder pryder mange vegger verden rundt.

Sr. Aloysia var et bønnens menneske. Hennes forbønn var den største gave hun gav oss. Jo mere kreftene minket, jo sterkere var hennes bønn. Hun lengtet etter å komme «hjem», men bar ventetiden trofast.

Hun sovnet stille inn i Herren, med sine medsøstre hos seg, 5. november 2024 på St. Elisabethhjemmet i Tromsø.

Hun vil bli dypt savnet av sine medsøstre, og sine venner. Vi takker for alt sr. Maria Aloysia var for oss, anbefaler henne til Guds barmhjertighet og lyser fred over hennes minne.

St. Elisabethsøstrene i Tromsø

Kari Vogt

(1939–2024)

Hun var ikke blant dem som gjerne stikker seg frem. Trivdes best i de stille rom viet studier, forskning og undervisning. Ikke desto mindre måtte hun stadig finne seg i å bli trukket inn i medienes rampelys. Som religionshistoriker og landets fremste ekspert på islam, var hun en viktig kilde til kunnskap i en periode da muslimsk innvandring til Norge økte radikalt og islam var del av konfliktbildet mange steder i verden.

Kari Vogt døde 19. september, i en alder av 85 år.

Hun vokste opp i en kulturradikal familie som så på religion som et tilbakelagt stadium i menneskehetens utvikling. 14 år gammel kom hun til Oslo for å gå på gymnasiet, og ble pensjonær på Katarinahjemmet. Dette var på 1950-tallet da både søstrene og brødrene i dominikanerordenen ble stadig mer synlige i det offentlige rom. Katolsk Forum i Nebergsgaten trakk fulle hus, folk var nysgjerrige på katolsk litteratur og øvrig åndsliv, og leste kronikker i avisene og bøker skrevet av representanter for ordenen. Tenåringen Kari fikk intellektuell stimulans, opplevde søstrenes tidebønner på latin og fikk undervisning i fransk. Etter artium studerte hun i Paris, der møtet med fransk kulturliv og en rik og spennende skjønnlitteratur gjorde inntrykk.

Da hun omsider ba en av patrene her hjemme om å få trosundervisning, presiserte hun at det var ut fra en ren intellektuell nysgjerrighet! Men det endte med at hun ble tatt opp i Den katolske kirkes fulle fellesskap hos benediktinerne i Rue de la Source i Paris, med den franske forfatteren og nobelprisvinneren François Mauriac som fadder. Hun fremholdt alltid at grunnen ble lagt på Katarinahjemmet under ledelse av den kloke og kulturåpne moder Mary Réginald. Her ble hun også kjent med katolikker som ble venner for livet, bl.a. den svenske forfatteren Gunnel Vallquist.

Hennes interesse for religionshistorie ble vekket i møtet med gresk og norrøn mytologi. På Universitetet i Oslo studerte hun bl.a. koptisk, en videreutvikling av gammelegyptisk, i bruk som liturgisk språk i den koptisk-ortodokse kirke i Egypt. Fra dette språket oversatte hun boken «Ord fra ørkenen». Hun skrev en rekke vitenskapelige artikler på engelsk og fransk. Her hjemme er hun mest kjent for bøker beregnet på et større publikum: *Islams Hus. En verdensreligion i fremmars* (1993), *Kommet for å bli. Islam i Vest-Europa* (1995), *Reise i Iran* (1997), *Islam på norsk* (2000) og *Islam – tradisjon, fundamentalisme og reform* (2005). I 1996 mottok hun Fritt Ords pris.

Kari Vogt vil bli husket som en kunnskapsrik fagperson, en medrivende foreleser, en avholdt trossfelle og for manges del: en god og trofast venn. Hun hvile i fred.

Nils Heyerdahl

Mgr. John Chaloner

(1949–2024)

Mangeårig assisterende rettsvikar og dommer i Tribunalet i Oslo katolske bispedømme, mgr John Chaloner, døde fredfullt om morgenen torsdag 24. oktober.

John Chaloner ble født 20. mars 1940 i Sheffield i England. Prestestudiet ble gjennomført ved Pontifical Beda College i Roma, og han ble presteviet 7. april 1973.

Chaloner var tilknyttet Tribunalet ved bispedømmet Salford fra 1973, og virket fra 1988 som dommer. Han arbeidet for det regionale tribunalet i Halifax, Nova Scotia, i seks måneder i 1983. Fra desember 1976 til september 1982 var han redaktør for The Canon Law Society Newsletter, og sogneprest i Saint Hubert's, Dunsop Bridge i Lancashire fra 1993.

Fr. John Chaloner var tilknyttet Tribunalet i Oslo katolske bispedømme som dommer i 2006 og som assisterende rettsvikar 2008–2022. 12. oktober 2009 utnevnte pave Benedikt XVI ham til pavelig æresprelat med monsignore som tittel.

Fr. John Chaloner kunne ikke unngå å bli godt likt av dem som møtte ham på hans livsvei. Han var meget sosial, full av historier som ble fortalt med glitrende imitasjon av dialekter og fargerike karakterer. Trolig var det hans gamle drøm om å bli skuespiller som her slo ut i full blomst.

Fr. John var også hva vi kan kalle et *kattemenneske*, som ikke bare elsket katter, men alle slags dyr. I bakhagen sin i Dunsop Bridge, hvor han i mange år var sogneprest, var det alltid fasaner og masse fugler. Han hadde store tønner med fuglefrø ved bakdøren. Han skrev bøker om kirkekattene Miss Mac og Ko-Ko, dette var hans egne katter, som vandret rundt i kirkehus og på kirkegårder og snakket med statuer og bilder. Han illustrerte bøkene selv og hadde en imponerende strek, kanskje stammet talentet fra hans far som var en god amatørmaler.

Fr. John var også en ivrig og lojal kongehustilhenger. Som enebarn med to foreldre som også var enebarn, påpekte hans husholderske Christina at det var de kongelige som var hans nærmeste familie. Pluss biskop Bernt og min datter Ida, de to sistnevntes bilder hang på veggen i hans spisestue i Dunsop. De kongelige sto fornemt plassert i hyller i dagligstuen.

Fr. John elsket også sine piper. Hvert besøk til Oslo måtte inneholde minst én tur til Sol cigar på Drammensveien, hans absolutte favoritt blant tobakksbutikker.

Da hans diabetessykdom etter hvert utviklet seg til det verre, stoppet reisene til Norge opp, til slutt også hans deltagelse på våre tribunalmøter.

Han ble, og vil være, dypt savnet.

Takk, fr. John.

Ingebjørg Thorp

FRA SIGRID UNDSETs KRISTIN LAVRANSDATTER

Det tyktes henne være et mysterium, som hun ikke fattet, men hun visste sikkert likevel, Gud hadde holdt hende fast i en pakt som var blitt satt for henne, uten hun skjønte det, av en kjærlighet som var blitt øst over henne – og trass i hendes egenvilje, trass i hennes tunge, muldbundne sinn var noe av den kjærlighet blitt i henne, hadde virket i henne som sol i mulden, hadde drevet frem en grøde, som ikke elskovens heteste brand og ikke elskoven stormende vredsmot helt hadde kunnet legge øde.

Det er 100 år siden Sigrid Undset ble tatt opp i Den katolske kirkes fulle fellesskap. Utgangssordene er hentet fra siste bind i hennes roman Kristin Lavransdatter, «Korset», som utkom i 1922, to år før konversjonen. Kristin ligger på dødsleiet og ser tilbake på sitt liv. Hun erkjenner at hun har sviktet på så mange måter, og allikevel opplever hun at Gud har holdt henne fast.

Tenn lys og gi en julegave som redder liv

Akkurat nå trenger barn og familier som er rammet av krig og katastrofer livsviktig nødhjelp for å overleve.

Det være seg i Gaza, Libanon, Ukraina, Venezuela eller Sør-Sudan.

En julegave til nødhjelp bidrar til at sårbare mennesker får mat, husrom og annen hjelp.

Tusen takk!

Vipps
91895

Gavekonto:
8200.01.93433
merk jul

Caritas
Norge

caritas.no